

פרשת כי תשא

Parashas Ki Sisa

פרשת כי תשא

אונקלוס

י"א ומליל י"ג עם משה למימר: יב ארי תקבל ית חשבון בני ישראל למניניהון ויתגון גבר פקדון נפשה קדם י"ג כד תמני יתהון ולא יהי בהון מותא כד תמני יתהון: י"ג דין יתגון כל דעבר על מנינא פלגות סלעא בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא פלגות סלעא אפרשותא קדם י"ג כל דעבר על מנינא מבר עסרין שנין ולעלא יתן אפרשותא קדם י"ג: טו דעתיר לא יסגי ודמספן לא יזער מפלגות סלעא למתן ית אפרשותא קדם י"ג לכפרא על נפשותיו: טו ותסב ית כסף כפוריא מן בני ישראל ותתן יתה על פלחן משפן זמנא ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם י"ג לכפרא על נפשותיו:

י"א יִדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא-יְהִיָּה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: זֶה וַיִּתְּנוּ כָּל-הָעֵבֶר עַל-הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרֶה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: כָּל הָעֵבֶר עַל-הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְנֹמֶעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: הָעֶשֶׂיר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: וּלְקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם:

רש"י

נפשותיכם שהקרבנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר כל מרים תרומת כסף ונחשת (להלן לה:כד), ולא היתה יד כלם שזה אלא איש איש מה שדכו לבו (שקלים כ:א). ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת שגטו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר ויגוף ה' את העם (שם לב:לה). משל ללזל החציבה על בעליה שנפל בה דבר, ומשפסק אחר לו לרועה בבקשה ממך מנה את לאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חציבה עליו (תנחומא ט). וא"ל לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו באחד לחדש השני (במדבר א:א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו' (להלן מ:ב). ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר ויהי מאת ככר הכסף לזקת וגו' (שם לח:כז). הא למדת ששנים היו, אחד בתחלת נדבת אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחד בשנה שנייה בחייר משהוקם המשכן. וא"ל וכן אפשר שבשניהם היו ישראל שנים ו' מאות אלף וגו' אלפים ו' מאות ו', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן, ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים (במדבר א:מז). והלא בשתי שנים היו, וא"ל שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אלא שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים. לפי שליוצאת מצרים מנין מניסן, כמו ששנינו במס' ראש השנה (ב:), ובשנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה שנתחדשה שנה באחד בניסן. אבל שנות האנשים מניין למנין שנות עולם המתחילין מתשירי, נמלאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בשנת ראשונה יום הכפורים, שנתרנה המקום לישראל לסלוח להם ונלטו על המשכן, והשני באחד בחייר (במדבר רבה א:ח): על עבודת אהל מועד. הן האדנים שנעשו בו:

(יב) בי תשא. לשון קבלה, כתרוממו, כשתחפון לקבל סכום מנינים לדעת כמה הם אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד (שמואל ב כד:א-י): (יג) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו (תנחומא ט): העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הגמנין זה אחר זה, וכן כל אשר יעבור תחת השבט ויקרא (כז:לז), וכן תעבורנה האלף על ידי מונה (ירמיה לג:יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקלצתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושהם אחוזה ויקרא כז:ג, טז:ט): עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל, יבא להשתחות לו לאגורת כסף וככר לחם (שמואל א ז:לז): עשרים גרה השקל. השלם. שהשקל ד' זוזים, והזוז מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שתי והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך יתנו תרומה לה: (יד) מבין עשרים שנה ומועלה. למדך כאן שאין פחות מבין עשרים יולא לזבא ונמנה בכלל אנשים: (טו) לכפר על נפשותיכם. שלא תגפון על ידי המנין. ד"ל, לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים. אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת הככר, שנאמר וכסף פקודי העדה מאת ככר (להלן לה:כה), ומהן נעשו האדנים, שנא' ויהי מאת ככר הכסף וגו' (שם פסוק כז). והשנית אף היא ע"י מנין שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים באחד לחדש השני בשנה השנית (במדבר א:א), ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות מהן קרבנות לצור של כל שנה ושנה, והזוזו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על

PARASHAS KI SISA

11-16. The census. The Torah teaches that it is forbidden to count Jews in the ordinary manner, and that when it is necessary to conduct a census, it should be done by having the people contribute items, which would then be counted. In the case of the census in the Wilderness, the people, rich and poor alike, were called upon to contribute half a shekel each, for the construction and upkeep of the Tabernacle [see below]. The status of Israel is elevated by its contributions to charitable causes, and this is why they were counted by having the entire nation join in contributing to a sacred cause. This concept is indicated by the literal

meaning of the commandment in verse 12: *When you elevate the heads of the Children of Israel . . .* (Bava Basra 10b, *Pesikta Zutresa*), implying that the function of these contributions was not only to facilitate a census and to provide for the Tabernacle, but to raise the level of the contributors.

The equal participation of all the people symbolizes that all Jews must share in achieving the national goals, that everyone should *pass through the census* (v. 14) by giving up his selfish, personal interests for the sake of the nation. One who does so gains infinite benefit, because the

PARASHAS KI SISA

The ¹¹ **H**ASHEM spoke to Moses, saying: ¹² “When you take a census of the Children of Israel according to their numbers, every man shall give HASHEM an atonement for his soul when counting them, so that there will not be a plague among them when counting them. ¹³ This shall they give — everyone who passes through the census — a half shekel of the sacred shekel, the shekel is twenty geras, half a shekel as a portion to HASHEM. ¹⁴ Everyone who passes through the census, from twenty years of age and up, shall give the portion of HASHEM. ¹⁵ The wealthy shall not increase and the destitute shall not decrease from half a shekel — to give the portion of HASHEM, to atone for your souls. ¹⁶ You shall take the silver of the atonements from the Children of Israel and give it for the work of the Tent of Meeting; and it shall be a remembrance before HASHEM for the Children of Israel, to atone for your souls.”

mission of Israel is dependent on the unity of the whole (*R' Hirsch*).

The verses also speak in terms of atonement that is achieved by the participation in this half shekel assessment. There is great power in the unity of a nation striving toward a common goal. When everyone joins in a constructive cause, the spiritual merits of all the individuals become merged, as it were, so that not only their funds, but their personal attainments come together to assist one another [see *Avos* 2:2]. A solitary human being can seldom survive Divine scrutiny; what person is free of sins and shortcomings? But when a nation becomes one, it ascends to a higher plane, because all its individual members merge their virtues with one another. As a result, the national collective is judged far more benevolently. [*Kuzari* explains that this is also why it so important to pray with a quorum, rather than individually.] This is why the Shunamite woman (*II Kings* 4:13) who displayed extraordinary kindness to the prophet Elisha refused his offer to pray for her or intercede with the authorities on her behalf. She explained that if she were singled out, she would be judged more strictly in the heavenly scales, especially since, as the *Zohar* teaches, that incident took place on Rosh Hashanah, the Day of Judgment (*R' Bachya*).

🔔 The three *terumos*.

The word *terumah*, or *portion*, is mentioned three times in the passage (vs. 13,14,15), from which the Sages derive that there were three separate gifts of silver (*Yerushalmi Shekalim* 1:1, *Megillah* 29b). Two of them were required gifts of a half shekel each, and the third was a voluntary contribution of any amount of silver. The two compulsory gifts were an annual contribution to cover the cost of all communal Temple offerings, and a one-time contribution of silver for the sockets upon which the walls of the Tabernacle rested (26:19). The voluntary gift was part of the general contributions for the construction of the Tabernacle and its utensils (*Rashi*).

The compulsory gifts are further illustrations of the theme discussed above: *Everyone*, whatever his social or economic status, had to be an equal partner in the Tabernacle that existed to bring together God and His people, and in the offerings that represented the nation in achieving that paramount goal (*R' Hirsch*).

The annual half shekel gift to pay for the communal offerings were collected during the month of Adar, so that the funds would be ready in time for the month of Nissan. Consequently, this chapter was read in synagogues the Sabbath before Rosh Chodesh Adar, a practice that is still followed in commemoration of the Torah's commandment to participate in the offerings. In further commemoration of this commandment, on Purim, which falls in Adar, it is customary to contribute half of one's host country's standard coin to a communal charity, as an expression of the concept that everyone has an equal responsibility to participate in meeting the community's needs.

12. בִּפְקֹד אֹתָם — *When counting them.* This phrase is repeated twice in the verse, to teach that this manner of counting was decreed not only for Moses' census, but that it is forbidden for all time to make a head-count of Jews (*Or HaChaim*). King David erred in this regard, thinking that this passage applied only to Moses' time (*Berachos* 62b). He violated this prohibition by ordering a regular head-count, a sin for which the nation was struck by a plague (*II Samuel* 24:1-15), and for which he repented (*I Chronicles* 21:8) when he realized his error (*Ramban*). Another interpretation of David's sin is that it is inconceivable that so great a scholar could have erred in the interpretation of a Scriptural passage. He did indeed use coins or some other method to avoid a direct count, but he was punished because he did not have a compelling reason to conduct *any* sort of census, and therefore he should not have conducted it, no matter what the method (*Ramban, Numbers* 1:3).

13. וְזֶה יִתְּנוּ — *This shall they give.* God showed Moses a coin of fire and said to him, “Like *this* shall they give” (*Tanchuma; Rashi*). The commentators find homiletic insights in this Midrash. Among them are:

— God showed Moses that money is like fire. Both can be either beneficial or destructive, depending on how they are used (*Noam Elimelech*).

— If one seeks atonement through giving funds for charity, the good deed should be done with fire and enthusiasm (*R' Mendel of Kotzk*).

מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל — *A half shekel.* The shekel was a specific weight of silver that Moses instituted as the standard coinage. The verse goes on to specify that a full shekel

יז ומליל יי עם משה למימר: יח ותעבד כיוצא דנחשא ובסיסה נחשא לקדוש ותתן יתה בין משכן זמנא ובין מדבחה ותתן תמן מיא: יט ויקדשון אהרן ובגוהי מנה ית ידיהו וית רגליהו: כ במיעלהו למשכן זמנא ותקדשון מיא ולא ימותו או במקדשהו למדבחה לשמשא לאסקא קרבנא קדם יי: כא ויקדשון ידיהו ורגליהו ולא ימותו ותהי לחון קים עלם לה ולבגוהי לדריהו: כב ומליל יי עם משה למימר: כג ואת סב לך בוסמין רישא מירא דכיא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותה מתקל מאתן וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתן וחמשין: כד וקציעתא מתקל חמש מאה בסלעי קודשא ומשח ויתא מלא הינא: כה ותעבד יתה משח רבות קודשא בסם מבסם עובר בוסמנו משח רבות קודשא יי: כו ותרבי בה ית משכן זמנא וית ארונא דסדודותא: כז וית פתורא וית כל מנהי וית מנרתא

יז וידבר יהוה אל-משה לאמר: ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין-אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם: בבאם אל-אהל מועד ורחצו-מים ולא ימתו או בגשתם אל-המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה: ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק-עולם לו ולזרעו לדורתם:

כב וידבר יהוה אל-משה לאמר: ואתה קח-לך בשמים ראש מר-דרור חמש מאות וקנמן-בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה-בשם חמשים ומאתים: וקנה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית היין: ועשית אתו שמן משחת-קדש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת-קדש יהיה: ומשחת בו את-אהל מועד ואת ארון העדות: ואת-השלחן ואת-כל-כליו ואת-המנורה

רש"י

כען, לכך הולך לומר קנמן בשם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הבחור תהא חמשים ומאתים, נמלא כלו חמש מאות כמו שיעור מר דרור. ח"כ למה נאמר בו חלחין, גזרת הכתוב היא להביאו לחלחין, להרבות בו' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין. וכך שנויה בכריתות (ה): וקנה בושם. קנה של בשם. לפי שיש קנים שאין של בשם הולך לומר בשם: חמשים ומאתים. כך משקל כולו: (כד) וקדה. שם שורש עש, ובלשון חכמים קליעה (מעשרות צז; כריתות וז: הין). י"ב לוגין. ונחלקו בו חכמי ישראל. ר' מאיר אומר בו שלקו את העקרין. אמר לו ר' יהודה והלא לסוף את העקרין אינו סיפק. אלא שראוס צמים שלא יכלו את השמן, ואח"כ הניף עליהם השמן עד שקלטו הריח, וקפחו לשמן מעל העקרין (כריתות ה; הוריות יא: ב) (כח) רקח מרקחת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח, שהוא למעלה. והרי הוא כמו רקח (שיר השירים חב: ג) רגע (להלן לג:ה). ואינו כמו רוקח הים (ישעיה נא:טו) וכמו רוקח הארץ (שם מב:ה) שהטעם למטה. וכל דבר המעורב בחצירו עד שזה קופח מזה או ריח או טעם קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי ע"י אומנות תערובת וס"א ותערובות: מעשה רקח. שם האומן דדבר: (כו) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"י וס"א כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר (כריתות ה):

(יח) כיוור. כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים צפיהם מים: ובנו. כתרנוגמו, ובסיסה. מושב מתוקן לכיוור: לרחצה. מושב על הכיוור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד. והיה הכיוור משוך קמטא ועומד כנגד אויר שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנחיים, משום שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (להלן מזכט), וכלומר, מזבח לפני אהל מועד ואין כיוור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמטא כלפי הדרום. כך שנויה בצבחים (נט): (יט) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו. וכך שנינו בצבחים (יט); כיצד קדוש ידים ורגלים, מניה ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדשן: (ב) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת כוכבים (סס): ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שהתורה נאמרה כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר: (בא) ולא ימתו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידים ורגלים, שהמיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל: (כג) בשמים ראש. חשוכים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא

consisted of twenty gerah. A gerah was a coin that, in Talmudic Aramaic, was known as a ma'ah (Onkelos). In contemporary weights, Chazon Ish (Yoreh De'ah 182:19) calculates a shekel of the Torah as 16 grams, or .51 troy ounces, of pure silver. This follows the halachically accepted view of Rambam and the Geonim. According to Rashi and Ramban, however, the shekel of the Torah is 13.33 grams, or .43 troy ounces (Sheurin shel Torah). It should be noted, however, that in the time of the Second Temple, the silver content of the shekel was increased to 24 gerah [see Appendix 1 to ArtScroll Mishnah Shekalim].

Many commentators interpret homiletically that the requirement of half a coin alludes to the concept that no Jew is complete unless he joins with others; as long as we are in isolation, each of us is only "half" of our full potential.

17-21. The Laver. / כיוור. In the Courtyard of the Tabernacle stood a large, copper water-filled utensil from which the Kohanim were required to wash their hands and feet before performing the service. It was like a cauldron or basin that was set upon a copper base, and it had two spouts at the bottom, through which the water would flow (Rashi).

The purpose of this washing was for sanctity, rather than cleanliness; indeed, Onkelos renders the word לרחצה — literally for washing (v. 18) — as לקדוש, for sanctification. The hands and feet represent the upper and lower extremities of the human body, and by sanctifying them, the servants of God symbolize their total devotion to the service they are about to perform. For the same reason, the Sages instituted that Jews should wash their hands before prayer (Ramban).

The Laver ¹⁷ HASHEM spoke to Moses, saying: ¹⁸ “You shall make a copper Laver and its base of copper, for washing; place it between the Tent of Meeting and the Altar, and put water there. ¹⁹ From it, Aaron and his sons shall wash their hands together with their feet. ²⁰ Whenever they come to the Tent of Meeting, they shall wash with water and not die, or when they approach the Altar to serve, to raise up in smoke a fire-offering to HASHEM. ²¹ They shall wash their hands and feet and not die. It shall be for them an eternal decree, for him and his offspring for their generations.”

Anointment Oil ²² HASHEM spoke to Moses, saying: ²³ “Now you, take for yourself choice spices: five hundred shekel-weights of pure myrrh; fragrant cinnamon, half of which shall be two hundred fifty; two hundred fifty of fragrant cane; ²⁴ five hundred of cassia — in the sacred shekel-weight, and a hin of olive oil. ²⁵ Of it you shall make oil of sacred anointment, a blended compound, the handiwork of a perfumer; it shall remain oil of sacred anointment. ²⁶ With it you shall anoint the Tent of Meeting and the Ark of Testimonial-tablets; ²⁷ the Table and all its utensils, the Menorah

The Laver [*Kiyor*] is not mentioned with the other utensils in the previous chapters because its function was different from theirs. The other parts and vessels caused the Divine Presence to rest on the Tabernacle, whereas the Laver served to prepare the Kohanim to carry out their mission (*Sforno*).

19. וְאֶת-רַגְלֵיהֶם — *Together with their feet.* The conjunction וְאֶת indicates that the hands and feet must be washed at the same time (*Or HaChaim*). Consequently, the Kohen places his right hand on his right foot and washes them, and then follows the same procedure with his left hand and foot (*Rashi* from *Zevachim* 19b). This symbolizes the idea that the proper service of God requires that all of man's faculties be directed toward the same goal. Thus, the highest part of the body — i.e., the hands, because they can be raised upward — and the lowest part of the body, the feet, must be sanctified equally and simultaneously.

20. וְלֹא יָמוּתוּ — *And not die.* The Torah does not say directly that transgressors *will* die, because that would imply that the death would take place immediately. This is not the case, however, because a heavenly death penalty is weighed in God's scales and it is He Who decides whether and when to impose it or defer it. A human court, however, is totally different. Where the Torah requires that it administer a punishment, it has no discretion to delay or commute (*Gur Aryeh*).

22-33. שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה / Anointment oil. Moses was commanded to compound a mixture of oil and spices that would be used to anoint and consecrate all the vessels of the Tabernacle, and also Aaron and his sons, for their tasks. In the future, this same oil would be used to anoint the kings of the Davidic dynasty and Kohanim Gedolim, until the waning days of the First Temple.

The manufacture of the anointment oil was unique among the needs of the Tabernacle, in that it had to be made by Moses himself (*Or HaChaim*). Since its function was to achieve a high degree of dedication to God's will, it is understandable that the oil should be made by Moses, the instrument of that will. Indeed, this first supply of oil made

by Moses was the only anointment oil ever used, and its whereabouts will be revealed again with the coming of Messiah. It is forbidden to manufacture an exact duplicate of this oil or to use either the original or a copy for one's own purposes (v. 33), for it would be a desecration of God's will, as if this formulation could be used with impunity by anyone at will (*R' Hirsch*).

It should be noted that the exact translation of all the spices in this and the next passages is not definitely known.

23. וְאֵתָהּ קָחֶלֶךְ — *Now you, take for yourself.* Of all the artifacts of the Tabernacle, only regarding the anointment oil does God tell Moses, “Now you.” This indicates that, although spices are listed among those that were to be contributed for the Tabernacle (25:6), Moses himself was to contribute and mix those that were needed for the anointment oil (*Or HaChaim*).

מִחֲצִיתוֹ — *Half of which.* The total amount of fragrant cinnamon was five hundred shekel-weights, but it was to be weighed in two separate portions, each of which was to be 250 shekels. The next item in this verse, however, was 250 in total. It was a Scriptural decree that only this spice be weighed this way (*Rashi* from *Kereisos* 5a).

24. הֵינּ — *Hin.* A *hin* is at minimum just under a gallon. According to some opinions, it is almost two gallons.

25. שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ — *Oil of sacred anointment.* The word קֹדֶשׁ is used to denote two concepts: (a) Separation. Thus, God is called holy in the sense that He is so superior to all else that He is totally separated from them. This concept is symbolized by the olive oil, for it does not mix with other liquids. At the other end of the spectrum, a prostitute is called a *kedeishah* because she is removed from the concept of human decency. (b) The term קֹדֶשׁ also implies the positive idea of total devotion to a higher purpose. The anointment process combined both of these ideas: The Kohanim and the Tabernacle were withdrawn from mundane existence and dedicated to the service of God (*R' Hirsch*).

וְיָת מְנַהָא וְיָת מְדַבְּחָא דְקִטְרֵת
בוֹסְמִיָּא: כח וְיָת מְדַבְּחָא דְעֻלְתָּא וְיָת כָּל
מְנוּהֵי וְיָת כְּיוּרָא וְיָת בְּסִיסָה: כט וְתִקְדָּשׁ
יִתְהוֹן וְיִתְהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשֶׁיָא כָּל דִּיקְרַב
בְּהוֹן יִתְקַדָּשׁ: לוֹיֹת אֶהְרֹן וְיָת בְּנוֹהֵי
תְּרַבִּי וְתִקְדָּשׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:
לא וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלַל לְמִימֵר מִשַּׁח
רְבוּת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִּין קֹדְמִי לְדִרְיִכוֹן:
לב עַל בִּסְרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְנַסֵּךְ
וּבְדַמּוּתָהּ לֹא תַעֲבִדוּן בְּנִתָּהּ קוֹדֶשָׁא
הוּא קוֹדֶשָׁא יְהִי לְכוֹן: לג גְּבֵר דִּי יִבְסֵם
דְּכֻתָּהּ וְדִי יִתֵּן מִנָּה עַל חִלּוּנֵי וְיִשְׁתַּצִּי
מִעֲמָה: לד וְאָמַר יִי לְמִשָּׁה סָב לָךְ
בוֹסְמִין נְטוּפָא וְטוּפָא וְחִלְבָנָהּ
בוֹסְמִין וּלְבֻנְתָּא דְכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל
יְהִי: לה וְתַעֲבֹד יִתָּה קִטְרֵת בוֹסְמִין בָּסֵם
עוֹבֵד בוֹסְמִינוּ מְעַרְבֵי דְבִי קוֹדֶשָׁא:
לו וְתִשְׁחֹק מִנָּה וְתִדִּיק וְתִתֵּן מִנָּה קֶדֶם
סְהוּרָתָא בְּמִשְׁכָּן וּמָנָא דִּי אֲזַמֵּן מִימְרֵי
לָךְ תִּמְן קֹדֶשׁ קוֹדֶשֶׁיָא תְּהִי לְכוֹן:
לז וְקִטְרֵת בוֹסְמִין דִּי תַעֲבֹד בְּדַמּוּתָהּ לֹא
תַעֲבִדוּן לְכוֹן קוֹדֶשָׁא תְּהִי לָךְ קֶדֶם יִי:
לח גְּבֵר דִּי־עֹבֵד דְּכֻתָּהּ לְאַרְחָא בַּהּ
וְיִשְׁתַּצִּי מִעֲמָה: א וּמִלִּיל יִי עִם מִשָּׁה
לְמִימֵר: ב חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְּשׁוֹם בְּצִלָּאֵל בֵּר
אוּרִי בֵּר חוֹר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
ג וְאַשְׁלֵמִית עֲמָה רוּחַ מִן קֶדֶם יִי

וְאֶת־כִּלְיָהּ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטָרֶת: וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלֹה וְאֶת־
כט כָּל־כִּלְיֹי וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ: וְקִדְשַׁת אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ
ל קֹדֶשִׁים כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו
לא תִמְשַׁח וְקִדְשַׁת אֹתָם לִכְהֹן לִי: וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר
לב לֵאמֹר שְׁמֵן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדִרְתִּיכֶם: עַל־
לג בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיטֹךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ
לד הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן
מִמֶּנּוּ עַל־זֶר וְנִכְרַת מֵעַמִּי:
יהוה אֵל־מֹשֶׁה קָח־לָךְ סָמִים נָטָף | וְשַׁחֲלֹת וְחִלְבָנָהּ
לה סָמִים וּלְבָנָהּ זָכָה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ
לו קִטְרֵת רִקַּח מַעֲשֶׂה רִקַּח מִמֶּלֶח טְהוֹר קֹדֶשׁ: וְשַׁחֲקֵתָ
מִמֶּנָּה הַדֶּקֶךְ וְנִתְּתָהּ מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר אֹנֵעַד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים תִּהְיֶה
לז לָכֶם: וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם
לח קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לִיהוָה: אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ
א בַּהּ וְנִכְרַת מֵעַמִּי:
ב אֵל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: רְאֵה קָרָאתִי בְּשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־אוּרִי
ג בֶּן־חוֹר לְמִטָּה יְהוּדָה: וְאַמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים

לא

ר"ש

וּס' א' גלמ' א'. ומנחה הכתוב בין סממני הקטורת ללמדנו שלא יקל בעינינו לנרץ
עמנו באגודת עניונו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו (שם ו):
סמנים. אחרים: ולבונה זבה. מכאן למדו רבותינו י"א סממנין נאמרו לו למשה
בסיני. משוט סמים שנים. נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה'. סמים, לרבות עוד כמו
אלו, הרי עשרה. ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הנרי והאפורן החלבנה והלבונה מור
וקליפה שזולת נרד וכרכום הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שגגד דומה לשזולת,
הקושט והקלופה והקנמון, הרי י"א. צורית כרשיה חנוי אחד שאלא לו שפין את
האפורן ללבנה שפחה נאה (שם ו): בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו
שני משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שני הנרי והאפורן והחלבנה
והלבונה משקל שבעים שבעים מנה (שם). ול' בד נראה בעיני שהיא ל' יחיד אחד
באחד יהיה זה כמו זה: (לה) ממולח. כתרנומו, מערב, שיערב שחיקתן יפה יפה
זה עם זה. ואומר אני שדומה לו וייראו המלחים (וינה אלה) מלחין וחובלין (יחזקאל
כזכז), על שם שמהפכין את המים בשמוטות כשמהיגים את הספינה כאדם המהפך
בצק צליים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו
באלב או בצוך: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:
(לו) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שכל יום יום שעל המזבח הפנימי הוא
באלה מוטד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דבור שאקבע לך אני קובעת לאותו
מקום: (לז) במתכנתה. בזמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשה
אלא לשמי: (לח) להריח בה. אבל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למסרה
לצור (כריתות ה): (ב) קראתי בשם. לעשות מלאכתך, את בצלאל:

(בט) וקדשת אתם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים. ומה היא קדושתם,
כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת משכנכם לתוכו קדוש קדושת הגוף להפסל ביזא
וליהוה וטובל יום, ואינו נפדה ללאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין.
ושמיה היא משנה שלימה אלל מוצת, מתוך שח' כל הנוגע במזבח יקדש (לעיל כט:לז)
שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, ת"ל כבשים, מה כבשים ראויים חף כל ראויים
(זכחים פג:). כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין לורך
משיחת אלל גדולה, כי כן יסד המלך זה חוד גדולתו. ושאר משיחות, כמו ריקיון
משוחין (שם פסוק ז) וראשית שמים ימשחו (שמוס וז), ל' ארמית בהן כל עבדית:
(לא) לדורותיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא, זה
בגימטריא תריסר לוגין הוו (הוריות יא:). (לב) לא ייסך. בשני יודי'. ל' לא יפעל,
כמו למען ייטב לך (דברים ה:טז): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עלמו:
ובמתכנתו לא תעשו במוהו. כסכוס סממניו לא תעשו אחר כמוהו במשקל
סממניו הללו לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רבה סממניו והללו לפי חשבון
ולפיו מדת הין שמן מותר. ואף העשוי במתכנתו של זה אין הסך ממנו חייב אלל
הרוקחו (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלכנים (לעיל ה:ח)
וכן במתכנתה (להלן פסוק לז) של קטורת: (לג) ואשר יתן ממנו. מאותו זה משה
(כריתות ה:). על דר. שאינו לורך כהונה ומלכות (שם וז): (לד) נטף. הוא דרי. ועל
שאינו אלל שרף הנוטף מעלי הקדש קרוי נטף (שם ו). ובלע' גומ' א' והנרי קורין
לו טריאק' ה: ושחלת. שורש שם חלק ומנחיר כלפורן, ובלשון המשנה קרוי לפורן
(שם). וזהו שתרגס אנקלוס וטופרא: וחלבנה. שם שריחו רע וקורין לו גלצנ' א'

29. *And they shall remain holy of holies.* — והיו קדש קדשים. The degree of the vessels' holiness is such that, as the verse continues, whatever touches them becomes sanctified. This

means that if a sacred utensil is filled with a substance that would normally be placed in that vessel as part of the Tabernacle procedure — such as oil or flour that

and its utensils, and the Incense Altar;²⁸ the Elevation-offering Altar and all its utensils; and the Laver and its base.²⁹ You shall sanctify them and they shall remain holy of holies; whatever touches them shall become holy.

³⁰ “You shall anoint Aaron and his sons and sanctify them to minister to Me.

³¹ “You shall speak to the Children of Israel, saying: ‘This shall remain for Me oil of sacred anointment for your generations.³² It shall not be smeared on human flesh and you shall not duplicate it in its formulation; it is holy, it shall remain holy for you.³³ Anyone who shall compound its like or who shall put it upon an alien shall be cut off from his people.’ ”

Incense ³⁴ HASHEM said to Moses: “Take for yourself spices — stacte, onycha and galbanum — spices and pure frankincense: these shall all be of equal weight.³⁵ You shall make it into a spice-compound, the handiwork of a perfumer, thoroughly mixed, pure and holy.³⁶ You shall grind some of it finely and place some of it before the Testimonial-tablets in the Tent of Meeting, where I shall designate a time to meet you; it shall remain holy of holies to you.³⁷ The incense that you shall make — in its proportion you shall not make for yourselves; it shall remain holy to you, for HASHEM.³⁸ Whoever makes its like to smell it shall be cut off from his people.”

31 ¹ HASHEM spoke to Moses, saying: ² “See, I have called by a name, Bezalel son of Uri, son of Hur, of the tribe of Judah. ³ I have filled him with a Godly spirit, with

vessels used for the preparation of a meal-offering — the substance gets the status of sacrificial holiness. However, if an object is not eligible for holiness — for example, pebbles were placed in the vessels of a meal-offering — they would not become holy (*Rashi*).

31. שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ . . . לִי — For Me oil of sacred anointment. Rather than saying that the oil would be in the custody of the Kohanim, the verse stresses that the oil is God’s — for Me — because the oil is being preserved by Him to anoint the king Messiah, when he arrives. The next two verses prohibit the use of the anointment oil on people other than Kohanim and kings whose anointment is required by the Torah (*Ramban*).

יִהְיֶה זֶה לִי — This shall remain for Me, i.e., Moses’ oil will remain intact forever, so that no other oil need ever be made (*Rashi*; *Sforno*).

32-33. These two verses contain several prohibitions and punishments. It is forbidden under pain of *kareis*, or spiritual excision, for anyone to use Moses’ oil on himself or anyone else. It is also forbidden even to make an exact replica of Moses’ formula, and one who does so is liable to *kareis*. The latter prohibition applies only to its manufacture; once it has been made, however, it is not forbidden to use it. Furthermore, it is permitted to use the same spices in different proportions than those given in this passage (*Rashi*).

34-38. קֶטֶרֶת / Incense. The Sages derive exegetically that there were eleven ingredients in the incense. It was offered twice a day, morning and afternoon, on the Golden Altar, inside the Tabernacle. The fragrance of the incense represented Israel’s responsibility and desire to serve God in a manner pleasing to Him. One of the spices listed here, *galbanum*, had a foul aroma, from which the Sages (*Kereisos* 6b) derive that sinners should be included with the commu-

nity in its prayers (*Rashi*). Thus, the incense expresses the idea of Jewish unity, that everyone — the righteous and the sinner — has a share in the service of God.

36. לִפְנֵי הָעֵדוּת — Before the Testimonial-tablets. The incense was to be burned twice daily on the Inner Altar of the Tabernacle, directly in front of the chamber that housed the Ark. The Tabernacle was known as the Tent of Meeting, because it was designated as the place where God “met” with Moses (*Rashi*). Alternatively, the verse also alludes to the Yom Kippur service, during which the Kohen Gadol would bring incense directly into the Holy of Holies, in front of the Ark (*Ramban*).

31.

1-11. The designation of Bezalel. The instructions for the construction of the Tabernacle having been given, God now designated Bezalel, who was only thirteen years old at this time (*Sanhedrin* 69b), to supervise the construction. That he could have mastered the wide array of crafts needed to build the Tabernacle was remarkable, if not miraculous, for the backbreaking labor to which Israel had been subjected in Egypt was hardly conducive to the development of such skills. Moreover, Bezalel had a Godly spirit, wisdom, and insight (v. 3). In designating him, God said, See, I have proclaimed, for the miracle of a future Bezalel had been “proclaimed” from the days of Adam (see *Ramban*, *R’ Bachya*). Thus, God showed Israel that He had not merely redeemed them from slavery, He had endowed them with the capacity to serve Him beyond their ordinary human potential. If they showed their desire to do His will, He would respond by giving them the ability and the human resources to do so.

The Sages expounded that Bezalel knew the art of combining the sacred letters with which heaven and earth were created, and that he possessed a degree of wisdom similar to that with which God created the universe

בְּחִכְמָהּ וּבִתְבוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה: לַחֲשׁוֹב
מִחֲשַׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן
לְמַלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה: וְאֲנִי הִנֵּה
נָתַתִּי אֹתוֹ אֶת אֱהִלְיָאֵב בֶּן-אַחִיסֶמֶךְ לְמִטֵּה-דָן וּבִלְבַב
כָּל-חֲכָם-לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִי:
אֶת אֱהֵל מוֹעֵד וְאֶת-הָאָרֶן לַעֲדֹת וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר
עָלָיו וְאֶת כָּל-כְּלֵי הָאֱהֵל: וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-כְּלָיו וְאֶת-
הַמִּנְחָה הַטְּהֵרָה וְאֶת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:
וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כַּנּוֹ:
וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-
בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: וְאֶת שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת-קְטֹרֶת הַסַּמִּים
לְקַדֵּשׁ בְּכָל אֲשֶׁר-צִוִּיתִי יַעֲשׂוּ:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְאֵתָּה דָבָר אֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶךְ אֶת-שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:
וּשְׁמֵרַתֶּם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קָדֹשׁ הוּא לָכֶם מַחְלָלֶיהָ
מוֹת יוּמָת כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת שַׁבְּתוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה

ד בְּחִכְמָהּ וּבִתְבוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה: לַחֲשׁוֹב
ה מִחֲשַׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן
ו לְמַלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה: וְאֲנִי הִנֵּה
נָתַתִּי אֹתוֹ אֶת אֱהִלְיָאֵב בֶּן-אַחִיסֶמֶךְ לְמִטֵּה-דָן וּבִלְבַב
כָּל-חֲכָם-לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִי:
ז אֶת אֱהֵל מוֹעֵד וְאֶת-הָאָרֶן לַעֲדֹת וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר
ח עָלָיו וְאֶת כָּל-כְּלֵי הָאֱהֵל: וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-כְּלָיו וְאֶת-
הַמִּנְחָה הַטְּהֵרָה וְאֶת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:
ט וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כַּנּוֹ:
י וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-
יא בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: וְאֶת שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת-קְטֹרֶת הַסַּמִּים
לְקַדֵּשׁ בְּכָל אֲשֶׁר-צִוִּיתִי יַעֲשׂוּ:

יב-יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְאֵתָּה דָבָר אֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶךְ אֶת-שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:
יד וּשְׁמֵרַתֶּם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קָדֹשׁ הוּא לָכֶם מַחְלָלֶיהָ
מוֹת יוּמָת כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
טו הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת שַׁבְּתוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה

רש"י

לבושי שמואל, ואין לו דמיון במקרא. ואני חומר שהוא לשון חרמי כתרונם של
קלעים (לעיל כז:ז) ותרונם של מכזר (סד ד) שהיו חרוגים במחט, עשויים נקזים
נקזים, ללד"ץ בלע"ז: (יא) ואת קטורת הסמים לקדש. ללד"ץ הקטרת
ההיכל שהוא קדש: (יג) ואתה דבר אל בני ישראל, ואתה, ע"פ שהפדיתם
ללואים על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה:
אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שהיו כדופין ורזין בזריות המלאכה,
שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין (ירושלמי ברכות טז:ז) ר"ה יז: למעט
שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא בינינו
שבתותי ככם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה כי אני
ה' מוקדשכם: (יד) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונברתה. בלא התראה
(מכילתא): מחללה. הנהג זה חול בקדושתה: (טו) שבת שבתון. מנוחת
מרגוע ולא מנוחת עראי: [שבת שבתון. לכך כפלו הכתוב לומר
שאסור בכל מלאכה חפי' אוכל נפש, וכן יוה"כ שנאמר זו שבת שבתון היא לכם
(ויקרא כג:ז) אסור בכל מלאכה. אבל יום טוב לא נאמר זו כ"א ציוס הראשון
שבתון (שם פסוק ט) וציוס השמיני שבתון אסורים בכל מלאכה עבודה
ומותרים במלאכה אוכל נפש: קדש לה'. שמירת קדושתה לשמי וצמאיות:

(Berachos 55a). This shows that the Tabernacle, as a setting
for God's service and an abode for His Presence, was equiv-
alent to the Creation of the universe. Indeed, Ramban and
others show that the Tabernacle was the universe in micro-
cosm, and its components symbolized the major elements
of Creation.

(ג) בחכמה. מה שאדם שומע (דברים) מאחרים ולמד: ובתבונה. מציין דבר
מלבו מתוך דברים שלמד (ספרי דברים א' יג): ובדעת. רוח הקדש: (ד) לחשוב
מחשבות. אריגת מעשה חשב: (ה) ובחרושת. לשון חומות. כמו חרש חכם
(ישעיה מ:כ). ולחוקלם פירש ושינה בפירוש, שחרש וס"א שאומן אבנים קרוי אומן
וחרש עץ קרוי נגר: למולאות. להושיצה במשכנת שלה במלואה לעשות המשכנת
למדת מושב האבן ועוניה: (ו) ובלב כל חכם לב וגוי. ועוד שאר חכמי לב יש
ככם וס"א שכם, וכל אשר נתתי זו חכמה ועשו את כל אשר צויתיו: (ז)
ואת הארון לעדות. ללד"ץ לחיות העדות: (ח) הטהרה. על שם זה טהור
(לעיל כה:לא): (י) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא שא"א
לומר שצבדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללס ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת
בגדי בניו לכהן. אללס אלו בגדי השרד הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני
האמורים בפרשת מסעות ונתנו אל בגד תכלת (במדבר ד:יז) ופרשו עליו בגד
ארגמן (שם פסוק יג) ופרשו עליהם בגד תולעת שני (שם פסוק ח). ונראין דברי,
שנאמר ואת התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש (להלן
לעיל) ולא הוצרך שם עמסה, ולא צבדי כהונה מדבר לא מלינו בחדר מהם
ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. י"מ לשון עבודה ושירות כתרונם

3. *With wisdom, insight, and knowledge.* Wisdom consists of the knowledge one acquires
from others; *insight* is the derivation of new ideas and
deductions from one's wisdom; and *knowledge* [in the
context of building the Tabernacle] is Divine inspiration
[Rashi] (ירח הקדש).

Designation of Bezalel and Oholiab wisdom, insight, and knowledge, and with every craft; ⁴ to weave designs, to work with gold, silver, and copper; ⁵ stone-cutting for setting, and wood-carving — to perform every craft.

⁶ “And I, behold, I have assigned with him Oholiab son of Ahisamach of the tribe of Dan, and I have endowed the heart of every wise-hearted person with wisdom, and they shall make all that I have commanded you: ⁷ the Tent of Meeting, the Ark of the Testimonial-tablets and the Cover that is upon it, and all the utensils of the Tent; ⁸ the Table and its utensils, the pure Menorah and all its utensils, and the Incense Altar; ⁹ the Elevation-offering Altar and all its utensils, the Laver and its base; ¹⁰ the knit vestments, the sacred vestments of Aaron the Kohen and the vestments of his sons, to minister; ¹¹ the anointment oil and the incense-spices of the Sanctuary. Like everything that I have commanded you shall they make.”

The Sabbath ¹² HASHEM said to Moses, saying: ¹³ “Now you, speak to the Children of Israel, saying: ‘However, you must observe My Sabbaths, for it is a sign between Me and you for your generations, to know that I am HASHEM, Who makes you holy. ¹⁴ You shall observe the Sabbath, for it is holy to you; its desecrators shall be put to death, for whoever does work on it, that soul shall be cut off from among its people. ¹⁵ For six days work may be done and the seventh day is a day of complete rest, it is sacred to HASHEM; whoever does work

10. בְּגֵדֵי הַשָּׂרָר — *The knit vestments.* According to Rashi, Ibn Ezra, and Rashbam, these are the large cloths that were used to cover the vessels of the Tabernacle while it was being transported from place to place (see Numbers 4:8). Ramban renders this term as *vestments of uniqueness*, referring to the vestments of the Kohen Gadol, which the verse then goes on to define as the vestments of Aaron, in tribute to him and his successors. These vestments were singled out because only one man in every generation was permitted to wear them.

12-17. The Sabbath. Although the commandment of the Sabbath was part of the Ten Commandments (20:8), it is repeated here to caution the nation that the construction of the Sanctuary does not override the Sabbath; Israel must observe the Sabbath even while it is fashioning the resting place of God’s glory. This emphatically contradicts those who claim that the laws of the Sabbath must be pliable enough to be relaxed for “valid spiritual considerations.”

R’ Bachya explains that “the Sabbath is the principle of faith and it is equivalent to all of the commandments, for through the commandment of the Sabbath one expresses his belief in the creation of the world, that it was created in six days and He rested on the seventh. The Sages expound that Jerusalem was destroyed only because they desecrated the Sabbath . . . and that if Israel would but observe two Sabbaths, they would be redeemed immediately.”

13. אָךְ — *However.* In the plain sense, the word *however* means to say that despite its importance, the work of the Tabernacle may not be done on the Sabbath (Rashi).

The Sages teach that the word אָךְ always indicates an exception to the principle previously enunciated. In this verse, it is a limitation on the rule of Sabbath observance, indicating that there are times when it is *required* that labor be performed. Instances of such exceptions are to save a life and to perform a circumcision on the eighth day after birth (Ramban). As a reason for the requirement to save a life on

the Sabbath even at the cost of violating it, the Sages argue that it is better to transgress one Sabbath so that one may live and observe many Sabbaths (Yoma 85b). Or HaChaim reads this logic into our verse: *However* — this is the exception to Sabbath observance — so that *you shall observe My Sabbaths*, in the plural.

שְׁבֻתָּי — *My Sabbaths.* In the simple sense, the plural refers to all of the Sabbaths of the year. In the deeper sense, it refers to the two aspects of the Sabbath: נִכּוֹר וְשִׁמּוּר, *Remember*, which refers to the positive commandment to honor the Sabbath; and *Observe*, which refers to the negative commandment not to desecrate the day. These twin themes are then developed. *It is a sign between Me and you* in the positive sense that Israel will honor the Sabbath, and *You shall observe the Sabbath* and those who desecrate it are liable to death (v. 14), in the negative sense of not desecrating it (Ramban).

14. מוֹת יוּמָת . . . וְנִכְרְתָה — *Shall be put to death . . . shall be cut off.* These are two different, mutually exclusive penalties. One who violates the Sabbath despite a warning from witnesses that he is committing a capital offense is liable to the death penalty imposed by the court. But one who does so intentionally, without being warned or witnessed, is punished by God with *kareis*, i.e., his soul is cut off from the nation (Rashi).

Sforno explains that this verse gives the reasons that the Tabernacle may not be built on the Sabbath. To rest on it is too important to justify such labor, for one who desecrates the Sabbath is unworthy of having a Sanctuary for God’s Presence.

15. שְׁבֻת שְׁבֻתוֹן — *A day of complete rest.* It is not enough to refrain only from halachically prohibited activities. One must rest completely, so that he will be free for sacred activities in honor of His Creator. It is because the Sabbath is *sacred to HASHEM* that one who desecrates it is worthy of the death penalty (Sforno).

בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא אֲתַקְטָלָא יִתְקַטֵּל:
טו וַיִּטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שַׁבְּתָא לְמַעַבְדַּר
יֵת שַׁבְּתָא לְדִרְיָהוֹן קִינִם עָלֵם: יז בֵּין
מִימְרֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הִיא לְעָלֵם
אַרְיִי שְׂתָא יוֹמִין עֲבַד יֵת שְׂמִיָּא וְיֵת
אַרְעָא וּבְיוֹמָא שְׂבִיעָאָה שַׁבַּת וְנָח:
יח וַיִּהְיֶה לְמִשְׁחָה בְּדִ שִׁיבִי לְמַלְלָא עֲמָה
בְּטוֹרָא דְּסִינֵי תְרִין לִיחֵי סְהַדוּתָא לִיחֵי
אַבְנָא כְּתִיבִין בְּאַצְבָּעָא דִּי: א וַיִּנְחָא
עֲמָא אַרְיִי אוּחַר מִשְׁחָה לְמַחַת מִן טוֹרָא

טז בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת: וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת
יז לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעָלֵם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה
יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת
יח וַיִּנְפֹּשׁ: וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּבָלָתוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ
בְּהָר סִינֵי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאַצְבָּע
א אֱלֹהִים: וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשֵּׁשׁ מִשְׁחָה לָרֶדֶת מִן־הָהָר

שני

לב

רש"י

שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושובין את ההלכה שניהם יחד (שמו"ר מאה):
לחת. לחת כתיב שהיו שתיים שוות (סס ו): (א) בי בשש משה. כתרומתו לשון
איחור. וכן בשש רכבו (שופטים ה:כח) ויחילו עד זוש (סס ג:כה). כי כשעלה משה להר
אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות. כסדורים הם שאותו יום שעלה מן
המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו,
שהרי ז' בסיון עלה, נמלא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז. בט"ז בא השני וערב
את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערצוביא, לומר ודאי מת משה לכך בא
ערצוביא לעולם. אמר להם מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו' כדאיתא ב'צמ'
שבת (פט.). וא"ל לומר שלא טעו אלא ביום המעוין בין קודם חזות בין לאחר חזות,
שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנא' וישכימו ממחרת ויעלו עולות (להלן פסוק ו):

16. וְשָׁמְרוּ — *Shall observe*. Israel shall scrupulously count the days until the Sabbath, so that no error in calculation will cause the wrong day to be observed as the Divinely ordained day of rest (*Ibn Ezra, Chizkuni*).

לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת — *To make the Sabbath*. It is a token of respect for the Sabbath that one prepare for it ahead of time so that he will have fine food for the day (*R' Bachya*), and to avoid the danger that one will perform forbidden work on the day itself (*Chizkuni*). Thus, one "makes" the Sabbath by preparing for it so that it will be observed properly when it arrives. According to the Midrash, one who observes the Sabbath in this world *makes* the Sabbath in Heaven, i.e., he elevates its spiritual standing, by abstaining from forbidden activity and thereby affirming his faith in the Creator (*R' Bachya*).

17. וַיִּנְפֹּשׁ — *And was refreshed*. The verse describes God in human terms, as one who needs rest after six days of work (*Rashi*). According to *Sforno*, the term refers to the Sabbath and derives from נָפַשׁ, *soul*: The Sabbath was endowed with an extra degree of spirituality to better enable Jews to realize the goal for which God created man in His image.

18. Moses receives the Tablets. Having completed the instructions regarding the Tabernacle and the Kohanim, the Torah goes back to the narrative of the Giving of the Law at Mount Sinai. According to *Rashi*, this is an instance of the principle that the Torah is not always written in chronological order: The above commandments regarding the Tabernacle were given to Moses on the day after Yom Kippur, over three months after the Ten Commandments were given, and it was then that Moses commanded the nation to begin the contributions for its construction (35:1). But the episode of the Golden Calf, which begins in the next chapter, took place on the seventeenth of Tammuz — only forty days after the

(יז) וינפשו. כתרומתו ונח. וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמישיב נפשו ונשימתו
בהרגיעו מטורח המלאכה. ומי שכתוב בו לא ייטף ולא ייגע (ישעיה מ:כח) וכל פעלו
במאמר הכתיב מנוחה בעלמו, לשבר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע (ילק"ש יתרו רז):
(יח) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה (פסחים ו): מעשה העגל
קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות וזוים
הכפורים נתרלה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן
(תנחומא לא): בבבלתו. ככלתו כתיב, חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחת,
שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה (תנחומא יח). ד"ל, מה כלה מתקשטת בכ"ד
קשוטין, הן האמורים בספר ישעי' (ג:יח:כד), אף ת"ח לריד להיות בקי בכ"ד ספרים
(סס טז): לדבר אתו. החקים והמשפטים שבאלה המשפטים: לדבר אתו. מלמד

Revelation. *Ramban* (ibid.), however, holds that the commandment to build the Tabernacle was given to Moses during his first forty days on the mountain, but its transmission to the nation was delayed because of the sin of the *Eigel*.

Sforno explains the sequence of the chapters, as follows: In God's original plan there would have been no need for a Tabernacle, for every Jew was to have had the status of a Kohen, would have been worthy of building his own altar, and of being a resting place for the Divine Presence. If so, why did this potential not come to fruition? Why was God's intent replaced by the preceding chapters about a central Tabernacle and why was it necessary to designate a priestly family? The Torah will now explain that Israel fell from its spiritual pinnacle because of the Golden Calf. No longer could it be a nation of individual priests and tabernacles. From that point onward, Israel needed a central Tabernacle toward which it would direct its aspirations, and a holy, priestly family that would be dedicated to God's sacrificial service.

וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה — *He gave Moses*. Throughout the forty days that Moses was on Mount Sinai, God taught him the Torah, but he constantly forgot. Finally, God presented it to him as a gift, as if it were his bride (*Rashi*). If it was impossible for a human being, even one as great as Moses, to absorb God's wisdom without Divine assistance, why didn't God present it to him immediately, without forcing him to go through forty days of frustrating failure? *Chiddushei HaRim* explains that the Torah can be understood only with God's help, but He gives such assistance only to someone who tries his utmost to master it on his own. Thus, Moses *earned* the Divine gift by means of his effort. The same is true of every student of the Torah. It is up to us to try to the limit of our ability; then we can hope for God's help.

שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת — *The two Tablets of Testimony*. The *vav* is

on the Sabbath day shall be put to death.’

¹⁶ “The Children of Israel shall observe the Sabbath, to make the Sabbath an eternal covenant for their generations. ¹⁷ Between Me and the Children of Israel it is a sign forever that in a six-day period HASHEM made heaven and earth, and on the seventh day He rested and was refreshed.”

Moses Receives the Tablets ¹⁸ When He finished speaking to him on Mount Sinai, He gave Moses the two Tablets of Testimony, stone tablets inscribed by the finger of God.

32 ¹ The people saw that Moses had delayed in descending the mountain, and the people

omitted [לְחַתּוֹת] so that the word can be read as if it was in the singular [לְחִתּוֹת], *tablet*. This teaches that the two Tablets were identical in size (*Rashi*). *Yefeh Toar* explains that although in the plain sense, this refers to the actual size of the Tablets, it has a deeper meaning, as well. The five commandments on the first Tablet speak of Man’s relationship with God, while the five commandments on the second Tablet refer to Man’s relationship to his fellow human beings. By indicating the two Tablets were equal, the Torah teaches that both kinds of commandments are equally important; the Torah does not recognize the primacy of “ritual” over “social” laws and vice versa. Both are necessary parts of the Divine scheme.

That the Ten Commandments were inscribed on two Tablets instead of one was because they “testified” that God rested His Presence upon Israel, and testimony must be rendered by *two* witnesses. The two Tablets also allude to their dual nature: The stone was from the earth and the script was from heaven (*R’ Bachya*).

32.

1-6. עֵגֶל הַזָּהָב / The Golden Calf. If the sin of the Golden Calf [*Eigel*] was one of mass idol worship, as a cursory reading of the verses seems to indicate, the entire affair is incomprehensible, both from the standpoint of Aaron, who fashioned it, and Israel, which demanded and worshiped it. Indeed, the consensus of commentators, such as *Ramban*, *Ibn Ezra*, *Kuzari*, and others, agrees on an entirely different interpretation.

It is inconceivable that Aaron could have created an idol, even if he had been threatened with death. The Torah requires a Jew to give up his life rather than worship idols; can one believe that God’s chosen anointed Kohen Gadol would fail to withstand a test that countless thousands of Jews have withstood over the centuries? If he *had* been guilty of idolatry, he would have been the first one to be liable to the death penalty; instead he was virtually whitewashed; he went on to serve in the Tabernacle for the next forty years and was Moses’ partner in leading the nation and receiving many of the commandments from God. Furthermore, the only sin with which the Torah charges him is that he joined with Moses in striking the stone, rather than speaking to it (*Numbers* 20:12). Clearly, therefore, Aaron was not a party to the sin of idolatry.

The people, too, did not deny Hashem. They said explicitly that they needed a replacement for *Moses*, not for Hashem. Had they truly believed that the Golden Calf was some sort of god, they would not have melted away when Moses returned, and they would not have permitted him to destroy their new deity. Rather, their enthusiasm for the Golden Calf

was only because it was a substitute for their vanished leader; but once Moses was back they recognized that their allegiance to the new “god” had been a terrible and foolish mistake. Even the Jews who truly worshiped it as an idol were a tiny minority of only three thousand people, just about one half of one percent of the grown male population, and even they were the Egyptian rabble, *Eirev Rav*, that flocked to join the Jews when they left Egypt. These erstwhile Egyptians proclaimed when the new god emerged from the flames, “This is **your** god, O Israel.” They did not refer to it as **our** god, because they were outsiders who were addressing the Jews.

What, then, was the reason for this outrageous sin? It began with an error of fact and mushroomed into a grievous misunderstanding of Israel’s relationship with God. The people thought that Moses was dead (see v. 1) and they had been left without a leader and intermediary between themselves and God. They thought that just as they had addressed God through Moses when they needed salvation at the sea or when they had no food or water, and just as Moses had led them to Sinai and directed them in battle, so too they needed some tangible presence to take his place. This was not a denial of God; it was an erroneous belief that a Moses was needed to represent them before God and convey His teachings and beneficence to them. This is why Aaron acquiesced to them though he knew they were wrong. Since their error did not involve idolatry, he felt that it would be best for him to appear to yield until he could wean them from their mistake. This idea will be developed in the course of the chapter and the commentary.

Bais Halevi asserts that their error was one that, in a different form, is not uncommon even today. The people knew that their sacrificial service was performed by a specific person, Aaron, and in a specific place, the Tabernacle. They thought, therefore, that they had the right and the need to create another such vehicle for their service — in effect, to design their own “tabernacle” that would suit their needs, as they saw them. Here lay their mistake. Jews cannot custom-tailor their religion or their Sanctuary. The Tabernacle’s specifications are based on Divine mysteries that are beyond human understanding, and it is impossible for anyone to use the Tabernacle, the Temple or any of the Torah’s commandments as the prototype for a man-made religious practice.

1. בִּשְׁשׁ מִשָּׁה — Moses had delayed. The catastrophe of the Golden Calf was precipitated by a tragic error. Moses went up to Mount Sinai on the seventh of Sivan and said that he would be there for forty days and return in the morning. The people thought that the day of his ascent counted as the first

וַתִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוֹם | עֲשֵׂה-לָנוּ
אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר
הָעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ: וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פְּרָקוּ נִזְמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם
וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי: וַיִּתְּפְּרוּ כָל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי
הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן: וַיִּקַּח מִיָּדָם
וַיִּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָה
אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֵּרָא אַהֲרֹן
וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:
וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָר וַיַּעֲלֵוּ עֹלֹת וַיִּגָּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם
לֵאכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לַצַּחֲקִי:
וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רָד בִּי שַׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר
הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: סָרוּ מֵאֲחֵר מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם

וַיִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוֹם | עֲשֵׂה-לָנוּ
אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר
הָעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ: וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פְּרָקוּ נִזְמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם
וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי: וַיִּתְּפְּרוּ כָל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי
הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן: וַיִּקַּח מִיָּדָם
וַיִּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָה
אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֵּרָא אַהֲרֹן
וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:
וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָר וַיַּעֲלֵוּ עֹלֹת וַיִּגָּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם
לֵאכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לַצַּחֲקִי:
וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רָד בִּי שַׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר
הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: סָרוּ מֵאֲחֵר מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם

רש"י

(ט): מסבה. לשון מתכת. ד"א, קכ"ה קנטרין זהב היו בו כגימטריא של מסכה (סס):
אלה אלהיו. ולא נאמר אלה אלהינו. מכאן שערב רב שעלו ממזרים הם שנקלו
על אהרן והם שעשהוהו, ואח"כ הטעו את ישראל אחריו (סס): (ה) וירא אהרן.
שהיה בו רוח חיים, שנאמר כתבנית שור אוכל עשב (תהלים קנב), וראה שהללית מעשה
שטן ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבח. לדחות: ויאמר חג לה' מחר.
ולא היום, שמה יבא משה קודם שיעבדוהו. זה פשוטו. ומדרשו ביקרא רבה (יג): דברים
הרבה ראה אהרן. ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן מזבח לפניו,
ויבן מזבח לפניו (סנהדרין ז). ועוד ראה ואמר מוטב שיהיה בי הסרחון ולא בזה.
ועוד ראה ואמר אם הם בונים את המזבח זה מביא לרור וזה מביא לבן וגמלת מלאכתן
עשויה בבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתו בין כך ובין כך משה בא:
חג לה'. בלבו היה לשמים. בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום (ויק"ר סס):
(ו) וישבימו. השטן זרם כדי שיחטאו: לצחק. יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו
שנאמר ללחך בי (בראשית לט:ז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יקומו נא הגערים וישחקו
לפניו (שמואל ב: כד), אף כאלו נהרג חור (תנחומא כ: ז) וידבר. לשון קושי הוא,
כמו וידבר אדם קשות (בראשית מב:ז), לך רד. רד מגדולתך, לא נתייך כך גדולה
אלא בשבילם (ברכות לב). באותה שעה נתגדה משה מפי ד"ז של מעלה (ש"ר מבג):
שחת עמך. שחת העם לא נאמר אלא עמך, ערב רב שקבלת מענךם וגירסתם ולא
נמלכת בן, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו (סס ז):

אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה חיו להם (סנהדרין גג): בי זה משה
האיש. כמין דמות משה וס"א משה הראה להם השטן שנושאים (אבותו) באור ריקע
השמים (ש"ר מאז: שבת פט): אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך
אשר נעלה בה, עתה לריבין אלו לאלהות אשר ילכו לפנינו: (ב) באזני נשיבכם. אמר
אהרן בלבו הנשים והילדים חסים על תכשיטיהן שמה יתעבד הדבר ובתוך כך יבא
משה. והם לא המתו ופרקו מעל וס"א משה (תנחומא כא): פרקו. לשון זוי
מגזרת פרק ליחיד, כמו דברו מגזרת בך: (ג) ויתפרקו. לשון פריקת משה, כשנטלו
מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנמויהם, ד"ש קרי"ר בלע"ז: את נזמי. כמו מנמו.
כמו כלאתי את העיר (לעיל ט:כט) מן העיר: (ד) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו
בשני פנים. האחד וילך לשון קשירה, בחרט ל' סודר, כמו והמטפחות והחריטים וישעיה
ג:כב) וילך ככרים כסף בשני חריטים (מלכים ב: הכג; תרגום יונתן). והב' וילך לשון
זורה, בחרט כלי אומנות הזורפין, שחורטין וחורטין בו לזרות בזהב כעט סופר החורט
אופיות בלוחות ופנקסין, כמו וכתוב עליו בחרט אנוש (ישעיה ח:א). וזהו ש"א ויר
יתיה בזיפא, לשון זיוף, הוא כלי אומנות שחורטין בו בזהב אופיות ושקדים שקורין בלע"ז
ני"ל ומזיפין על ידו חותמות: עגל מסבה. כיון שהשליכו לאור בזכו בזהב מכשפי
ערב רב שעלו עמהם ממזרים ועשהוהו בכשפים. ויש אומרים מיכה היה שם שיאל
מתוך דמוסי ציין שנתמערך בו במזרים, והיה בידו שם וטס שכתב בו משה עלה שור
עלה שור להעלות ארונם של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הכור וילא העגל (תנחומא

day of the forty, and therefore Moses would be back on the
sixteenth of Tammuz. That was a mistake. Moses meant that
he would be away for a full forty days and forty nights, which
meant that he would be back on the *seventeenth*. When noon
of the sixteenth came and went without Moses' return, the
people became fearful. Satan seized the opportunity and
created an illusion of darkness and turmoil, and showed
them an image of a dead Moses being carried in heaven
(Rashi).

Recanati explains that the spiritual level of the nation was
so high after the revelation of the Ten Commandments that
if Moses had come down bearing the Tablets, the goal of
Creation would have been fulfilled and there would have
been no more death or temptation to do evil, as we know it.

The world would have reverted to the stage of perfection that
existed at the beginning of Creation. Satan, whose mission
it is to tempt people to evil, fought this threat to his power
and succeeded in deceiving the people.

אֲשֶׁר יִלְכוּ — *That will go*. This reference to the requested god
is in the plural, implying that they desired many gods
(Rashi).

This is not to say that the people denied the omnipotence
of Hashem, for the rest of the verse makes clear that they
wanted a replacement for Moses, whom they described as
the one who had brought them up from Egypt. Since they
obviously knew all along that Moses was not an independent
redeemer, but the messenger of God, they could not
possibly have thought that Moses would be replaced by a

The gathered around Aaron and said to him, "Rise up, make for us gods that will go before us, for this man Moses who brought us up from the land of Egypt — we do not know what became of him!"

² Aaron said to them, "Remove the rings of gold that are in the ears of your wives, sons, and daughters, and bring them to me."

³ The entire people removed the gold rings that were in their ears, and brought them to Aaron.

⁴ He took it from their hands and bound it up in a cloth, and fashioned it into a molten calf. They said, "This is your god, O Israel, which brought you up from the land of Egypt."

⁵ Aaron saw and built an altar before him. Aaron called out and said, "A festival for HASHEM tomorrow!"

⁶ They arose early the next day and offered up elevation-offerings and brought peace-offerings. The people sat to eat and drink, and they got up to revel.

God's ⁷ HASHEM spoke to Moses: "Go, descend — for your people that you brought up from the land of Egypt has become corrupt. ⁸ They have strayed quickly from the way that I have commanded

pantheon of deities to the exclusion of Hashem. Rather, they thought that God assigns powers and responsibilities to subordinate powers, as it were. In their view, Moses was one such power [others were the pillars of smoke and fire that led the nation (*Ramban*; *R' Bachya*)]; now they wanted other such surrogates of God. Though such a misconception could lead to idolatry, their goal was not to worship an idol (*Maharsha* to *Sanhedrin* 63a).

2-3. Aaron knew that they were grievously mistaken, but he calculated that if he defied them they would kill him, and if they did, that would make their sin and rebellion even worse. Indeed, Hur, whom Moses had assigned to share the leadership with Aaron in his absence, had resisted and been killed (*Rashi* to v. 6). Aaron, therefore, stalled for time. He asked for the gold jewelry of the women and children. He was certain that they would refuse to surrender it immediately, and by the time the rebels succeeded in seizing the gold, Moses would probably be back, squelching the panic. Aaron miscalculated, for the people were so enamored of the prospect of a new god that they had the gold in hand without delay (*Rashi*). This is a classic example of the power of crowd psychology, in which a mob is capable of excesses beyond the imagination of any of its individual members.

4. וַיַּעֲשֵׂהוּ — And [he] fashioned it. Aaron bound up the gold and threw it into the fire [hoping that a shapeless mass would emerge, thus causing further delay until Moses' return], but the Egyptian sorcerers of the *Eirev Rav* exercised their occult powers to cause the calf to emerge (*Rashi*). Although Aaron did not *fashion* the calf in the literal sense, he is described as its maker since he was the one who threw the gold into the fire (v. 24), the act that resulted in the creation of the Golden Calf (*Or HaChaim*).

5. Again, Aaron played for time. He built an altar for a major religious festival the *next* day, in the hope that their enthusiasm would dissipate or that Moses would be back. He specified that the festival would be for HASHEM, not the calf, for his real, though hidden, intention was that when Moses returned with the Tablets there would indeed be a joyous celebration (*Rashi*). According to *Sforno*, he mentioned Hashem as a rebuke to the rebels.

6. לְרַעֲוָה — To revel. The term implies the three cardinal sins of idolatry, licentiousness, and murder. In addition to their worship of the Golden Calf, they committed immoral acts and they had murdered Hur, who attempted to restrain them (*Rashi*). This was the nadir of the tragic episode, the point at which error turned to wantonness.

7-10. God's anger. With the spiritual downfall of his people, Moses was dismissed from his lofty perch, for he had been elevated to a heavenly status only for Israel's sake; now that they had become unworthy, God ordered him to descend from Sinai (*Rashi*). It is a general rule of Jewish leadership that the merit of the community is indispensable to the success of those who serve it. As the Sages teach, "the merit of the community's forefathers aids them, and their righteousness [i.e., that of the forefathers] endures forever" (*Avos* 2:2).

It is true, as noted above [introduction to vs. 1-6], that the original intent in making the calf was not to worship it as a god, that the initiators of the project were the *Eirev Rav*, and that only an infinitesimal proportion of Jews actually worshiped it. However, the sin was most grievous, nonetheless. As is clear from verse 27, there *were* Jews, few though they were, who were guilty of idolatry. The rest of the people did not resist the *Eirev Rav* or the Jewish worshipers. This constituted either silent acquiescence or lack of faith, which was a condemnation of the nation as a whole.

Had God sent Moses back to the nation a day sooner, this tragedy would have been prevented, but He did not do so because the events of the *previous* day did not constitute idolatry, as explained above (*Ramban*). Or *HaChaim* contends that God did not send Moses back before the situation deteriorated because the Divine word had declared that he would be atop the mountain for forty days and forty nights (24:12, 18), and God's word is inviolate, or because the full extent of God's teachings to him required a full forty days.

7. עַמֶּךָ — Your people. This was an implied rebuke to Moses, as if to say, "Those who caused the sin are *your* people, the Egyptian *Eirev Rav*, whom you accepted without consulting God" (*Rashi*).

עבדו להן עגל מסכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו:
אלה אלהינו ישראל אשר העלוהו מארץ מצרים:
ט ויאמר יהוה אל-משה ראיתי את-העם הזה והנה עם-
י קשה-ערף הוא: ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם
יא ואעשה אותך לגוי גדול: ויחל משה את-פני יהוה
אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר
יב הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה: למה
יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים
ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם
יג על-הרעה לעמך: זכר לאברהם ליצחק ולישראל
עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה
את-זרעכם בכוכבי השמים וכל-הארץ הזאת אשר
יד אמרתי אתן לזרעכם ויחלו לעלם: וינחם יהוה על-
הרעה אשר דבר לעשות לעמו:
טו ויפן נירד משה מן-ההר ושני לחת העדת בידו לחת
טז כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים: והלחת
מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות

עבדו להן עגל מסכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו:
אלה אלהינו ישראל אשר העלוהו מארץ מצרים:
ט ויאמר יהוה אל-משה ראיתי את-העם הזה והנה עם-
י קשה-ערף הוא: ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם
יא ואעשה אותך לגוי גדול: ויחל משה את-פני יהוה
אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר
יב הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה: למה
יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים
ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם
יג על-הרעה לעמך: זכר לאברהם ליצחק ולישראל
עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה
את-זרעכם בכוכבי השמים וכל-הארץ הזאת אשר
יד אמרתי אתן לזרעכם ויחלו לעלם: וינחם יהוה על-
הרעה אשר דבר לעשות לעמו:
טו ויפן נירד משה מן-ההר ושני לחת העדת בידו לחת
טז כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים: והלחת
מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות

טו ויפן נירד משה מן-ההר ושני לחת העדת בידו לחת
טז כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים: והלחת
מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות

רש"י

רגלים חינו עומד לפניך בשעת כעסך ק"ו לכסא של רגל אחד (זכרות לז): אשר
נשבעת להם כך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בזרע, ולא
זהרים ולא בגשמים, אלא כך שאתה קיים, ושזועתך קיימת לעולם וס"א וכן
שזועתך תקיים, שנאמר ולאזכרהם כי נשבעתי נאם ה' (זכרשית כג:טז), וליחזק
נאמר והקימותי את השבעה אשר נשבעתי לאזכרהם אזכר (שם כג:טז), וליעקב
נאמר אני אל שדי פרה ורבה וגו' (שם לה:יא) נשבע לו שאל שדי (ש"ר מד:כג:טז)
משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד:). (טז) מעשה
אלהים המה. כמשמעו, הוא כזכורו עשאו. ד"א, כלשם האומר לחזרו כל
עסקיו של פלוני במלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקב"ה בתורה (תנחומא
טז): חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר בלע"ז:

(ט) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע: (י) הניחה
לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי. אלא כאן פתח לו
פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (ש"ר מב:טז): (יא) למה
ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור: (יב) והנחם. התעשת
מחשבה אחרת להיעזב להם: על הרעה. אשר חשבת להם: (יג) זכור לאברהם.
אם עזרו על עשרת הדברות, אזכרהם אזכרה נתנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל
שכרו. תנה לו, ויאלו עשר בעשר (ש"ר מד:ד): לאברהם ליצחק ולישראל. אם
לשרפה הם, זכור לאזכרהם שמסר עמו לשרף עליך זכור כשדים. אם להריגה,
זכור לזחוק שפשו זארו לעקידה. אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שם מד:ה).
ואם חזין נולדן בזכותן, מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, אם כסא של שלש

9. *עם-קשה-ערף הוא*. — *It is a stiff-necked people*. This is the familiar simile for stubbornness, referring to one whose neck is too stiff to turn; consequently, he will never look backward once he has embarked on a course (*Ibn Ezra; Sforino*). Such a person will refuse to listen to criticism or admit a mistake. This was the trait that nearly doomed Israel. Even after describing their sin in the starkest terms (v. 8), God did not say that they should be destroyed; error can always be corrected if the will is there. But if the people are too stubborn to listen to reason, what hope is there for them?

10. *הניחה לי*. — *Desist from Me*. But Moses had not even responded to God's indictment of Israel; from what was he to desist? God was implying to Moses that Israel's fate was in his hands, for he had the power to pray for their salvation

— which he did immediately (*Rashi*). Until then, Moses apparently felt that Israel's sin was so great that he had no right to pray for them. Since the Jews had never committed a sin of this magnitude, Moses could not have known that prayer was an appropriate or even possible response.

11-14. *Moses' successful prayer*. According to *Ibn Ezra*, this passage is not in chronological order, for Moses would not have prayed for Israel while it still harbored an idol in its midst. Rather, he prayed after he returned to the people and destroyed the *Eigel*, but the Torah mentions it here because the reason he prayed later was in response to God's implication in the previous verse that it was up to him to save the nation. *Ramban* disagrees. Having been told that the nation faced imminent destruction, he had to intercede immediately. Moses' opening question, however, was seem-

them. They have made themselves a molten calf, prostrated themselves to it and sacrificed to it, and they said, 'This is your god, O Israel, which brought you up from the land of Egypt.' ”
⁹ HASHEM said to Moses, "I have seen this people, and behold! it is a stiff-necked people. ¹⁰ And now, desist from Me. Let My anger flare up against them and I shall annihilate them; and I shall make you a great nation."

Moses' Successful Prayer ¹¹ Moses pleaded before HASHEM, his God, and said, "Why, HASHEM, should Your anger flare up against Your people, whom You have taken out of the land of Egypt, with great power and a strong hand? ¹² Why should Egypt say the following: 'With evil intent did He take them out, to kill them in the mountains and to annihilate them from the face of the earth?' Relent from Your flaring anger and reconsider regarding the evil against Your people. ¹³ Remember for the sake of Abraham, Isaac, and Israel, Your servants, to whom You swore by Yourself, and You told them, 'I shall increase your offspring like the stars of heaven, and this entire land of which I spoke, I shall give to your offspring and it shall be their heritage forever.' "

Moses Descends ¹⁴ HASHEM reconsidered regarding the evil that He declared He would do to His people. ¹⁵ Moses turned and descended from the mountain, with the two Tablets of the Testimony in his hand, Tablets inscribed on both their sides; they were inscribed on one side and the other. ¹⁶ The Tablets were God's handiwork, and the script was the script of God, engraved

ingly incongruous, implying that the outrage of the *Eigel* was not ample reason for God to be angry. *Ramban* explains that since the Exodus included a remarkable display of God's Attribute of Mercy on behalf of Israel and His Attribute of Judgment on behalf of Egypt, it was not proper for Him to turn His judgment against Israel just when they needed His mercy.

Or *HaChaim* comments that Moses' prayer appealed to God to find some way other than annihilation to deal with the sin. He made four points that, in combination, pacified God's anger: The nation was *His*, and if they were to disappear, the loss would be *His*; by taking them out of Egypt, He had designated them as the means to make His sovereignty known to the world; the Egyptians should not be given an opening to deride God's feat in liberating Israel; and, finally, the merit of the Patriarchs and God's oath to them should be enough to save Israel.

13. . . . זָכֹר — *Remember* . . . If they have violated the Ten Commandments, think of Abraham who endured ten tests for the sake of Your glory. If the people deserve to be destroyed by fire, think of Abraham who let himself be thrown into a blazing furnace for Your sake. If they deserve the sword, think of Isaac who stretched out his neck on the altar of the *Akeidah*. If they deserve to be exiled, think of Israel (Jacob) who was exiled to Charan, under Laban (*Rashi*).

בְּךָ — *By Yourself*. [To strengthen the veracity of an oath, it is taken on something sacred, such as a Torah Scroll, or the oath-taker will say, "I swear by the Name of God," or "by my life." Thus Moses now made the following point to Hashem:] You expressed Your oath to the Patriarchs not by means of transitory items, or even by heaven and earth, all of which it is in Your power to bring to an end. You swore by Your own essence — thus Your oath to the Patriarchs remains valid for eternity (*Rashi*).

14. וַיִּנָּחֵם ה' — *HASHEM reconsidered*. God relented from His intention to destroy the nation immediately and replace it with Moses, but this does not mean that the sin of the Golden Calf was forgotten. To the contrary, as we will see below, those who worshiped it as an idol were put to death, Moses led the people in repentance, he went back to Mount Sinai to pray on their behalf continuously for forty days, and even after all of that, the residue of that sin remains with us.

15-19. Moses smashes the Tablets. The passage describes poignantly the conflict facing Moses. On the one hand he held the Tablets that were incomparably sacred, that were the physical embodiment of the word of God; on the other hand he encountered a people that had demonstrated itself unworthy of receiving them. He resolved the contradiction by smashing the Tablets in the sight of the people — a spectacle that shocked them into recognition of the enormity of their sin.

15. . . . בְּתַבֵּימֵי — *Inscribed* . . . The very manner in which the Tablets were inscribed was *testimony* to their Divine origin: Even though they were inscribed through and through, on both their sides, the writing was not reversed on either side. The writing was miraculous in another way, for, as the Sages teach (*Shabbos* 104a), the middle of the letters ט and the final ם remained suspended in mid-air (*Or HaChaim*).

16. חֲרוּת — *Engraved*. The Sages teach that this word can be pronounced חֲרוּת, *freedom*, as if the verse is saying that the Jew's path to freedom is inscribed on the Tablets. This teaches that the only truly free person is one who engages in the study of the Torah (*Avos* 6:2). The only real freedom is to live as God created man to live. Otherwise, one is subject to his own passions, the mores of society, or the despotism of dominant or fashionable cultures.

על לוחיא: וישמע יהושע ית קל עמא
 כד מייבין ואמר למשה קל קרבא
 במשריתא: ויאמר לא קל גברין
 דנצחין בקרבא ואף לא קל חלשין
 דמתברין קל דמחבין אנא שמע:
 יט ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת
 ויחר-אף משה וישלך את הלחת וישבר אתם
 כ תחת ההר: ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש
 ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני
 כא ישראל: ויאמר משה אל-אהרן מה-עשה לך העם
 כב הזה כהבאת עלי חטאה גדלה: ויאמר אהרן אל-
 יחר אף אדני אתה ידעת את העם כי ברע הוא:
 כג ויאמרו לי עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי-זה
 משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה-
 כד היה לו: ואמר להם למי זה התפרקו ויתנו-לי
 כה ואשליכוהו באש ויצא העגל הזה: וירא משה את-
 העם כי פרע הוא כי-פרעה אהרן לשמצה בקמיהם:

על-הלחת: וישמע יהושע את-קול העם ברעה ויאמר
 יח אל-משה קול מלחמה במחנה: ויאמר אין קול ענות
 גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע:
 יט ויהי כאשר קרב אל-המחנה וירא את-העגל ומחלת
 ויחר-אף משה וישלך את-הלחת וישבר אתם
 כ תחת ההר: ויקח את-העגל אשר עשו וישרף באש
 ויטחן עד אשר דק ויזר על-פני המים וישק את-בני
 כא ישראל: ויאמר משה אל-אהרן מה-עשה לך העם
 כב הזה כהבאת עלי חטאה גדלה: ויאמר אהרן אל-
 יחר אף אדני אתה ידעת את-העם כי ברע הוא:
 כג ויאמרו לי עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי-זה
 משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה-
 כד היה לו: ואמר להם למי זה התפרקו ויתנו-לי
 כה ואשליכוהו באש ויצא העגל הזה: וירא משה את-
 העם כי פרע הוא כי-פרעה אהרן לשמצה בקמיהם:

רש"י

שם. אם יש עדים והתראה, צריך, כמשפט אנשי עיר הנדחת שכן מרובין, עדים בלא
 התראה, במגפה, שנאמר ויגוף ה' את העם (להלן פסוק לה). לא עדים ולא התראה,
 בהדרוקן, שדקוק המים ולבו צטניהם (וימא סו): (כא) מה עשה לך העם. כמה
 יסורים סבלת שסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה: (כב) כי ברע הוא. בדרך רע
 הם הולכין תמיד וצנעויות לפני המקום: (כד) ואומר להם. דבר אחד, למי זה
 לבד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי ואשליכוהו באש. ולא ידעתי שילא העגל
 הזה, ויצא: (כה) פרע. מגולה, נתגלה שמו וקולו, כמו ופרע את ראש האשה
 (במדבר ה"ח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות צפי כל הקמים

(יז) ברעה. בהריעו, שהיו מריעים ושמחים ולוחקים וס"א ולועקים: (יח) אין קול
 ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הלועקים נחון. ולא קול חלשים
 שלועקים ווי או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין המעניין את נפש שומען
 כשנאמרין לו (ש"ר מא"א): (יט) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן
 המלות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל צו (לעיל יב:מג), התורה כולה כאן וכל ישראל
 משומדים ואתנגה להם (שבת פז): תחת ההר. לרגלי ההר: (כ) ויזר. לשון נפוך. וכן
 יזורה על נוה גפרית (איוז יח:טו). וכן כי חסם מזורה הרשת (משלי י"ז) שזרין זה דגן
 וקטניות: וישק את בני ישראל. נחמין לזדקס כסופות וע"ז מ"ד. שלש מיתות נדונו

17-18. Joshua, Moses' loyal servant and student, did not leave the foot of Mount Sinai during the entire forty days that Moses was away. It was not merely that he chose to follow Moses dutifully wherever he went; the point was that Joshua — more than any other Jew — truly belonged in the closest possible proximity to his teacher. As proof of this, the Talmud teaches that the manna of each individual fell at the place where he belonged. Thus, if there was a dispute regarding the ownership of a slave, Moses settled it by seeing at which master's tent the slave's manna appeared. During these forty days, Joshua's manna fell for him at the foot of Sinai, proving that he alone belonged with Moses [and thus alluding to his future role as Moses' successor] (Rashi, Yoma 76a).

ברעה — *In its shouting*. The sound of celebration around the *Eigel* was so loud that it was heard even at the foot of the Sinai. Joshua heard, but mistook it for a response to an aggressive attack. Moses corrected him, saying that it was clear from the sound that the noise represented something else entirely. *Ramban* cites a Midrash that Moses' answer was an implied rebuke to Joshua, as if to say that the future

leader of Israel must be able to detect the people's mood by the way they sound (*Ramban*).

It was a sound that was distressing to Moses, because it indicated that the people were enjoying and celebrating the blasphemous and immoral behavior to which they had sunk as they sang and gyrated around their new god (*Rashi*). Indeed, *Sforno* (to v. 19) comments that it was the rejoicing that most disturbed Moses. He despaired of changing and perfecting people who were wildly enjoying sin.

19. את-הלחת . . . וישלך — *He threw down the Tablets*. It is astounding that someone of Moses' awesome stature would destroy God's handiwork out of pique, no matter how justified his anger. Clearly he knew that he had to do so; following are some of the reasons offered for his decision: — Moses reasoned that if it is forbidden for a heretic to eat the *pesach*-offering (12:43), surely a nation of heretics [meaning the masses of the nation that stood by complacently in the face of organized idolatry] cannot be given the entire Torah (*Rashi* from *Shabbos* 87a). *Gur Aryeh* adds that this reasoning applied only to Israel before they received the commandments in the form of the Tablets; once the Torah

on the Tablets.

¹⁷ Joshua heard the sound of the people in its shouting, and he said to Moses, "The sound of battle is in the camp!"

¹⁸ He said, "Not a sound shouting strength nor a sound shouting weakness; a sound of distress do I hear!"

Moses ¹⁹ It happened as he drew near the camp and saw the calf and the dances, that Moses' anger
Smashes flared up. He threw down the Tablets from his hands and shattered them at the foot of the
the Tablets mountain. ²⁰ He took the calf that they had made and burned it in fire. He ground it to a fine powder and sprinkled it over the water. He made the Children of Israel drink.

²¹ Moses said to Aaron, "What did this people do to you that you brought a grievous sin upon it?"

²² Aaron said, "Let not my master's anger flare up. You know that the people is disposed toward evil. ²³ They said to me, 'Make us a god that will go before us, for this man Moses who brought us up from the land of Egypt — we do not know what became of him.' ²⁴ So I said to them, 'Who has gold?' They removed it and gave it to me. I threw it into the fire, and this calf emerged."

²⁵ Moses saw the people, that it was exposed, for Aaron had exposed them to disgrace among those who rise up against them.

was given, however, heresy and lack of faith do not free Jews from their responsibilities to carry out the commandments. — God commanded him to smash them (*Avos d'R' Nassan* 2:3).

— Given the size and weight of the Tablets, it was only through a miracle that Moses could carry them. When he came within sight of the sinful revelry, the letters of the Tablets floated back to heaven, and the stone without its holiness became unbearably heavy. This was a sign to Moses that they should be broken (*Yalkut* 393).

— The Tablets signified a new and higher stage in Israel's spiritual standing, one that would be reflected in its physical life, as well. The Tablets represented freedom from the Evil Inclination and from the Angel of Death, because at Sinai Israel had elevated itself to the level of Adam before his sin. Now, with the *Eigel*, the earlier condition of spiritual weakness had returned, making it impossible for them to have the Tablets (*Or HaChaim*).

R' Yaakov Kamenetsky offers an insight into why Moses smashed the Tablets only after seeing the people dancing around the idol. When he first heard that the Jews had made themselves a Golden Calf, he tried to give them the benefit of the doubt. A huge nation felt stranded in the Wilderness — what would they feed their children the very next morning? Without a leader and an intermediary to God, how would they survive? Surely, he thought, they made the idol only out of desperation and wished they had not been forced to do so. But when he saw them dancing, he realized that they had not done so reluctantly at all — they *enjoyed* their worship of the idol! Then he realized that there could be no justification for their deed and they did not deserve to have the Tablets.

20-29. Atonement. Moses had to rid the nation of its sin before he could beseech God to let them regain the Tablets and the spiritual role they had forfeited. First he had to purge the nation of the sinners, who, though relatively few,

had had an influence on the nation as a whole.

20. וַיִּשַׁק — He made [them] drink. There were three categories of sinners and hence corresponding categories of punishments (*Yoma* 66b): (a) Those who had been warned by witnesses not to serve the idol and did so anyway were liable to a judicially imposed death by the sword (vs. 26-28); (b) those who did so intentionally before witnesses, but had not been warned — and therefore could not be punished by the court — died in a plague (v. 35); (c) the punishment of the rest of the people is described here. The unfaithfulness of this last group to God was like that of an adulterous wife, so Moses imposed upon them a test like that given a *sotah*, a wife accused of adultery (see *Numbers* 5:16-28). He had them drink from water mixed with the particles of the ground-up Golden Calf (*Avodah Zarah* 44a). Only those who had worshiped it died, like the *sotah* who was guilty of the charge (*Rashi*).

21. Moses turned to Aaron, appalled that Aaron could have brought such a calamity upon the people. "What suffering did they impose on you to force you to do it to them?" (*Rashi*). "What did they do to cause you to hate them so that you did this to them?" (*Ramban*). "Granted that you may have had no choice but to make the *Eigel*, but the worst part of the sin was that they *rejoiced* with it, and that happened because you proclaimed a festival (v. 6). Why did you have to compound the sin by causing them to celebrate it?" (*Sforno*). "Granted that — because you were making an idol for others, not yourself (see above) — you were not required to die rather than comply, but still, to make an idol is liable to lashes. How could you have done it?" (*Or HaChaim*). "Your sin against God is given to repentance and atonement, but you were also guilty of a sin against people; only they can forgive you for that" (*Oznaim LaTorah*).

22-25. First, Aaron put the sin into the perspective that the long years of exposure to Egyptian idolatry had predisposed the nation toward such disgraceful behavior. Then he re-

כו וַיֹּקֶם מֹשֶׁה בַּתָּרַע מִשְׁרִיתָא וַיֹּאמֶר מִן
דְּחִלְיָא דִּי יִיתוּן לִנְתִי וְאִתְכַּנְשׁוּ לִנְתִּיה
כז כָּל בְּנֵי לֵוִי: כו וַיֹּאמֶר לְהוֹן כְּדָן אָמַר יִי
אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שׁוּבוּ גִבֹר חֲרִבָּה עַל
יִרְכָּה עֲבְרוּ וְתוֹבוּ מִתָּרַע לְתָרַע
כח בְּמִשְׁרִיתָא וְקִטּוּלוּ גִבֹר יִת אַחֻוּהִי וְגִבֹר
כט יִת חֲבֵרָה וְאַנְשׁ יִת קְרִיבָה: כח וַעֲבָדוּ
לִי כִפְתָּנָא דְמִשְׁה וְנִפְל מִן עֲמָא
לִיּוֹמָא הַהוּא כְּתִלְתָא אֲלָפִין גִּבְרָא:
כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יִדְכוּן קֶרְבָּנָא
לִיּוֹמָא דִּין קָדָם יִי אֲרִי גִבֹר בְּבִרָה
לב וּבְאַחֻוּהִי וּלְאַתָּאָה עֲלִיכוּן יוֹמָא דִּין
כג בְּרָכּוֹ: ל וְהִנֵּה בִּיּוֹמָא דְבִתְרוּהִי וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְעֲמָא אַתּוֹן חֲבָתוֹן חוּבָא רַבָּא
וכד וּכְעַן אֶסְק קָדָם יִי מְאִים אֲכַפֵּר עַל
חֻבִּיכוּן: לא וְתֵב מִשְׁה קָדָם יִי וַיֹּאמֶר
כז בְּבָעוּ חֵב עֲמָא הָדִין חוּבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ
לְהוֹן דְּחִלְן דְּדִקְב: לב וּכְעַן אִם שְׁבָקְתָּ
לְחֻבִּיהוֹן וְאִם לֹא מַחְנִי כְעַן מִסְפָּרָה דִּי
כח כְּתִבְתָּא: לג וַיֹּאמֶר יִי לְמִשְׁה מִן דִּי חֵב
קָדָמִי אֲמַחֲנֶה מִסְפָּרִי: לד וּכְעַן אֵיזֵל
דְּבִר יִת עֲמָא לְאַתֵּר דִּי מַלְלִית לָךְ הָא
מִלְאָכִי יִהְיֶה קָדָמְךָ וּבִיּוֹם אֲסַעְרוּתִי
וַיֹּאמֶר עֲלִיהוֹן חֻבִּיהוֹן: לה וּמָחָא יִי
יִת עֲמָא עַל דִּי אֲשַׁתְּעָבְדוּ לְעֵגְלָא
די עֲבַד אֱהָרֹן: לו וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה
אֵיזֵל סָק מִבָּא אַתָּה וְעֲמָא דְאַסְקָתָא

כו וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֱלֹי
כז וַיֹּאסְפוּ אֲלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ
מִשַּׁעַר לַשַּׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ
כח אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ: וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדְבָר מִשְׁה
כט וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשֹׁת אֲלָפֵי אִישׁ: וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה מִלְּאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבָאָחִיו
ל וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: וַיְהִי מִמַּחֲרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אָעֲלֶה אֶל־
לא יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעַד חֲטָאתְכֶם: וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה וַיֹּאמֶר * אֲנָא חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ
* תרי טעמי
לב לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם־אֵין
לג מַחְנִי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כְּתִבְתָּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי
לד אֲשֶׁר חֲטָא־לִי אֲמַחֲנֶה מִסְפָּרִי: וְעַתָּה לָךְ וְנָחָה אֶת־הָעָם
אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלְאָכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי
לה וּפְקֻדְתִּי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם: וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר
א עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱהָרֹן:
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לָךְ עֲלֶה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הִעֲלִיתָ

רש"י

אין, מחנני. וזה מקרא קצר, וכן הרבה: מספרך. מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי
שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים: (לד) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך חלל
דבור במקום חליך. וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים א' כז:ט). הנה מלאכי. ולא אני:
וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי חליך מלכות יחד. ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם
עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עש' שאר העונות. ואין פורענות בזה
על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל (סנהדרין קז:). (לה) ויגוף הזה. את
העם. מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה (וינאם סו:). (א) לך עלה מזה. ח"י
גבוהה מכל הארצות (נחמיה נד:). לכך נאמר עלה. ד"ל כלפי שאמר לו בשעת הכעס
לך רד (לעיל לב:ז). ח"ל בשעת ראון לך עלה (תנחומא כו:). אתה והעם. כאן לא נאמר

עליהם: (כו) מי לה' אלי. יבא אלי: כל בני לוי. מכאן שכל השבט כשר (וינאם סו:).
(כז) כה אמר וגו'. והיון אמר. וזה לא להיס יחרס (ולעיל כז:ט). כך ענויה
במכילתא: אחיו. מאמו, והוא ישראל (וינאם סו:). (כט) מלאו ידכם. אתם ההורגים
אותם, בדבר זה תתחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו בבנו
ובאחיו: (ל) אנכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם
להבדיל צניכס וצין החטא: (לא) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת
להם זהב וכל חפסם, מה יעשו שלא יחטאו. משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו
ומקשטו ותולה לו כיס בזארו ומעמידו בפנת בית זונות, מה יעשה הבן שלא יחטא
(זכרות לב:). (לב) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחנני: ואם

viewed their demand and his attempt to stall for time. Although Aaron did not wish to describe the catalogue of sins that ensued, Moses had already seen enough. Aaron had exposed the shame of the people, for not only the sinners were at fault, but those whose failure to respond had made it possible. This revealed the ignominy of the nation, for they had been disloyal to God and Moses.

26. מי לה' אלי — *Whoever is for HASHEM, join me!* Moses asked the Jews to make a decision and stop straddling the fence. Their response showed the depth of their spiritual fall, for only the Levites stepped forward; though the rest of the people were loyal to God, they would not dedicate themselves uncompromisingly to His service. *Haamek Davar* accounts for the relatively poor response to Moses' plea. By calling upon these volunteers to carry out death sentences

against the idolaters, Moses was about to expose them to great physical danger. Only those who were absolutely loyal to God would receive Divine protection, and the Levites were the only ones confident enough to accept the risk.

27. כה־אמר ה' — *So said HASHEM.* Moses referred to 22:19, which says that those who bring offerings to idols will be destroyed (*Rashi*). Alternatively, Moses meant that when God agreed not to destroy the nation, He said that the overt idolaters must be executed (*Ramban*).

Moses now commanded the Levites to kill the guilty parties, regardless of who they were — even if it meant that they would have to execute close relatives. *Sforno* comments that this would give the rest of the people a chance to atone for their sin of apathy in having permitted the sinners to go unmolested; now they would permit the Levites to

²⁶ Moses stood at the gateway of the camp, and said, “Whoever is for HASHEM, join me!” — and all the Levites gathered around him. ²⁷ He said to them, “So said HASHEM the God of Israel, ‘Every man, put his sword on his thigh and pass back and forth from gate to gate in the camp. Let every man kill his brother, every man his fellow, and every man his near one.’ ”

²⁸ The Levites did as Moses said, and about three thousand men of the people fell that day. ²⁹ Moses said, “Dedicate yourselves this day to HASHEM — for each has opposed his son and his brother — that He may bestow upon you a blessing, this day.”

Moses ³⁰ On the next day, Moses said to the people, “You have committed a grievous sin! And now Prays I shall ascend to HASHEM — perhaps I can win atonement in the face of your sin.” ³¹ Moses returned to HASHEM and said, “I implore! This people has committed a grievous sin and made themselves a god of gold. ³² And now if You would but forgive their sin! — but if not, erase me now from Your book that You have written.”

³³ HASHEM said to Moses, “Whoever has sinned against Me, I shall erase from My book.

³⁴ Now, go and lead the people to where I have told you. Behold! My angel shall go before you, and on the day that I make My account, I shall bring their sin to account against them.”

³⁵ Then HASHEM struck the people with a plague, because they had made the calf that Aaron had made.

33 ¹HASHEM spoke to Moses, “Go, ascend from here, you and the people whom you brought up

carry out the judgment — also unmolested.

29. מִלְאוּ יָדְכֶם — *Dedicate yourselves.* By their courage and loyalty, the Levites earned the right to replace the firstborn and be designated as God’s chosen tribe, which would serve Him in the Temple (*Rashi*).

Moses called upon the Levites to carry on the task they began that day — to serve God bravely and unselfishly, even when it meant standing against guilty parties who were loved ones. To do that, no special title is necessary. When God’s service is derided, it is the responsibility of everyone to take up the cudgels and fight for principle. Moreover, no one can battle for God unless he maintains within his family and dear ones the same standards that he demands of others. Thus Moses emphasized that the greatness of the Levites lay in their readiness to move even against their closest relatives, if necessary (*R’ Hirsch*).

30-35. Moses prays. Moses’ first priority had been to prevent the threatened destruction of the people, but his ultimate goal was to regain their chosen status. Now that the nation had rid itself of the overt sinners, Moses could go back to Mount Sinai and pray for forgiveness.

31. וְהָב — *Of gold.* By stressing that the idol was made of gold, Moses implied a defense of the Jews. God had given them so much gold when they left Egypt that the temptation to sin was unbearable. Had God not given them the gold, they would not have sinned (*Rashi*).

32. וְעַתָּה — *And now.* Moses, the loyal and loving leader of Israel, “confronted” God, as it were: “If You forgive Israel, good! But if not, take my life and remove any mention of me from the Torah, for I cannot be a leader who failed to gain mercy for his people” (*Rashi*). According to *Sforno*, Moses was saying, “Whether or not You forgive them, take away

my personal merits from Your ledger and assign them to the credit of Israel.”

34. וְעַתָּה לֶךְ נִחָה — *Now, go and lead.* In his appeal that God forgive Israel’s sin completely, Moses had said, “Now” (v. 32). God now used the same term in telling him that this could not and need not be, for the sin had been committed and its effects could not be completely erased. Nevertheless, Moses would lead them to *Eretz Yisrael*. Instead of God’s clearly obvious Presence accompanying them, however, He would dispatch His *angel*, meaning that natural events would take place in such a way as to make possible the achievement of Israel’s needs and God’s goals. This would not be a new phenomenon, for it was the manner in which God guided the destiny of the Patriarchs, but it was not what Moses and the people had hoped for in the aftermath of the Revelation at Sinai (*R’ Hirsch*).

וּבְיוֹם פִּקְדִי — *And on the day that I make My account.* Mercifully, God consented not to punish the entire nation at that time, but He declared that whenever they would sin in the future, they would suffer some of the punishment that they should have received in retribution for the sin of the *Eigel* (*Rashi*). The sense of this teaching is that the sin of the Golden Calf cannot be completely erased, because it left an indelible stigma on the people. Thus, whenever national sins are committed, they are due in part to the spiritual residue of the Golden Calf. Sin does not take place in a vacuum; we are heirs of our history.

33.

1-6. Aftermath of the Golden Calf. Expanding on the earlier commandment (32:34) that Moses was to lead the people to the Land, God said that He would carry out His pledge to the Patriarchs and drive out the Canaanite nations. However, God was still displeased with the nation, for the refer-

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵתִי לְאַבְרָהָם
 ב לִיצְחָק וְלִיעֶקֶב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנֶּה: וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ
 מַלְאָךְ וְגִרְשָׁתִי אֶת-הַכְּנַעֲנִי הָאֹמֵרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹזִי הַחֲנוּ
 ג וְהַיְבוֹסִי: אֶל-אֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ
 ד כִּי עִם-קֶשֶׁה-עֶרְףְּ אֶתָּה פֶּן-אֶכְלֶךָ בְּדֶרֶךְ: וַיִּשְׁמַע הָעָם
 ה אֶת-הַדְּבָר הַרְעָה הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ וְלֹא-שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו
 ו עָלָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 ז אַתֶּם עִם-קֶשֶׁה-עֶרְףְּ רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיתִיךָ
 ח וְעַתָּה הוֹרֵד עִדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה-לָּךְ:
 ט וַיִּתְּנִצְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֲדֵימָה מֵהָרָב: וּמֹשֶׁה יָקַח
 י אֶת-הָאֵהָל וְנִטָּה-לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרֶחֶק מִן-הַמַּחֲנֶה
 יא וְקָרָא לוֹ אֵהָל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל-
 יב אֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וְהָיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה אֶל-
 יג הָאֵהָל יָקוּמוּ כָּל-הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֵהָלוֹ וְהִבִּיטוּ
 יד אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בָּאוּ הָאֵהָלָה: וְהָיָה כִּבְּאֵ מֹשֶׁה הָאֵהָלָה
 טו יֵרֵד עִמּוֹד הָעֵנָן וְעִמָּד פֶּתַח הָאֵהָל וְדִבֶּר עִם-מֹשֶׁה:
 טז וַיֵּרָא כָּל-הָעָם אֶת-עִמּוֹד הָעֵנָן עִמָּד פֶּתַח הָאֵהָל
 יז וְקָם כָּל-הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֵהָלוֹ: וְדִבֶּר יְהוָה

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵתִי לְאַבְרָהָם
 ב לִיצְחָק וְלִיעֶקֶב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנֶּה: וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ
 מַלְאָךְ וְגִרְשָׁתִי אֶת-הַכְּנַעֲנִי הָאֹמֵרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹזִי הַחֲנוּ
 ג וְהַיְבוֹסִי: אֶל-אֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ
 ד כִּי עִם-קֶשֶׁה-עֶרְףְּ אֶתָּה פֶּן-אֶכְלֶךָ בְּדֶרֶךְ: וַיִּשְׁמַע הָעָם
 ה אֶת-הַדְּבָר הַרְעָה הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ וְלֹא-שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו
 ו עָלָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 ז אַתֶּם עִם-קֶשֶׁה-עֶרְףְּ רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיתִיךָ
 ח וְעַתָּה הוֹרֵד עִדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה-לָּךְ:
 ט וַיִּתְּנִצְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֲדֵימָה מֵהָרָב: וּמֹשֶׁה יָקַח
 י אֶת-הָאֵהָל וְנִטָּה-לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרֶחֶק מִן-הַמַּחֲנֶה
 יא וְקָרָא לוֹ אֵהָל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל-
 יב אֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וְהָיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה אֶל-
 יג הָאֵהָל יָקוּמוּ כָּל-הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֵהָלוֹ וְהִבִּיטוּ
 יד אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בָּאוּ הָאֵהָלָה: וְהָיָה כִּבְּאֵ מֹשֶׁה הָאֵהָלָה
 טו יֵרֵד עִמּוֹד הָעֵנָן וְעִמָּד פֶּתַח הָאֵהָל וְדִבֶּר עִם-מֹשֶׁה:
 טז וַיֵּרָא כָּל-הָעָם אֶת-עִמּוֹד הָעֵנָן עִמָּד פֶּתַח הָאֵהָל
 יז וְקָם כָּל-הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֵהָלוֹ: וְדִבֶּר יְהוָה

רש"י

אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד (תנחומא כז): הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אך רחוק יהיה ציניכם וצינו כאלפים אמה צמדה (יהושע גז): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מאחן למבקש פני זקן כמקבל פני שכינה (תנחומא כז): יצא אל אהל מועד. כמו יצא. ד"א, והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה חזריהם אומרים להם הרי הוא בזה של משה (ספ) (ח) והיה. לשון הוזה: בצאת משה. מן המחנה ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבת. אשרי ילוד אשה שכן מוצתה שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהליו (ש"ר נאז): (ט) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד שכינה. כמו וישמע את הקול מדבר אליו (צמדבר ז:פט) ואינו קורא מדבר אליו. כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר צינו לבין עולמו וההדיוט שומע מאליו. וכשהוא קורא מדבר משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט: (י) והשתחוו. לשכינה:

ועמד: (ב) וגרשתי את הכנעני וגו'. ו' אומות הן. והגרשתי עמד ופנה מפניהם מאליו (ויק"ר יז:ז). (ג) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינה בקרבם ואדם ממרים כי מרבה אני עליכם זעם: אבלך. ל' כליון: (ד) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדי. כהנים שניתנו להם בחורב כשחמרו נעשה ונשמע (שבת פח:). (ה) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה בקרבך ואדם ממרים כי בקשיות ערפכם חזעו עליכם רגע אחד, שהוא שיפור זעמי, שנאמר חזי כמעט רגע עד יעצר זעם (ישעיה כז:כ), ואכלה אתכם (ברכות ז), לפיכך טוב לכם שאלח מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שחורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפוקות שאר העון אני יודע מה שצדצי לעשות לך: (ו) את עדים מהר חורב. את העדי שהיה בידם מהר חורב: (ז) ונמשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הוזה הוא, לוקח אהליו ונעוהו מחוץ למחנה.

ence to the oath implied that the people were still not worthy of inheriting the Land on their own merits. Despite Moses' pleas, the executions of sinners by the Levites, and the plague, the residue of sin had only been diminished, but not eliminated.

2. ... הכנעני — The Canaanite ... The list of Canaanite nations omits the Gergashite, because they fled the country, so they did not have to be driven out (Rashi).

3. כי לא אעלה בקרבך — Because I shall not ascend among you. Because you are a stiff-necked people and are there-

fore always in danger of sinning and incurring My wrath, I cannot remain in your midst. Therefore I must send My angel with you. This declaration included two aspects of Divine displeasure: that God would not accompany them, and that even the angel would be with them only until they occupied the Land; then he would leave them (Ramban).

4. עדי — His jewelry. The jewelry was figurative. The Sages teach that in proclaiming their willingness to accept unquestioningly God's commandments and teachings, the Jews said, *we will do and we will listen*. In

Aftermath of the Golden Calf from the land of Egypt, to the land about which I swore to Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying, 'I shall give it to your offspring.'² I shall send an angel ahead of you, and I shall drive out the Canaanite, the Amorite, the Hittite, the Perizzite, the Hivvite, and the Jebusite — ³ to a land that flows with milk and honey, because I shall not ascend among you, for you are a stiff-necked people, lest I annihilate you on the way."

⁴ The people heard this bad tidings and they became griefstricken, and no one donned his jewelry.

⁵ HASHEM said to Moses, "Say to the Children of Israel, 'You are a stiff-necked people. If I ascend among you, I may annihilate you in an instant. And now remove your jewelry from yourself, and I shall know what I shall do to you.'"⁶ So the Children of Israel were stripped of their jewelry from Mount Horeb.

Moses' Tent ⁷ Moses would take the Tent and pitch it outside the camp, far from the camp, and call it the Tent of Meeting. So it was that whoever sought HASHEM would go out to the Tent of Meeting, which was outside the camp. ⁸ Whenever Moses would go out to the Tent, the entire people would stand up and remain standing, everyone at the entrance of his tent, and they would gaze after Moses until he arrived at the Tent. ⁹ When Moses would arrive at the Tent, a pillar of cloud would descend and stand at the entrance of the Tent, and He would speak with Moses. ¹⁰ The entire people would see the pillar of cloud standing at the entrance of the Tent, and the entire people would rise and prostrate themselves, everyone at the entrance of his tent. ¹¹ HASHEM would speak

recognition of this devotion, angels came and affixed two crowns to their heads, one in honor of *we will do* and one in honor of *we will listen*. Now, they lost these two spiritual crowns (*Rashi*).

R' Bachya maintains that they literally removed their jewelry, to symbolize their pain at the loss of their spiritual crowns.

5. הורר עֲדִיךָ — *Remove your jewelry*. What they had done on their own (v. 4) was not enough; now God told them to remove all the symbols of the spiritual elevation that had been given them at Sinai (*Sforno*). These ornaments were the garments that had on them the blood of the covenant, which signified their exalted status (*R' Bachya*). As mentioned above (last note to 32:19), the First Tablets represented freedom from death. Now, recognizing the gravity of their sin, the people realized that they no longer deserved eternal life. This demonstrated the great degree of their remorse for what they had done and demonstrated the great degree of their repentance (*Ramban*).

7-11. Moses' tent. Since the people had fallen from their lofty spiritual perch and God had announced that His Presence would not reside among them, Moses left the camp and set up his tent in isolation from the sinners. There, God would speak to him. Moses' tent was known as the Tent of Meeting, the same title that was later given to the Tabernacle, and for the same reason. Like the Tabernacle, Moses would be available to any Jew who sought the word of God. The nation as a whole had been ostracized, as it were, but no individual Jew could be without the opportunity to approach God.

Rashi and *Ramban* disagree regarding when this took place. According to *Rashi*, the chronology was as follows: On 17 Tammuz, Moses broke the Tablets and on the eighteenth he carried out the judgment against the sinners,

as described in the preceding passage. On 19 Tammuz, he went back up to Mount Sinai for forty days of pleading for the people (*Deuteronomy* 9:18) [and he returned to the camp on 29 Av, when God agreed to forgive the people and give them the Second Tablets]. On Rosh Chodesh Elul, he went back to the mountain for a third and last forty-day period, during which God taught him the entire Torah again. On Yom Kippur, wholeheartedly and joyously, as it were, God became reconciled with Israel, and Moses returned to the camp with the Second Tablets. On the day after Yom Kippur, Moses told the people to begin bringing their gifts for the erection of the Tabernacle, and Moses set up his tent outside the camp until Rosh Chodesh Nissan, when the Tabernacle was inaugurated as the new Tent of Meeting.

Ramban, however, argues that since God had returned His favor to Israel after Yom Kippur, there would have been no need for Moses to move away from the camp then. Rather, *Ramban* maintains, Moses relocated his tent the day after he smashed the Tablets, because he had no way of knowing how long it would be before the people repented and earned God's renewed favor. His tent remained outside the camp until Rosh Chodesh Nissan, when the Tabernacle was inaugurated and it became the new Tent of Meeting.

7. כֹּל־מִבְקֶשׁ ה' — *Whoever sought HASHEM*. Whoever sought closeness to God would go out to Moses' tent and consult him. The Torah does not say "whoever sought Moses," because a righteous person who is the source of God's word is referred to by the Name of God Himself (*R' Bachya*).

This verse demonstrates that one who seeks to study Torah should be ready to go into exile to find it (*Baal HaTurim*).

עם מֹשֶׁה מִמֶּלֶל עִם מִמֶּלֶל כְּמֹא דְמִמֶּלֶל
גָּבַר עִם חֲבֵרָה וְתֹאבָּ (י"א וְתב)
לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁמִשְׁנָה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון
עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוּ מִשְׁכָּנָא: יב וְאָמַר
מֹשֶׁה קָדָם יי חֲזִי דְאַתָּה אָמַר לִי אֲסִיק ית
עֲמָא הָדִין וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי ית דִּי
תְּשַׁלַּח עֲמִי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ רַבִּיתָךְ בְּשׁוּם
וְאַף אֲשַׁכְּחָא רַחֲמִין קָדָמִי: יג וְכַעֲן אִם
כַּעֲן אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין קָדָמָךְ אוֹדַעְנִי כַּעֲן
ית אוֹרַח טוֹבָה וְאָדַע רַחֲמָךְ בְּדִיל
דְּאֲשַׁכְּחַ רַחֲמִין קָדָמָךְ וְגַלִּי קָדָמָךְ אָרִי
עֲמָךְ עֲמָא הָדִין: יד וְאָמַר שְׁכֻנְתִּי תִהְיֶה
וְאֵינִי לָךְ: טו וְאָמַר קָדָמוּהִי אִם לִית
שְׁכֻנְתָּךְ מִהֲלָכָא בִּינָנָא לֹא תִסְקָנָא מִכָּא:
טז וּבִמְהֵרָה יִתְיַדַע הֵכָא אָרִי אֲשַׁכְּחִית
רַחֲמִין קָדָמָךְ אָנָּא וְעֲמָךְ הֲלֹא בְּמִתָּה
שְׁכֻנְתָּךְ עֲמָנָא וְיִתְעַבְדֹן לָנָא פְּרִישָׁן לִי
וּלְעֲמָךְ מִשְׁנֹן מִכָּל עֲמָא דִּי עַל אֲפִי
אֲרַעָא: יז וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה אֵף ית פְּתִיגְמָא
הָדִין דִּי מִלְּלָתָא אָעֲבַד אָרִי אֲשַׁכְּחָא
רַחֲמִין קָדָמִי וּרְבִיתָךְ בְּשׁוּם: יח וְאָמַר

אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
וְשָׁב אֶל־הַמִּחָנֶּה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן לֹא יָמִישׁ
מִתּוֹךְ הָאֵהָל:

יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת־
הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי
יג וְאַתָּה אֲמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתָ חֹן בְּעֵינַי: וְעַתָּה
אִם־נָא מִצָּאתִי חֹן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאֶדְעָךָ
יד לְמַעַן אֶמְצָא־חֹן בְּעֵינֶיךָ וְרֵאֶה כִּי עֲמָךְ הִנֵּה: וַיֹּאמֶר
טו פָּנֶי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִין פָּנֶיךָ הֵלָכִים
טז אֶל־תֵּעָלְנוּ מוֹדֵה: וּבִמְהֵרָה יֵיָדַע אִפּוֹא כִּי־מִצָּאתִי חֹן
בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעֲמָךְ הֲלֹא בְּלִכְתָּךְ עֲמָנוּ וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעֲמָךְ
מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פָּנֶיךָ הָאֲדָמָה:

יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
יח אָעֲשֶׂה כִּי־מִצָּאתָ חֹן בְּעֵינֶיךָ וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם: וַיֹּאמֶר

שלישי

רביעי

רש"י

שֶׁאִין אִין חֶפֶץ בֵּה וְס' א' ב'ו (ס' ר' לזכא, מהר"ם): וְאַתָּה אֲמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם.
הַכְּרִיתִךְ מִשְׁאֵר בִּי אִם בְּשֵׁם חֲשִׁיבוֹת, שֶׁהִי אֲמַרְתָּ לִי הִנֵּה אֲנִי בֹא חֲלִיךְ בְּעַד הַטֵּנָן
וְגו' וְגַם כִּי יִאֲמְרוּ לְעוֹלָם (לְעִיל יְעוֹט): (יג) וְעַתָּה: אִם אֲמַרְתָּ מִצָּאתִי חֹן בְּעֵינֶיךָ,
הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ מִה שֶׁכָּר אֲתָה נֹתֵן לְמוֹלָאִי חֹן בְּעֵינֶיךָ: וְאֶדְעָךָ לְמַעַן
אֲמַצָּא חֹן בְּעֵינֶיךָ. וְאֵדַע בְּזוֹ מַדָּת תַּגְמוּלִּיךָ מִה הִיא מְלִיטָה חֹן שְׁמֵאלִי בְּעֵינֶיךָ.
וּפְתָרוֹן לְמַטְן חֲמֹלָה חֹן, לְמַטְן חֲכִיר כְּמֵה שֶׁכָּר מְלִיטָה חֹן: וְרֹאה בִּי עֲמָךְ הַגּוֹי
הַזֶּה. שֶׁלֹּא תִאֲמַר וְאֵעֲשֶׂה חוֹתֶךָ לְגוֹי גָּדוֹל (לְעִיל לְבִי): וְאַתָּה אֲתָה תַעֲזוֹב, רֹאה כִּי עֲמָךְ
הֵם מִקְדָּשׁ, וְאִם בְּהֵם תִּמְאָס חֲזִי סוּמֵךְ עַל הַיּוֹלָאִים מִחֲלָי שִׁתְקִימוּ. וְאַתָּה תִּשְׁלֹס
הַשֶּׁכֶר שֶׁלִּי בְּשֵׁם הַזֶּה תוֹדִיעֵנִי. וּרְבִיתִיךָ דְרָשׁוּהוּ בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת (טז), וְאִין לִישָׁב
הַמִּקְרָאוֹת עַל אֲוִפֵּיהֶם וְעַל סִדְרָם בְּחֵת: (יז) וַיֹּאמֶר פָּנֶי יֵלְכוּ. כְּתַרְגוּמוֹ. לֹא אֲשַׁלַּח
עוֹד מִלֶּחֶךְ, חֲזִי בְּעָלְמִי אֲלֶיךָ, כְּמוֹ וּפְתִיךְ הוֹלֵכִים בְּקֶרֶב (שְׁמוּאֵל ב' י"ז: ס' ר' לזכא: טז)
וַיֹּאמֶר אֵלָיו. בִּזוֹ אִין חֶפֶץ, כִּי ע"י מִלְּחָךְ אֵל תִּעֲלֵנוּ מִזֶּה (ס' ר' לזכא: טז) וּבִמְהֵרָה יוֹדַע
אִפּוֹא. יוֹדַע מְלִיטָה חֹן, הֲלֹא בְּלִכְתָּךְ עֲמָנוּ. וְעוֹד דְּבַר אֲחֵר חֲזִי שׁוֹאֵל מִמֶּךָ, שֶׁלֹּא
תִּשְׁרַע שְׁכִינְתָּךְ עוֹד עַל אֲוִמוֹת הָעוֹלָם (בְּרִכּוֹת ז'). וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעֲמָךְ. וְהִיא מוֹדֵלִים
דְּבַר הַזֶּה מִכָּל הָעָם, כְּמוֹ וְהִפְלֵה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וְגו' (לְעִיל ט"ז: יז) גַּם אֶת
הַדְּבָר הַזֶּה. שֶׁלֹּא תִשְׁרַע שְׁכִינְתִּי עוֹד עַל אֲוִמוֹת הָעוֹלָם אֲעֲשֶׂה. וְאִין דְּבָרֵינוּ שֶׁל בְּלִעַם
הַרְשַׁע ע"י שְׂרִיית שְׁכִינָה אֲלֵה נֹפֵל וְגַלְיָ עֵינִים (בְּמַדְבָּר כ"ד: כג) כְּגוֹן וְאִין דְּבַר יְגוֹנֵב (אִיִּז

(יא) וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים. וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה: וְשָׁב אֶל הַמִּחָנֶּה.
לְאַחַר שֶׁדִּבַּר עִמּוֹ הִיא שֶׁ מֹשֶׁה אֵל הַמִּחָנֶּה וּמִלְמַד לְזֻקְנִים מִה שֶׁלָּמַד (תַּרְגוּם יוֹנָתָן).
וְהַדְּבָר הַזֶּה נִהְיָ מִשֶּׁה מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוֹסֵס הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהִרִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרִי
בְּתַמּוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, וְכִי"ח שָׁרָף אֶת הָעֵגֶל וְדֹן אֶת הַחוּטֹטָאִים, וְכִי"ט עָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי
מִמִּחְרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו' (לְעִיל לזכא), וְעֲשֶׂה שֶׁם אֲרַבְעִים יוֹם וּבִקְצֵה רַחֲמִים,
שֶׁנֶּאֱמַר וְהִתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו' (דְּבָרִים ט"ח:). וְכִי"ח חָלוּל נֶאֱמַר לוֹ וְעִלִּית בְּבִקְרָה אֵל הָרָה
סִינִי (לְהִלֵּן לזכא: ל) לְקַבֵּל לוּחוֹת הָאֲחֵרוֹת, וְעֲשֶׂה שֶׁם מ' יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵם וְאֲנִי עֲמַדְתִּי
בְּהַר כִּימִים הָרָאשׁוֹנִים וְגו' (דְּבָרִים י"ז) מִה הָרָאשׁוֹנִים בְּרָטוֹן חֶף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרָטוֹן, אֲמֹר
מִעֲתָה חֲמוֹלֵעִים הִיוּ בְּכַעֲס. ב' בְּתַשְׁרִי נִתְרַלָּה הַקֶּבֶץ לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם, וְאִם
לוֹ מִשֶּׁה סִלְחָתִי כַּדְּבָר (בְּמַדְבָּר י"ד:). וּמִסֵּר לוֹ לוּחוֹת אֲחֵרוֹת. וַיִּרַד וְהִתְחִיל לְנוֹתֵן
וְס' א' לְנוֹתֵן עַל מִלְּחָכָה הַמִּשְׁכָּן (סֹדֶר עוֹלָם וְ: תַּחְנוּמָא לֹא) וְעֲשִׂיָהוּ עַד ח' בִּינָסָן.
וּמִשְׁהוֹקֵס לֹא נִדְבַר עִמּוֹ עוֹד חֲלָל מֵאֵלָה מוֹעֵד: וְשָׁב אֶל הַמִּחָנֶּה. תַּרְגוּמוֹ וְתַלְפָּה
לְמַשְׁרִיתָא לְפִי שֶׁהוּא לָשׁוֹן הוּוֹה. וְכִן כָּל הָעֵינִין, וְרֹאה כָּל הָעָם (פֶּסֶק וְ: וְחִזָּן, וְגַלְיָ וּפֶסֶק)
(ח) וְקִיִּימִין, וְהִבִּיטוּ (ס) וּמִסְתַּכְלִין, וְהִשְׁתַּחֲוּ (פֶּסֶק וְ: וְסִגְדִין, וּמִדְרָשׁ, וְדַבָּר ה' אֵל מֹשֶׁה
שִׁיבֹז אֵל הַמִּחָנֶּה. אֲמַר לוֹ, אֲנִי בְּכַעֲס וְאַתָּה בְּכַעֲס ח"כ מִי יִקְרַב (תַּחְנוּמָא כ"ז: יז) (יב)
רֹאה אֲתָה אֲמֹר אֵלַי. רֹאה, תָּן עֵינֶיךָ וְלִכְךָ עַל דְּבָרֶיךָ, אֲתָה אֲמֹר אֵלַי וְגו', וְאַתָּה
לֹא הוֹדַעְתָּנִי וְגו'. וְאִם אֲמַרְתָּ לִי הִנֵּה אֲנִי שׁוֹאֵל מִלְּחָךְ (לְעִיל כג: יז) חִין וְזוֹ הוֹדַעְתָּ,

11. *Face to face*. Unlike other prophets, Moses did not need any sort of intermediary (*R' Bachya*) and he was fully conscious when God spoke to him (*Sforno*) — like two people conversing with one another.

Son of Nun. Although there are other cases in Scripture where the word for son is pronounced *bin* rather than *ben*, it is unusual. *Ramban* offers two suggestions for this usage in connection with Joshua. Since he was Moses' outstanding disciple, the people called him *bin*, to allude to *binah*, understanding. Thus, they combined the words *bin* *Nun* to form the word *binon*, person of understanding. Or perhaps the word *bin* was pronounced that way to indicate understanding, and the word *nun*, as found in *Psalms* 72:17, means *greatness*. Thus, Joshua was someone whose under-

standing led to greatness.

A lad. Joshua was 56 (or, according to *Seder Olam* — 42) years old, but the Torah calls him a *lad*, because he acted toward Moses as if he were a youthful servant (*Ibn Ezra*), or because it is common in Hebrew for the master to be called a *man* and his subordinate to be called a *lad*, whatever his age (*Ramban*).

Would not depart. Joshua earned the right to be Moses' prime disciple and the one to whom he transmitted his Torah because, from his youth, he gave up every comfort to be in the tent of Torah and thereby he earned a sterling reputation (*Rashi* to *Avos* 1:1).

12-19. *Moses pleads for God's nearness*. Moses spent

to Moses face to face, as a man would speak with his fellow; then he would return to the camp. His servant, Joshua son of Nun, a lad, would not depart from within the tent.

Moses Pleads for God's Nearness ¹² Moses said to HASHEM, "See, You say to me, 'Take this people onward,' but You did not inform me whom You will send with me; and You had said, 'I shall know you by name, and you have also found favor in My eyes.' ¹³ And now, if I have indeed found favor in Your eyes, make Your way known to me, so that I may comprehend Your 'you have found favor in My eyes.' But see that this nation is Your people."

¹⁴ He said, "My Presence will go and provide you rest."

¹⁵ He said to Him, "If Your Presence does not go along, do not bring us forward from here.

¹⁶ How, then, will it be known that I have found favor in Your eyes — I and Your people — unless You accompany us, and I and Your people will be made distinct from every people on the face of the earth!"

¹⁷ HASHEM said to Moses, "Even this thing of which you spoke I shall do, for you have found favor in My eyes, and I have known you by name."

forty days on Mount Sinai praying that God would restore Israel to its previous state of eminence. He began by asking Him to relent from His decision not to accompany them in the Wilderness but to send an angel in His place; instead, Moses wanted the Divine Presence to remain with the Jews, despite their sin. The commentators offer various interpretations of the often mystical dialogue between God and Moses, but all agree on the general theme: Israel had fallen precipitously from its high spiritual standing, and Moses wanted to restore them as much as possible. Then, he went further and sought to increase his own understanding of God's essence and ways.

12. רָאָה — See. As understood by *Rashi*, Moses said that he had failed to understand sufficiently what God had told him, and he did not desire a major aspect of it. God had assigned Moses to lead the people from exile to their land, but did not inform him what form of Heavenly guidance would accompany him. As for God's statement in verse 2 that He would send an "angel," Moses contended that this was not the news that he had wanted to hear, for he did not want that inferior form of spiritual accompaniment; he wanted God Himself to be with Israel. He added that God had promised him, *I shall know you by name*, meaning that God had distinguished Moses and elevated him over all other people by means of the intimate relationship God had established with him when He said that He would appear to Moses in the cloud and that Israel would believe in his prophecy forever (19:9). Moses continued his plaint in the next verse, saying that he wanted to know the dimensions of this promise; exactly what did God mean when He said that Moses had *found favor*.

13. וַעֲתָה — And now. If it is indeed true that *I have found favor in Your eyes*, then I must ask for more. I do not know the reward that comes with this *favor*.

וְאֵדַע לְמַעַן — So that I may comprehend Your . . . I must understand Your way of bestowing reward so that I will know what You have in store when You tell me, "you have found favor in My eyes." How do You show this favor? This is the plain meaning of the verse according to *Rashi*. In his commentary to *Berachos* 7a and *Ecclesiastes* 8:17, *Rashi* expounds further

that Moses wanted the answer to the age-old question of why the righteous suffer and the wicked prosper in this world.

וְרָאָה — But see. Having said that God would show him favor, Moses repeated his earlier insistence that God not destroy Israel and begin a new nation with Moses' offspring. Therefore he stressed now that *this nation [Israel] is Your people*.

14-15. פָּנֵי יְלֵכוּ — My Presence will go. God acceded to Moses' request, and stated that His Presence, not an angel, would accompany Israel and provide them with security, to which Moses responded (v. 15) by reiterating his contention that unless that were to happen, God should not ask the nation to leave their encampment. *Sforno* comments that Moses preferred to remain in the Wilderness of Sinai rather than enter the Land without God's Presence, for in that case they would surely be exiles before long. The tragic reality was, that once the people's sins in the Land caused the *Shechinah* to depart from the Temple, exile was not long in coming.

Ramban finds difficulty with much of *Rashi*'s interpretation, and states that without an understanding of the mysteries of Creation, the dialogue cannot be understood. Briefly, he explains it as follows: Long before the sin of the Golden Calf, Moses had been told that an angel would accompany the people. That did not trouble him because God had said that His Name would reside in that angel (23:20-21). Now Moses wanted to be reassured of two things: (a) that the angel announced in verse 2 would be that same angel, without a diminution of God's closeness; and (b) since Moses had earned God's favor, he wanted to know how to achieve greater recognition of His Oneness so that he could attain even greater favor. Moses added that he was making these requests for the sake of Israel, and, after all, *this nation is Your people* (v. 13). God agreed (v. 14) that His Presence would indeed be with the angel, but it would not be as benevolent as Moses had hoped. The angel would represent the Attribute of Judgment, but God would temper His judgment with mercy. Moses appealed again (v. 15), asking that God's Presence with the angel be one of undiluted mercy, and God acceded to that request, as well.

16. וְנִפְלִינוּ — Are made distinct. This is a new request. Moses asked that the Jewish people be placed on a level different

אֲחֻזֵּי כֶעָן יִתְּקַרְךָ: יט וַאֲמַר אָנָּה
אֶעֱבֹר כָּל יְקָרִי עַל אִפְיָה וּרְבִיתִי
בְּשׁוּם יְיָ קְדָמָהּ וְאֶחָד לְמָאן דְּאֶחָד
וְאַרְחָם עַל מִן דְּאַרְחָם: כ וַאֲמַר לֹא
תִּכּוֹל לְמַחְזִי יִתְּ אִפִּי אֲרִי לֹא
יִחְזֹנִי אֲנָשָׁא וְיִתְקִים: כא וַאֲמַר יְיָ
הָא אֲתֵר מִתְקֵן קְדָמִי וְתִתְעַד עַל
טַגְרָא: כב וַיְהִי בַּמַּעֲבָר יְקָרִי וְאֲשׁוּנָה
בַּמַּעֲרָת טַגְרָא וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי עַלְךָ
עַד דְּאֶעֱבֹר: כג וַאֲעֲדִי יִתְּ דְּבִרְתָּ
יְקָרִי וְתִחְזִי יִתְּ דְּבִרְתָּי וְדְקָדְמִי לֹא
יִתְחַזֵּן: כד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ
תְּרִין לֹחִי אֲבָנִיָּא בְּקַדְמִיתָא וְאֶכְתוּב
עַל לֹחִיָּא יִתְּ פִתְגָמִיָּא דִּי הוּוּ עַל
לֹחִיָּא קְדָמִיָּא דִּי תִבְרָתָא: כה וַיְהִי

יט הָרָאֲנִי נָא אֶת־כְּבֹדְךָ: וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־
פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בִשְׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן
כ וְרַחֲמֵי אֶת־אֲשֶׁר אֶרְחָם: וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־
כא פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם
כב אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ
כג בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי: וְהִסְרֵתִי אֶת־
כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יִרְאוּ:

לד

חמישי

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים
כְּרָאשָׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
ב הָיוּ עַל־הַלַּחַת הָרָאשָׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וְהָיָה

רש"י

(כ"ד ס"ט): (כב) בעבור כבודי. כשעצור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני
האנשים ההם הנקרא (במדבר כ"ד) יקרה עורכי נחל (משלי ל"ז) אני קרתי ושתיתי
מים (מלכים ב' י"ב) גזרה אחת להם. נקרת הצור, כריית הצור: ושבתי בפני.
מכאן שנחמה רשות למחזלים לחבל (במדבר כ"ד י"ט). ותרוממו ואגין במימרי, כנוי
הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו לריד לסוכך עליו כקף ממש: (כג) והסרת את
כפי. ואעדי ית דברתי יקרי (אונקלוס). כשחלל הנחמה כבודי מכנגד פניך ללכת
משם ולהלך: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין (זכרות ז').
(א) פסל לך. הראהו מחזב סנפריטון מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך,
משם נתעשר משה הרבה (תנחומא כ"ט; ויק"ר ל"ב): פסל לך. אתה שברת
הראשונות. אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם
השפחות. מתוך קלקול השפחות ילא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתובתה,
אמר, אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך. דק המלך ומואל שלא
היה הקלקול אלא מן השפחות. נתרלה לה. אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת,
שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייך אחר
ואני אכתוב לה בכתב ידי. כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין
זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל. לכך נאמר פסל לך (תנחומא ל').

ד"צ, שומעין ע"י שלית: (יח) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה
עת רגון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו: (יט) ויאמר אני
אעביר וגו'. הגיעה שעה שחראה בכבודי מה שחראה אותך לראות, לפי שאני רואה
ולריך ללמדך סדר תפלה. שכללנא לך בקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות,
כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה. אני אעביר כל מדת טובי
לפניך על הצור ואתה לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת
רחמים אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעטוף וקורא י"ג
מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, וע"י שיזכירו לפני רחום וחמון יהיו נעניין, כי
רחמי לא כלים (ראש השנה י"ז): וחנותי את אשר אחון. אותן פעמים שחלה
לחון: ורחמתי. עת שחפון לרחם (תנחומא כג). עד כאן לא הצטיחו אלא עתים
אענה ועתים לא אענה, אצל צמעת מעשה אמר לו הנה אנכי כורת ברית (להלן ל"ד):
הצטיחו שאינן חזרות ריקם (ר"ה ס"ט): (כ) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשעציר
כל טובי על פניך איני נותן לך רשות לראות את פני: (כא) הנה מקום אתי.
זה אשר אני מדבר עמך תמיד יש מקום מוכן לי ללכתך שאתמנך שם שלא תזוק,
ומשם תראה מה שחראה. זה פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר
המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו

from all other nations; that the Divine Presence in all its holiness, including the higher degrees of prophecy, rest only upon Israel (*Rashi*). In the following verse, God agreed to this request, as well. *Ramban* conjectures that God's acceptance may have come at the end of this forty-day period of prayer [suggesting that Moses advanced steadily along his path of conciliation as his prayers and Israel's remorse found favor with God].

18. Seeing that it was an *עת רצון*, *time of favor*, Moses was emboldened, as it were, to request an even greater degree of perception than he or any other person had ever experienced (*Ramban*), so that he could understand the full extent of Godliness (*Or HaChaim*), and so that he could grasp how God conveys the flow of His holy influence to every part of the universe (*Sforno*).

According to *Rashbam*, Moses could not have been so presumptuous as to make such a momentous request. Rather, he wanted a sign that God was making a covenant guaranteeing the assurances of the previous verse.

19-23. The limits of Moses' vision. God responded that there were limits to what even the greatest of all prophets could perceive of God's ways. Even the angels, which are

purely spiritual beings, cannot approach the fullness of God's essence; surely it is beyond the capacity of human beings. However, God agreed to show Moses the highest degree of revelation and understanding that man is capable of assimilating. In addition, God taught the most efficacious order of prayer.

19. כל־טובי — *All My goodness*. The time has come to show you as much Divine goodness as you can comprehend. Specifically, God was about to show Moses the extent of His Attribute of Mercy and how Jews could enlist it in their prayers. In beseeching God to spare the people at the time of the Golden Calf, Moses invoked the Patriarchs, for he thought that only in their merit could there be hope that God would be merciful in the face of great sin. Now, God would show Moses that he was mistaken. He would soon teach Moses the prayer of the Thirteen Attributes of Mercy (34:6), which is always available and effective, for though the merit of the Patriarchs may become depleted, God's store of mercy is infinite (*Rashi*).

וְקִרְאתִי בִשְׁם ה' — *And I shall call out with the Name HASHEM*. According to *Rashi*, this was God's promise to teach Moses the Thirteen Attributes, which begin with the Name *HASHEM*.

¹⁸ He said, “Show me now Your glory.”

The Limits
of Moses’
Vision

¹⁹ He said, “I shall make all My goodness pass before you, and I shall call out with the Name HASHEM before you; I shall show favor when I choose to show favor, and I shall show mercy when I choose to show mercy.”

²⁰ He said, “You will not be able to see My face, for no human can see Me and live.” ²¹ HASHEM said, “Behold! there is a place near Me; you may stand on the rock. ²² When My glory passes by, I shall place you in a cleft of the rock; I shall shield you with My hand until I have passed.

²³ Then I shall remove My hand and you will see My back, but My face may not be seen.”

34

¹ HASHEM said to Moses, “Carve for yourself two stone Tablets like the first ones, and I shall inscribe on the Tablets the words that were on the first Tablets, which you shattered. ² Be

Ramban comments that God told Moses that He would allow Moses to hear His Secret Name; Moses would not be able to see it [meaning that the full significance and holiness of the Name is beyond human grasp].

Sforno offers a novel interpretation of the verse. God said he would pass all His goodness before Moses — to which Moses responded, *I shall call out* . . . To “call out” God’s Name is to make His existence and goodness known to others. When Moses proclaimed his intention to do so, God responded that He would show Moses all possible favor and mercy, showering upon him the greatest degree of revelation. Although Moses would not be able to grasp it all (v. 20), that would be because of human limitations, but not because of God’s lack of generosity.

אֶת־אֲשֶׁר אֶחָן — *When I choose to show favor*. The Sages teach that God shows favor even to people who are undeserving (*Berachos 7a*). God showed Moses all the treasures of reward that were stored for the righteous. Then Moses saw a large, unlabeled storehouse, and he asked whom it was for. God told him that it was reserved for those who did not have their own merits; it was the treasury of Heavenly favor (*Yalkut 393*). Thus God was illustrating to Moses what He had just told him: Even when there are no merits on which Israel can draw, they can still pray for God’s mercy.

כָּפִי — *My face*. This simile refers to a complete and unadulterated perception of God. To achieve this was impossible, but God would allow Moses to see Him from the *back* (v. 23), meaning a vague degree of perception. The distinction between these degrees of vision is like the difference between seeing a person’s face clearly and merely glimpsing him from behind.

וְחָי — *And live*. In the plain sense of the word, a human being can no more survive a direct confrontation with the glory of God than a person’s eyesight can remain intact if he stares at the sun. To save Moses from harm, God would place him in a cave, a *cleft*, in Mount Sinai, as it were, and shield him from a brilliance that would be more than he could bear. Then, when the degree of revelation was dull enough for him to tolerate, God would permit him to see it.

Or HaChaim comments that even a person who is still spiritually *alive*, i.e., one whose soul has not been contaminated by the temptations of the body, cannot survive the sight of God’s Presence.

23. אַחֲרַי — *My back*. Rashi cites the Sages that God showed Moses the “knot of His *tefillin*” (*Berachos 7a*). The Talmud there teaches that the passages contained in God’s *tefillin*, as it were, speak of the greatness and uniqueness of the Jewish people, just as the passages in our *tefillin* speak of the greatness and uniqueness of God. Thus, the concept of God’s “*tefillin*” symbolizes His love for His people. The “knot of *tefillin*” that He showed Moses symbolized that He wishes to remain attached to Israel, and by showing it to Moses, He signified His love for him (R’ Gedaliah Schorr).

34.

1-4. **The Second Tablets.** On 29 Av, at the end of Moses’ second forty-day period on Mount Sinai, God agreed to give a second set of Tablets to Israel. This time, however, the stone tablets themselves would not be the handiwork of God; instead, Moses was commanded to carve out the stone cubes and bring them to the mountain, whereupon God would inscribe the commandments on them. This change was a reflection of the lowered status of the nation. The first time, they were completely amenable to God’s will. They had said *נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע*, *We will do and we will hear* (24:7), meaning that they had transformed themselves into instruments of God’s will. Because they had reached an exalted spiritual state in which their bodies, not only their souls, were suffused with Godliness, this was reflected in the physical Tablets, which were fashioned by the hand of God. Now, however, despite their repentance and Moses’ successful prayers, they were no longer on that level. It would be for them to perfect themselves with constant effort to lift themselves back to where they had been — a task that will be completed when we merit the coming of Messiah. Therefore, Moses was commanded to fashion the new Tablets, and God would then inscribe the Ten Commandments on them.

1. וַיֹּאמֶר ה' — *HASHEM said*. As noted several times in the commentaries on the Torah, the root אמר as opposed to דבר suggests a conciliatory, sympathetic tone. Thus, the manner in which God instructed Moses to prepare the new Tablets shows that Moses had succeeded in gaining forgiveness for Israel’s sin.

אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ — *Which you shattered*. The word אֲשֶׁר is related to אִישׁוּר, *affirmation*; thus God was implying to Moses that he had been justified in breaking the First Tablets (*Shabbos 87a*).

וּמִיּוֹן לְצַפְרָא וְתַסְק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְסִינִי
וְתַתְּעֵתָד קְדָמִי תַמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:
וְאַנְשׁ לֹא יִסַּק עִמָּךְ וְאַף אֲנִשׁ לֹא יִתְחַזֵּי
בְּכָל טוֹרָא אֶף עֲנָא וְתוֹרִי לֹא יִרְעוּן
לְקַבֵּל טוֹרָא הַהוּא: וּפְסָל תְּרִין לֹחֵי
אֲבְנֵיָא בְּקֶדְמָאִי וְאֶקְדָּם מִשָּׁה בְּצַפְרָא
וְסִלַּק לְטוֹרָא דְסִינִי כְּמָא דְפִקְדוּ יְיָ יִתְּה
וְנִסָּב בִּידֵה תְּרִין לֹחֵי אֲבְנֵיָא: וְאִתְגַּלִּי
יְיָ בְּעֲנָנָא וְאִתְעֵתָד עִמָּה תַמָּן וְקָרָא
בְּשֵׁמָא דִּי: וְאַעֲבֵר יְיָ שְׂכֻנָתָה עַל
אֲפוּהֵי וְקָרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחֲנּוּנָא
מִרְחִיק רְגוּ וּמְסַגִּי לְמַעַבְד טְבִין
וְקִשּׁוּט: וְנִטְר טִיבּוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׂבָק
לְעוֹנִי וְלִמְרֹד וְלִחֻבִין סִלַּח לְדִתְּבִין
לְאוֹרִיתָה וְדִלָּא תִיבִין לֹא מְזִכִּי מִסְעֵר
חֻבִּי אֲבָהוֹן עַל בְּנִין מְרִדִין וְעַל בְּנֵי
בְּנִין עַל דְּר תִּלְיָתִי וְעַל דְּר רִבִּיעִי:

נָכוֹן לְבָקֶר וְעָלִיתָ בְּבָקֶר אֶל־הָרִי סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם
עַל־רֹאשׁ הָהָר: וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־
יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הִצָּאן וְהִבָּקֶר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מֹל
הָהָר הַהוּא: וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינָם וַיִּשְׁכֵּם
מִשָּׁה בְּבָקֶר וַיַּעַל אֶל־הָרִי סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: וַיִּרֶד יְהוָה בְּעָנָן
וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וַיַּעֲבֵר יְהוָה
עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחֲנּוּן אֲרָךְ |
אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת: * נִצַּר חֶסֶד לְאַלְפֵים נִשְׂא עֹן
וּפִשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד | עֹן אָבוֹת
עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים:

*נ' רבתי

רש"י

כל כך (ר"ה יז): ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רעונו: (ז) נוצר חסד. שהאדם עושה
לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות: [עון ופשע]. עוונות אלו חזויות. פשעים אלו
המרדסים שאדם עושה להכעיס (יומא לו): ונקמה לא ינקם. לפי פשוטו משמע שאינו
מוותר על העון לגמרי אלא נפרע ממנו מעט מעט. ור"ל מנקה הוא לשבים ולא ינקם
לשאינן שבים (ספ"ו): פוקד עון אבות על בנים. כשלושים מעשה אבותיהם
בידיהם (ברכות ז), שכבר פירש במקרא אחר לשונאי (לעיל כה): ועל רבעים. דור
רביעי. נמלאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שזמדה טובה

(ב) נכוון. מוזמן: (ג) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתויות
וקולות וקהלה שלטה בהן עין רעה. אין לך יפה מן הנגיפות (תנחומא לא): (ה) ויקרא
בשם ה'. מתרגמין וקרא בשמא דה': (ו) ה' ה'. מדת רחמים היא (ספרי ריש
ואתחנן) אחת קודם שיחטא ואחת לאחר שיחטא וישב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת
רחמים, וכן הוא אומר אלי אלי למה עזבתני (תהלים כג:ז) ואין לומר למדת הדיון למה
עזבתני. כך מלאכי במכילתא (שירה ג, טו:ז): ארך אפים. מאריך אפו ואינו ממנהר
ליפרע שמא יעשה תשובה (סנהדרין קיא): ורב חסד. ללריכס חסד שאין להם זכויות

3. — No man may ascend. No one — not even the elders — was permitted to go up the mountain with Moses, nor were the people permitted to congregate at its foot, as they had all done at the first Revelation (*Ramban*). No trait is more desirable than modesty; the First Tablets were subject to the corrosive effects of an “evil eye” because they were given amid great pomp and circumstance (*Rashi*). If so sacred an event as the giving of the Ten Commandments suffered from notoriety, how much more so must one be restrained in ordinary pursuits.

Ramban comments that the solitary nature of Moses' ascent was to give him honor by making plain that the Second Tablets were being given only thanks to his piety, prayers, and intervention on behalf of Israel.

5-7. שלש עשרה מדות / God reveals His Thirteen Attributes of Mercy. When Moses went up the mountain to receive the Second Tablets, God first showed him how to prevent the sort of national catastrophe that had nearly provoked Him to wipe out the nation. He showed Moses the method and taught him the text of the prayer that would always invoke His mercy. This prayer, the Thirteen Attributes of Mercy, is recited in times of crisis when we beseech God to show us mercy: on Yom Kippur, fast days, in times of threatening calamity, and, in Nusach Sefard, every day. It contains thirteen Names and descriptions of God, all of them referring to His compassion in various situations.

5. — And He called out with the Name HASHEM. God called out to Moses, teaching him the manner of prayer (*Ibn Ezra*) as He had promised (33:19)

to do (*Rashbam*).

6. — HASHEM passed. The verse in which God assured Moses that He would teach him this prayer states clearly that God Himself would call out the words: *I [i.e., God] shall call out* (33:19). Our verse, too, states that HASHEM Himself passed before Moses, implying that God appeared to Moses and showed him how Jewish supplicants should conduct themselves when they pray. This is the basis of the following homiletic teaching (*Maharal, Be'er HaGolah*): *R' Yochanan* said, Were it not written in Scripture, it would be impossible [for us] to say it. This [verse] teaches that God wrapped Himself [in a tallis] like one who leads the congregation in prayer, and showed Moses the order of prayer. He said to him, “Whenever Israel sins, let them perform before Me this order [of prayer], and I shall forgive them” (*Rosh Hashanah* 17b). *Maharal* (*ibid.*) explains the significance of being wrapped in a tallis. A tallis around the head blocks out outside distractions and helps one concentrate on one's prayers. By appearing to Moses that way, God was teaching that when Jews concentrate on their prayers, God will reciprocate by concentrating on fulfilling their requests. Thus, God showed Moses not only the text of the prayers, but the manner in which they should be recited. *Alshich* notes that the Talmud speaks of *performing*, not merely reciting the prayer. This teaches that the key requirement of the Attributes of Mercy is that the Jew who prays must *perform* acts of mercy with others; lip-service is not enough. Only then will God respond by showing the same kind of mercy to His people.

The Second Tablets prepared in the morning; ascend Mount Sinai in the morning and stand by Me there on the mountaintop. ³ No man may ascend with you nor may anyone be seen on the entire mountain. Even the flock and the cattle may not graze facing that mountain."

⁴ So he carved out two stone Tablets like the first ones. Moses arose early in the morning and ascended to Mount Sinai, as HASHEM had commanded him, and he took two stone Tablets in his hand.

God Reveals His Thirteen Attributes of Mercy ⁵ HASHEM descended in a cloud and stood with him there, and He called out with the Name HASHEM. ⁶ HASHEM passed before him and proclaimed: HASHEM, HASHEM, God, Compassionate and Gracious, Slow to Anger, and Abundant in Kindness and Truth; ⁷ Preserver of Kindness for thousands of generations, Forgiver of Iniquity, Willful Sin, and Error, and Who Cleanses — but does not cleanse completely, recalling the iniquity of parents upon children and grandchildren, to the third and fourth generations.

6-7. There are some disagreements among the commentators regarding how the words and phrases in these two verses should be enumerated as Thirteen Attributes. It should be noted that some of the Attributes may seem to be identical, but the commentators explain that they apply to all sorts of people who have varying degrees of merit to their credit, so that some degrees of mercy apply to the very righteous and some to those less so; some to those who repent out of love for God and some to those who repent out of fear, and so on. We list the Attributes according to the count of *Rabbeinu Tam* (*Rosh Hashanah* 17b s.v. שלש עשרה), which is followed by most of the major commentators. We also include the explanation of various others:

1. **ה' — HASHEM.** This Name, which denotes mercy, appears twice, because it refers to two different kinds of mercy. The first is that God is merciful before a person sins, even though He knows that future evil lies dormant in the person. *Or HaChaim* adds that God is merciful even to people who, while they may not have committed sins, have not earned His mercy with good deeds.

2. **ה' — HASHEM.** The second mention of this Name denotes that even *after* someone has sinned, God mercifully accepts his repentance. Without Divine mercy, a sin could not simply disappear from the scales of justice merely because the sinner has repented, just as an assailant cannot free himself from paying for damages merely because he regrets what he did.

3. **אל — God.** This Name denotes power; in the context of the Attributes, it implies a degree of mercy that surpasses even that indicated by the Name HASHEM.

4. **רחום — Compassionate.** God eases the punishment of the guilty and does not put people into extreme temptation. He is compassionate in that He helps people avoid distress.

5. **נחמן — And Gracious.** He is gracious even to the underserving. He saves people from distress once it has overtaken them.

6. **ארך אפים — Slow to Anger.** With both the righteous and the wicked, God is patient. Instead of punishing sinners immediately, He gives them time to reflect, improve, and repent.

7. **נרבה חסד — And Abundant in Kindness.** He is kind even to those who lack personal merits. Also, if one's personal behavior is evenly balanced between virtue and sin, God tips

the scales of judgment toward the good.

8. **נאמת — And Truth.** God never reneges on His word to reward those who serve Him.

9. **נצר חסד לאלפים — Preserver of Kindness for thousands of generations.** The *kindness* in this context refers to the good deeds of people, which God regards as if they had done Him kindnesses, even though the Torah requires them to perform such deeds. He *preserves* those deeds for the benefit of their offspring, so that newer, less virtuous generations can be rewarded for the good deeds of their forebears, just as we constantly invoke the merit of the Patriarchs.

[God forgives (נשא) three categories of sin, and each forgiveness is reckoned as a separate Attribute:]

10. **עון — Iniquity**, i.e., an intentional sin, which God forgives if the sinner repents.

11. **נפשע — Willful Sin**, i.e., a sin that is committed with the intention of angering God. Even so serious a transgression will be forgiven, with repentance.

12. **טעות — And Error**, i.e., a sin committed out of apathy or carelessness. This, too, is a sin, because it would not have been done if the perpetrator had truly felt the gravity of defying God's will. For example, one may carelessly discard a match in his driveway, but he would never throw it into his child's crib, even if he thought the chances were very slight that it could start a fire.

13. **נקה — And Who Cleanses.** When someone repents, God *cleanses* his sin, so that the effect of the sin vanishes. However, if one does not repent, **לֹא יִנָּקֶה**, *He does not cleanse*. According to *Sforno*, God cleanses fully those who repent out of love. Those who repent only out of fear of retribution receive only partial cleansing.

The above is how the Sages interpret the phrase so that the first word, *Who Cleanses*, can be reckoned as the final Attribute of Mercy. Our translation follows the plain meaning, which teaches that God does not whitewash sin, for to do so would remove the distinction between good and evil, and would encourage evildoers to feel secure that they can act with impunity, for there will be no retribution.

7. **על-שלישים ועל-רבעים — To the third and fourth generations.** See notes to 20:5.

But if God does not punish for sins more than four generations into the future, why did He say that He would inflict

ח ואֶחָדִי מִשֶּׁה וַיִּכְרַע עַל אֶרֶץ וְסָגִיד:
ט וַיֹּאמֶר אִם כַּעַן אֲשַׁכְּחִיתָ רַחֲמִיִּם קְדָמָךְ
יִי תִהְיֶה כַּעַן שְׂכֵנְתָא דִּיִּי בִינָנָא אָרִי עִם
קָשִׁי קָדֹל הוּא וְתִשְׁבּוֹק לְחוּבָנָא
וְלִחְטָאֲתָנָא וְתַחֲסִנְנָא: וַיֹּאמֶר הָא אָנָּא
גִּזְרִי קִנְיָם לְקַבֵּל כָּל עֲמָךְ אַעֲבֹד פְּרִישָׁן דִּי
לֹא אֲתִבְרִיאָוּ בְּכָל אֶרֶץ וּבְכָל עַמִּיָּא
וְיִיחִזִּי כָל עַמָּא דִּי אֲתָּ בִינִיחוּן יֵת עֹבְדָא
דִּיִּי אָרִי דְּחִיל הוּא דִּי אָנָּא עֲבֹד עֲמָךְ:
יא טָר לָךְ יֵת דִּי אָנָּא מִפְּקֹד לָךְ יוֹמָא דִּין
הָא אָנָּא מִתְרַךְ מִן קְדָמָךְ יֵת אֲמוּרָאִי
וּכְנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וּפְרָזָאִי וְחִזְאִי וִיבֹסָאִי:
יב אֲסַתְמַר לָךְ דִּילְמָא תִּגְזֹר קִנְיָם לִיִּתְב
אֶרֶץ דִּי אֲתָּ עֲלִל עֲלָה דִּילְמָא יְהִי
לְתַקְלָא בִּינָךְ: יג אָרִי יֵת אֲגוּרִיחוֹן
תִּתְרַעֲוֵן וְיֵת קִמְתִּיחוֹן תִּתְבָּרוֹן וְיֵת
אֲשִׁרִיחוֹן תִּקְצָצוּן: יד אָרִי לֹא תִסְגֹּד
לְטַעֲוֹת עַמִּיָּא אָרִי יִי קָנָא שְׁמָה אֶל
קָנָא הוּא: טו דִּילְמָא תִּגְזֹר קִנְיָם לִיִּתְב
אֶרֶץ וְיִטְעֹן בְּתֵר טַעֲוִתִּיחוֹן וְיִדְבָּחוּן
לְטַעֲוִתִּיחוֹן וְיִקְרוּן לָךְ וְתִיכּוֹל
מִדְּבַחִיחוֹן: טז וְתִסַּב מִבְּנִיתִיחוֹן לְבָנִיךְ
וְיִטְעֲנֵן בְּנִיתִיחוֹן בְּתֵר טַעֲוִתִּיחוֹן וְיִטְעֲנֵן יֵת
בְּנִיךְ בְּתֵר טַעֲוִתִּיחוֹן: יז דְּחִילָא דְּמִתְבָּא
לֹא תַעֲבֹד לָךְ: יח יֵת חָגָא דְּפִטִּירִיא תִּטְר
שְׂבָעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פְּטִירָא כְּמָא דִּי
פְּקֻדְתָּךְ לִזְמַן יִרְחָא דְּאִבִּיבָא אָרִי
בִּירְחָא דְּאִבִּיבָא נִפְקָתָא מִמַּצְרַיִם:

ח וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה: וַיֹּאמֶר אִם-נָא
מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְךְ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבִּנוּ כִּי עִם-
קָשָׁה-עֲרָךְ הוּא וְסִלְחָתָהּ לַעֲוֹנֵנוּ וְלִחְטָאֲתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:
י וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמְּךָ אֲעִשֶׂה
נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרָאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם
וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֲתָהּ בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֶׂה יְהוָה
כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: *שְׁמֹר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר
אָנֹכִי מַצְוֶה הַיּוֹם הַזֶּה גִּרְשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְנַעֲנִי
יב וְהַחֲתִי וְהַפְּרָזִי וְהַחֲזִי וְהַיְבוּסִי: הִשְׁמֹר לָךְ פֶּן-תִּכְרַת
בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָהּ בָּא עֲלֶיךָ פֶּן-יִהְיֶה
יג לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: כִּי אֶת-מִזְבְּחֹתָם תִּתְצֹן וְאֶת-מִצְבְּתָם
יִד תִּשְׁבִּרוּן וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתָן: כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל
אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קָנָא שְׁמוֹ אֶל קָנָא הוּא: פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית
לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם
טז וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחָם: וְלָקַחְתָּ מִבְּנֵיךָ לְבָנֶיךָ וְזָנוּ
בְּנֵיךָ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָנוּ אֶת-בְּנֵיךָ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם:
יז אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לָּךְ: אֶת-חֹג הַמִּצְוֹת
תִּשְׁמֹר שְׂבָעַת יָמִים תֹּאכַל מִצְוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד
חֹדֶשׁ הָאִבִּיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאִבִּיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם:

שי

*בראש עמוד
בי"ה שמו"י יא
סימן

יב

יג

יד

*ר' רבתי טו

טז

יז

רש"י

על זאת: אעשה נפלאות. ל' ונפלינו, שהיו מוזהלים צו מכל האומות, שלא תשרה
שכינתו עליהם: (ויא) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן כי הגרגשי עמד ופנה
מפניהם וויק"ר יז: (יג) אשוריו. הוא חילן שטובדים אותו: (יד) קנא שמו.
מקנא להפטר ואינו מוותר. וזה כל לשון קנאה, אחוז בנלחמו ופורע משוכיו: (טו)
ואבלת מזבחו. כסבור אתה שאין עונש באכילתו ואינו מעלה עליך כמדה צעזעדות,
שמתוך כך אתה צא ולוקח מזבתי לבניך (ע"ז ת:). (יח) חדש האביב. חדש

הוא חומר נולד חסד לחלפים (תוספתא סוטה ד:א): (ח) וימהר משה. כשראה משה
שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו: (ט) ילך נא ה' בקרבנו. כמו
שהצטת, שמאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה עורף הוא וימרדו בך ואמרת על
זאת פן אכלך בדרך (ולעיל לג:א) אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס:
ונחלתנו. ותתנו לנו נחלה [וכ"א שתן לנו נחלה] מיוחדת. זו היא בקשת ונפלינו אני
ועמך (שם פסוק טז) שלא תשרה שכינתך על האומות (זכרות ז:). (י) בורת ברית.

part of the punishment that was due for the sin of the Golden Calf even after the passage of many generations (see 32:34)? The sin of the Calf was so grievous that even after a delay of four generations, the punishment would have been very severe. To avoid this, God made an exception and spread it out over all of history (*Kitzur Mizrahi*).

According to *R' Bachya*, God does not *punish* for the Golden Calf; He only *remembers* it, so that the degree of His mercy is diminished from what it would otherwise have been.

8-10. Moses' request.

8. וימהר משה — *Moses hastened*. As soon as he perceived the approach of God's Presence — before he heard the above order of prayer — Moses hastened to bow, in token of his complete subjugation to God (*Rashi, Sforno*).

9. ילך-נא אדני — *Let my Lord go*. Since God had already

agreed to accompany the nation (33:17), why did Moses repeat this request? And why did he justify his plea on the ground that the people were stiff-necked, when it was precisely *because* of their stubbornness that God had said that it was dangerous for Him to be with them (33:3)? Once God had set forth the immensity of His mercies, Moses argued that only God had the capacity to forgive their sins (*Rashi*). Earlier, when God was angry with the people, it was dangerous for Him to be with them, but now that He had forgiven them, He would show more mercy than an angel (*Ramban*).

Or HaChaim notes that here, for the only time in the entire exchange, Moses refers to God as *my Lord*, instead of *HASHEM*. Having heard the incredible extent of God's mercy, Moses was afraid. A *stiff-necked* people is prone to sin, and if it is forgiven too easily because of God's mercy, it might be tempted to sin excessively. Therefore, Moses asked for God's

Moses' ⁸ Moses hastened to bow his head toward the ground and prostrate himself. ⁹ He said, "If I Request have now found favor in Your eyes, my Lord, let my Lord go among us — for it is a stiff-necked people, and You shall forgive our iniquity and our error, and make us Your heritage."

¹⁰ He said, "Behold! I seal a covenant: Before your entire people I shall make distinctions such as have never been created in the entire world and among all the nations; and the entire people among whom you are will see the work of HASHEM — which is awesome — that I am about to do with you.

Safe- ¹¹ "Beware of what I command you today: Behold I drive out before you the Amorite, the guarding Canaanite, the Hittite, the Perizzite, the Hivvite, and the Jebusite. ¹² Be vigilant lest you seal a the covenant with the inhabitant of the land to which you come, lest it be a snare among you. Promise ¹³ Rather you shall break apart their altars, smash their pillars, and cut down its sacred trees.

¹⁴ For you shall not prostrate yourselves to an alien god, for the very Name of HASHEM is 'Jealous One,' He is a jealous God. ¹⁵ Lest you seal a covenant with the inhabitant of the land and stray after their gods, slaughter to their gods, and he invite you and you eat from his slaughter. ¹⁶ And you take their daughters for your sons, and their daughters stray after their gods and entice your sons to stray after their gods!

¹⁷ "You shall not make for yourselves molten gods.

¹⁸ "You shall observe the Festival of Matzos: For a seven-day period you shall eat matzos, as I commanded you, at the appointed time in the month of spring, for in the month of spring you went forth from Egypt.

Lordship, which indicates strength and judgment, for he wanted a mixture of judgment and mercy.

וְנַחֲלָתָנוּ — And make us Your heritage. Moses rephrased his request of 33:16, that God make Israel uniquely His own, by not resting His Presence upon any other nation (Rashi).

The next verse clarifies why Moses repeated a request that he had made before and that God had accepted. God answered that He would ratify Israel's special status by sealing a covenant to that effect. Thus, it was the covenant that Moses now sought and received (Oznaim LaTorah).

10. נִפְלְאוֹת — Distinctions. The word cannot mean wonders, as it usually does, because the future history of the nation did not show greater miracles than God had done in Egypt and at the Sea of Reeds (Ramban). Rather, God refers to the distinguished status that He will give to the entire nation (Rashi), or to Moses, who would be recognized as the one with whom God has a special relationship (Ramban).

11-26. Safeguarding the promise. Despite the promises and the covenant, Israel would jeopardize its position if it were to sin and thereby break its part of the covenant. In this passage, God tells Moses what sins are particularly threatening and what commandments are especially propitious for safeguarding Israel's spiritual greatness. He begins by reiterating His promise to drive out the Canaanite nations, but then cautions Israel that it must avoid the temptations that would await them in the Land.

The passage begins *Beware of what I command you today*, meaning that God was emphasizing that the people must not disregard everything that He had commanded them earlier by serving idols, as they had done by worshipping the *Eigel*. The passage concerning idolatry ends *You shall not make yourselves molten gods* (v. 17), which is an allusion to the

molten Golden Calf, as if to emphasize that not even for "pure motives" — such as the need for a "leader" — dare they repeat their earlier catastrophic mistake (Ramban).

12. לְמוֹקֵשׁ — A snare. To seek peace with the natives of Canaan would be natural for the descendants of the Patriarchs, a nation with a legacy of peace and kindness, and it would seem incomprehensible to them that they would be led astray by the Canaanite nations that were notorious for their debauchery and corruption. Could Israel be seduced by such peoples? Here God warns them that not only could they, they would. And such was the experience of succeeding Jewish generations in Eretz Yisrael that failed to expel the Canaanites.

The snare could take either of the two forms described in verses 15-16. Either the Jews would experiment with idolatry, or they would be tempted by the women of the land (Sforno).

14. קִנְיָא — Jealous One. See 20:5.

15. פְּנֵי-תְכֵרֶת כְּרִית — Lest you seal a covenant. The Torah now explains the reasons for the prohibition given in verse 12.

According to Or HaChaim, the Torah is making a new point. After having destroyed all their idols, as set forth above, you might be ready to seal a covenant with the Canaanites on the basis of their willingness to renounce idol worship and accept the seven Noachide laws. This too is forbidden, for the inevitable result will be your spiritual downfall.

וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ — And you eat from his slaughter. He will invite you socially and serve you kosher food, but I will reckon it as if you had worshiped his idol, because the result will be that you will be drawn to his way of life and even intermarriage

יט כל פתח וּלְדָא דִּילִי וְכָל בְּעִירָהּ תִּקְדָּשׁ
דְּכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאִמְרָ: כּוּבֹכְרָא
דְּחִמְרָא תִּפְרֹק בְּאִמְרָא וְאִם לֹא תִּפְרֹק
וְתִנְקֶפֶה כָּל בּוֹכְרָא דְבְנִיךָ תִּפְרֹק וְלֹא
יִתְחַזֵּן קְדָמִי רִיקָנִין: כא שְׂתָא יוֹמִין
תִּפְלַח וּבִיּוֹמָא שְׂבִיעָא תְּנוּחַ בְּזִרְעָא
וּבִחְצָא תְּנוּחַ: כב וְחָגָא דְשְׂבִיעָא תַּעֲבֹד
לָךְ בְּכוּרֵי חֲצַד חֲטִין וְחָגָא דְכִנְשָׁא
בְּמִפְקָא דְשְׂתָא: כג תִּלַּת זְמָנִין בְּשְׂתָא
יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרֵיךָ קְדָם רַבּוֹן עֲלֵמָא יִי
אַלְהָא דִּישְׂרָאֵל: כד אֲרִי אֶתְרֵךְ עֲמִמִּין מִן
קְדָמְךָ וְאִפְתִּי יֵת תַּחֲוִמָךְ וְלֹא יַחֲמוֹד אֲנִשׁ
יֵת אֲרֵךְ בְּמִסְקֶךָ לֹא תִתְחַזֵּק קְדָם יִי
אַלְהָךְ תִּלַּת זְמָנִין בְּשְׂתָא: כה לֹא תִבּוֹס
עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבְיִתוּן לְעִפְרָא
בְּרַ מִמְּדִבְחָא תִּרְבִּי נִכְסֵת חָגָא דְפִסְחָא:
כו רִישׁ בְּכוּרֵי אֲרֵךְ תִּתִּי לְבֵית מִקְדָּשָׁא
דִּי אֲלֵהָךְ לֹא תִיכְלוּן בִּשְׂר בְּחֵלֵב:

כָּל-פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל-מִקְנֶה תִזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה: וּפֶטֶר
חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִשֶּׂה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה וְעֵרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר
בְּנֵיךָ תִפְדֶּה וְלֹא-יִרְאוּ פָנַי רִיקָם: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי תִשָּׁבֶת בְּחֵרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשָּׁבֶת: וְחָג
שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בְּכוּרֵי קֶצֶיר חֲטִים וְחָג הָאֶסִּיף
תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה: שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרֶךָ
אֶת-פָּנַי הָאֵדָן | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי-אוֹרִישׁ גּוֹיִם
מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחְמוֹד אִישׁ אֶת-אַרְצְךָ
בְּעֵלְתָּךְ לִרְאוֹת אֶת-פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
בַּשָּׁנָה: לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֶמֶץ דָּם-וּבְחֵי וְלֹא-יִלִּין לַבָּקָר
זֶבַח חַג הַפִּסְחִ: רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֵלֵב אֹמוֹ:

רש"י

(כב) בְּכוּרֵי קֶצֶיר חֲטִים. שְׂתָא מִזֵּי צו שְׂתִי הַלֵּחַ מִן הַחֲטִים: בְּכוּרֵי. שְׂתִי
מִנְהָ רִאשִׁיטָה הַבָּא מִן הַחֲדָשׁ שֶׁל חֲטִים לְמַקְדֶּשׁ, כִּי מִנְחַת הַעוֹמֵר הִיא בְּפֶסַח מִן
הַשְּׁעוּרִים הִיא (מִנְחַת פֶּדֶ): וְחָג הָאֶסִּיף. זְמַן שְׂתִי אֲסֹף תְּבוּאָתְךָ מִן הַשָּׂדֶה לְבֵית.
אֲסִיפָה ז' הַכֶּסֶה לְבֵית, כְּמוֹ וְאִסְפֹתוֹ אֶל חוּץ צִידָךְ (דְּבָרִים כג:). תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה.
שְׂתִי בְּחִזְרַת הַשָּׁנָה, בְּתַחֲלַת הַשָּׁנָה הַבָּאָה: תִּקּוּפַת. לְשׁוֹן מְסִיבָה וְהִקְפָּה: (כג) כָּל
זְכוּרֶךָ. כָּל הַזְכָּרִים שָׂדֶךְ. הַרְבֵּה מְאֹד בְּתוֹרָה נִאֲמָרוּ וְכִפְלוּ, וַיֵּשׁ מִהֶם שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וְאֲרִבְצֵה, לְחִיב וּלְעִנּוּשׁ עַל מִינֵי לֹאֲוִין שָׂדֶה וְעַל מִינֵי עֵשֶׂה שָׂדֶה: (כד) אוֹרִישׁ.
כְּתִירוֹמִי, אֲתִרִיךְ. וְכֵן הָחֵל רַשׁ (דְּבָרִים כג:). וְכֵן יוֹרֵשׁ אֶת הָאֲמוּרִי (בְּמִדְבָּר כג:). ל'
גִּירוּשִׁין: וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ. וְאִתָּה רְחוֹק מִבֵּית הַבְּחִירָה וְאִיךָ יָכוֹל לִרְאוֹת לְפָנַי
תָּמִיד, לִכְךָ אֵי קֹדֶשׁ לֹךְ שֶׁל רְגִלִּים הֵלְלוּ: (כה) לֹא תִשְׁחַט וּגוֹ'. לֹא תִשְׁחַט אֶת
הַפֶּסַח וְעִדְיָן חֲמֵץ קִיָּם. אֲזִיכָרָה לְשׁוֹחֵט אוֹ לְזוֹרֵק אוֹ לְחֹדֶם מִבְּנֵי הַתְּבוּרָה (פִּסְחִים כג:).
וְלֹא יִלִּין. כְּתִירוֹמִי. אִין לֵינָה מוֹעֵלַת בְּרָאשׁ הַמִּזְבֵּחַ (מִכְלִילָא כג:). אִין לֵינָה אֵלָל
בְּעוֹמֵד הַשָּׁחַר (זִכְרִים פג:). זֶבַח חַג הַפִּסְחִ. אֲמוּרִי. וּמִכָּאן אִתָּה לֵמַד לְכָל הַקָּטָן
חֲלָבִים וְאֲזִכְרִים: (כו) רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ. מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין הָאֲמוּרִים בְּשָׂדֶה
אֲרִיךְ. אֲרִיךְ חֲטָה וְשְׂעוּרָה וּגְפִין וּגוֹ' (דְּבָרִים תח:). וְדָשׁ הוּא דָשׁ [ס"א] הֵס] תִּמְרִים
(צִיּוּרִים אג:). לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי. אֲזִיכָרָה לְבָשֶׂר בְּחֵלֵב. וְשֹׁלֵשׁ פַּעַמִּים כְּחוֹב בְּתוֹרָה, א' ל'
לֹאכִילָה וְא' לְהִנָּחֵל וְא' לְאִיסוֹר שִׁשׁוֹ (וְחִלּוֹן קטו:). גְּדִי. כָּל וְלֹד רַךְ בְּשִׁמְשֵׁת וְאִף עֵגֶל
וְכֶשֶׂה. מִמֶּה שֶׁהוֹלֵךְ לְפָרֶשׁ בְּכֶמֶה מִקּוֹמוֹת גְּדִי עוֹיִם (בְּרָאשִׁית לח:). וְעוֹד] לְמַדַּת שְׂגִי
סָסֶם כָּל יוֹנָקִים בְּשִׁמְשֵׁת (וְחִלּוֹן קיג:). בְּחֵלֵב אֹמוֹ. פֶּרֶט לְעוֹף שָׁמַיִן לוֹ חֵלֶב אֵס, שְׁאִין

הַצִּיּוֹר, שֶׁהַתְּבוּרָה מִתְּצַכֵּרֶת וְס"א מִזְכֵּרֶת] צִיּוּרָה: (יט) כָּל פֶּטֶר רָחֵם לִי.
בְּאִדָּם: וְכָל מִקְנֶה תִזְכֹּר וּגוֹ'. וְכָל מִקְנֶה אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטוֹר זָכֶר
אֶת רְחֻמָּה: פֶּטֶר. לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן פֶּטֶר מִיֵּם רִאשִׁית מִדּוֹן (מִשְׁלֵי יז:). תִּי' שֶׁל תִּזְכֹּר
לְשׁוֹן נִקְבָה הִיא, מוֹסֵב עַל הַיּוֹלֵדֶת: (ב) וּפֶטֶר חֲמוֹר. וְלֹא שֶׁל הַחֶמֶה טִמְאָה (בְּזִכְרוֹת
ה:). תִּפְדֶּה בִשֶּׂה. נוֹתֵן שֶׁ לִכְהֵן וְהוּא חוֹלִין בִּיד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מוֹתֵר בְּעִזּוּדָה
לְבַעֲלִים (שס ט:). וְעֵרְפָתוֹ. עוֹרֶפּוֹ בְּקוֹפִין. הוּא הַפִּסִּיד מִמּוֹן כֹּהֵן לְפִיכָךְ יוֹפֶסֶד מִמּוֹנוֹ
(מִכְלִילָא פִּסְחָא יח, יג:). כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִפְדֶּה. חֲמִשָּׁה סְלֻעִים פְּדִיּוֹנוֹ
קָלוֹז, שְׁנֵאֲמָר וּפְדִיּוֹ מִזֵּן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה וּגוֹ' (בְּמִדְבָּר יח:). וְלֹא יִרְאוּ פָנַי רִיקָם. לְפִי
פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא דְבַר צִפְנִי עֲלֵמוֹ הוּא וְאִינוּ מוֹסֵב עַל הַזְכָּר, שְׁאִין בְּמִלּוֹת בְּכוֹר רִאשִׁית
פָּנִים. אֵלָל אֲזִיכָרָה אַחֲרֵת הִיא, וְכִשְׁתַּעֲלוּ לְרַגֵּל לִרְאוֹת לֹא יִרְאוּ פָנַי רִיקָם, מִלּוֹה עֲלִיכֶם
לְהִבְיָא עוֹלַת רִאשִׁית פָּנִים (חֲגִיגָה ז). וְלִפִּי מִדְרַשׁ בְּרִייתָא, מִקְרָא יֵתֵר הוּא וּמוֹפֵנֶה לְגִזְרָה
שׁוֹה, לְלַמַּד עַל הַעֲנָקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲבָרִי שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה סְלֻעִים מִכָּל מִינֵי וְיִמִּין כְּפִדְיוֹן בְּכוֹר,
בְּמִסְכַּת קְדוּשִׁין (י). (כא) בְּחֵרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשָּׁבֶת. לְמַעַן זָכֹר חֲרִישׁ וְקִצִּיר. יֵשׁ
מִרְצוּתוֹ אֲמוּרִים עַל חֲרִישׁ שֶׁל עֵרֶב שְׂבִיעִית הַנֶּכֶס לְשְׂבִיעִית וְקִצִּיר שֶׁל שְׂבִיעִית הַיּוֹשֵׁל
לְמוֹאֲלֵי שְׂבִיעִית, לְלַמַּד שֶׁמּוֹסִיפִין מִחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ. וְכֵן מִשְׁמַעְנוּ, שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְצִיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי תִשָּׁבֶת, וְעִזּוּדוֹ ו' הַיּוֹמִים שֶׁהִתְרִי לֹךְ יֵשׁ שְׁנֵה שֶׁהַחֲרִישׁ וְהַקִּצִּיר אֲסוּר. וְאִין לֹרֵךְ
לְוֹמֵר חֲרִישׁ וְקִצִּיר שֶׁל שְׂבִיעִית שֶׁהִי כֶּבֶד נִאֲמָר שֶׁדָּךְ לֹא תִזְרַע וּגוֹ' (וִיקְרָא כה:). וַיֵּשׁ מִהֶם
אֲמוּרִים שְׂאִינוּ מִדְבָּר אֵלָל בְּשָׂדֶה, וְחֲרִישׁ וְקִצִּיר שֶׁהוֹחֵר צוֹ לְוֹמֵר לֹךְ מִה חֲרִישׁ רְשׁוּת אִף
קִצִּיר רְשׁוּת, יֵאָל קִצִּיר הַעוֹמֵר שֶׁהוּא מִלּוֹה וְדוּחָה אֶת הַשָּׂדֶה (רִאשׁ הַשָּׂדֶה ט; מִכּוֹת ה:).

(Rashi from Avodah Zarah 8a). Ramban interprets that they will invite you to eat from a sacrifice to an idol.

18-26. To avoid a future downfall. Having exhorted the people to avoid idolatry or anything that could lead them in that direction, the Torah presents a list of commandments that can help prevent such disasters as the Golden Calf. These commandments include the pilgrimage festivals and other observances that are reminders of the Exodus from Egypt, the momentous event that proved that God created and controls the universe and, consequently, that there is no need or justification for seeking substitutes for Him or intermediaries to Him. Indeed, when King Jeroboam set up his secessionist monarchy of the Ten Tribes after the death of King Solomon, and wanted to prevent the Jews of his kingdom from traveling to Jerusalem for the pilgrimage festivals —

where they would be reminded that the House of David was the legitimate ruler — he set up golden statues of calves in his kingdom and established his own festivals for their worship (*I Kings* 12:28). He realized, as our passage suggests, that observance of the festivals are the road to faith in God. So, too, is the Sabbath, which bears testimony that God created heaven and earth in six days and rested on the seventh.

Ramban notes a similarity between this passage, which was in conjunction with the giving of the Second Tablets, and the one that followed the giving of the Ten Commandments (23:17). In both cases, the Torah first warned against idol worship, and then taught that a Jew's desire to serve God should be channeled into the pilgrimage festivals.

Sforno contends that this passage stresses the agricultural

¹⁹ “Every first issue of a womb is Mine; as well as any of your livestock that produces a male, the first issue of an ox or a sheep. ²⁰ The first issue of a donkey you shall redeem with a lamb or kid, and if you do not redeem it you shall axe the back of its neck. You shall redeem every firstborn of your sons. They shall not appear before Me empty-handed.

²¹ “Six days shall you work and on the seventh day you shall desist; you shall desist from plowing and harvesting. ²² You shall make the Festival of Weeks with the first offering of the wheat harvest; and the Festival of the Harvest shall be at the changing of the year. ²³ Three times a year all your males shall appear before the Lord HASHEM, the God of Israel. ²⁴ For I shall banish nations before you and broaden your boundary; no man will covet your land when you go up to appear before HASHEM, your God, three times a year.

²⁵ “You shall not slaughter My blood-offering while in the possession of leavened food, nor may the feast-offering of the Pesach Festival be left overnight until morning. ²⁶ The first of your land’s early produce you shall bring to the Temple of HASHEM, your God. Do not cook a kid in its mother’s milk.”

aspect of the festivals and the related commandments. The message is that the road to material success and prosperity is through service of God, not a frantic search for omens and intermediaries.

19. כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי — *Every first issue of a womb is Mine.* See 13:2, 12-13. No miracle was greater proof of God’s involvement in the most minute affairs of this world than His pinpoint selection of the Egyptian firstborn. *Sforno*, following the theme cited above, comments that only by dedicating one’s first taste of prosperity to God, as in this verse and verse 26, can one be assured of success.

It is a great privilege to be a firstborn. God Himself is the Firstborn of the world, as it were; the sacrificial service was originally performed by the firstborn and Jacob went to great lengths to procure the birthright from Esau. Even though the Kohanim and Levites replaced the firstborn in the aftermath of the Golden Calf, it is a high honor to be a firstborn. The Sages teach that the reason this commandment is mentioned in conjunction with the festivals is because firstborn who have been redeemed can receive God’s Presence and see the rebuilt Temple (*R’ Bachya*).

20. וְלֹא־יֵרָא פָנֵי רִיקָם — *They shall not appear before Me emptyhanded.* This commandment refers back to the Pilgrimage Festivals. When Jews come to the Temple, they must bring an *עֹלָת רֵאִיָּה*, *elevation-offering of appearance*, in honor of the occasion (*Rashi* from *Chagigah* 7a).

21. בְּחֵרִישׁ וּבִקְצִיר — *From plowing and harvesting.* In its plain sense, the verse singles out these two labors because they are essential to one’s livelihood; when it is time for either, not a moment can be wasted lest the weather or other conditions change and cause considerable losses. Nevertheless, the laws of the Sabbath outweigh all considerations, for only God gives prosperity (*Ramban*). The Sages derive exegetically that this phrase refers to the Sabbatical Year, teaching that one must not plow just before or harvest just after that year (*Rashi*).

22. בְּכוּרֵי קֶצֶיר חֲטִים — *The first offering of your wheat harvest.* On Shavuot — known as the Festival of Weeks because the Torah gives its date only as seven weeks after the second day

of Pesach — the first Temple offering from the new wheat crop is offered.

תְּקֹופַת הַשָּׁנָה — *At the changing of the year.* Succos, when the harvest is gathered in from the fields, comes at the beginning of the new year.

23. See 23:17.

24. . . . בִּי־אֹרִישׁ גּוֹיִם — *For I shall banish nations . . .* It is necessary for you to have set times of the year to come to Jerusalem, because you will be spread out in the Land after the conquest of the Land, and in the normal course of events many of you would never be exposed to the holiness of the Temple (*Rashi*).

This is a blessing. You will not have the unpleasant experience of facing those who hate you, because God will drive them away (*Or HaChaim*).

וְלֹא־יִחַמְדּ אִישׁ — *No man will covet.* This is one of the great hidden miracles of the Torah. There is no other way that a vast territory can be left undefended and virtually unpopulated without inviting the aggression of alien predators.

25. See 23:18. The reason the Torah repeats these commandments here may be because leavening symbolizes excess and vanity — the idea that one ignores one’s essence and becomes bloated (*Maharal*) — and therefore the avoidance of such characteristics in the service of God is an important means of safeguarding oneself from sin. The limitation on how long one may eat sacrificial meat and offer its fats on the Altar suggests the concept that “religion” is whatever the Torah commands, not any observance that one may devise and idealize as a means to come closer to a self-defined spirituality. As *Rashi* comments to *Amos* 4:4, the priests of Baal would seek to entice Jews by claiming that their religion is less restrictive than Judaism, in that it permits its adherents much more leeway in when to complete their sacrificial service. Judaism does not don a cloak of permissiveness; its glory is that it is the word of God.

26. רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדֻמָּתְךָ — *The first of your land’s early produce.* This is the commandment to bring the first fruits to the Temple; see *Deuteronomy* 26:1-11. The Torah climaxes this list of commandments with two expressions of a central

כז ואמר יי למשה כתב לך ית פתגמיא האלין ארי על מימר פתגמיא האלין גורית עמר קנס ועם ישראל: כח והנה תמן עם יי ארבעין ימין וארבעין לילון לחמא לא אכל ומיא לא שתי וכתב על לוחיא ית פתגמי קימא עשרא פתגמי: כט והנה כד נחת משה מטורא דסיני ותריין לוחי סהודותא בידיא דמשה במחתה מן טורא ומשה לא ידע ארי סגי זיו יקרא דאפוהי במלכותה עמה: ל ונחא אהרן וכל בני ישראל ית משה והא סגי זיו יקרא דאפוהי ודחילו מלא תקרא לנתה: לא וקרא להון משה ותבו לנתה אהרן וכל רברביא בכנשתא ומלל משה לנתהון: לב ובתר בן אתקריבו כל בני ישראל ופקדון ית כל די מלל יי עמה בטורא דסיני: לג ושיצי משה מלמלא עמהון ויהב על אפוהי בית אפי: לד וכד עלל משה לקדם יי למלא עמה מעדי ית בית אפוהי עד מפקה ונפק וממלל עם בני ישראל ית די מתפקד: לה ונחון בני ישראל ית סבר אפי משה ארי סגי זיו יקרא דאפי משה ומתב משה ית בית אפי על אפוהי עד דמיתה למלא עמה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיְכַתֵּב עַל־הַלְחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֶשְׂרֵת הַדְּבָרִים: וַיְהִי בְרֹדֶת מֹשֶ�ה מִהָר סִינַי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶ�ה בְּרֹדֹתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדָע כִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ: וַיֵּרָא אֶהָרָן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶ�ה וְהִנֵּה קָרָן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹהֵי: וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶ�ה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהָרָן וְכָל־הַנָּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶ�ה אֲלֵהֶם: וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֹת כָּל־אִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהָר סִינַי: וַיְכַל מֹשֶ�ה מַדְבַּר אֹתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסּוּהָ: וּבָבֹא מֹשֶ�ה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמַּסּוּהָ עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יֵצְוָה: וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶ�ה כִּי קָרָן עוֹר פָּנָי מֹשֶ�ה וְהָשִׁיב מֹשֶ�ה אֶת־הַמַּסּוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: ססס קל"ט פסוקים. חננאל סימן.

רש"י

שנה לו משה פרקו. נסתלק אהרן ויש לו לשמאל משה. נכנסו בניו, שנה להם משה פרקו. נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה וליחמר לשמאל אהרן וכו'. נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקו. נסתלקו זקנים ישבו לדדין. נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקו. נמלא זיד כל העם אחד, זיד הזקנים שנים, זיד בני אהרן שלשה, זיד אהרן ארבעה וכו' כדאיתא בעירובין (נד): (לג) ויתן על פניו מסוה. כתרומתו בית אפי. לשון ארמי הוא בגמרא, סוי לבא (כתובות סב): ועוד בכתובות (ס). הוה קא מסוה לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל בה. אף כאן, מסוה, בגד הניתן כנגד הפרטוף ובית העינים. ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, ובזאתו ילא בלא מסוה: (לד) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד בפניו. וכשהוא מסתלק מהם: (לה) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשבא לדבר אתו נטלו מעל פניו:

theme: Success and prosperity depend on God's blessing. Therefore, one should devote the very beginning of material blessing — the first fruits — to God. Secondly, the ancient heathens would cook meat in milk as a charm for success [see 23:19 for notes on this law]. Therefore the Torah concludes with a command not to fall into that spurious trap (Sforno).

27-35. Renewal of the covenant. Since the Jewish people had abrogated the covenant by creating the Golden Calf,

אסורו מה"ט חלל מדברי סופרים (שם קג): (כז) את הדברים האלה. ולא אהה ראשי לכתוב תורה שבע"פ (גיטין ס): (כט) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות בזים הכפורים: בי קרן. לשון קרנים ומידו לו (חזקוק גז): שהאור מזהיק וכולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנא' ושכותי כפי (לעיל לג:כב; תנחומא לז): (ל) וייראו מגשת אליו. בא וראה כמה גדול כחה של עזירה. שעד שלא פשטו ידיהם בעזירה מהו אומר, ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל (לעיל כד:ז), ולא יראים ולא מזדעזעים. ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתעים ומזדעזעים (ספרי נשא א): (לא) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הוה הוא כל הענין הזה: (לב) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה. נכנס אהרן,

God instructed Moses to write a new covenant, which the people would accept, as they had accepted the original one by saying, "We will do and we will hear," and God would ratify it in the form of a promise not to destroy them (Ramban). God taught Moses the entire Torah anew and gave him the Second Tablets. A further result of the nation's fall from its earlier spiritual plateau was that they could not tolerate the holy glow that shone from Moses' face as a result of his new exposure to God's glory.

Renewal of the Covenant ²⁷ HASHEM said to Moses, “Write these words for yourself, for according to these words have I sealed a covenant with you and Israel.” ²⁸ He remained there with HASHEM for forty days and forty nights — he did not eat bread and he did not drink water — and He wrote on the Tablets the words of the covenant, the Ten Commandments.

The Radiance of Moses ²⁹ When Moses descended from Mount Sinai — with the two Tablets of the Testimony in the hand of Moses as he descended from the mountain — Moses did not know that the skin of his face had become radiant when He had spoken to him. ³⁰ Aaron and all the Children of Israel saw Moses, and behold! — the skin of his face had become radiant; and they feared to approach him. ³¹ Moses called to them, and Aaron and all the leaders of the assembly returned to him, and Moses would speak to them. ³² After that, all the Children of Israel would approach; he would command them regarding everything that HASHEM had spoken to him on Mount Sinai.

³³ Moses finished speaking with them and placed a mask on his face. ³⁴ When Moses would come before HASHEM to speak with Him, he would remove the mask until his departure; then he would leave and tell the Children of Israel whatever he had been commanded. ³⁵ When the Children of Israel saw Moses’ face, that the skin of Moses’ face had become radiant, Moses put the mask back on his face, until he came to speak with Him.

28. *לֶחֶם . . . וּמַיִם* — Bread . . . and water. Rather than saying simply that Moses neither ate nor drank, the verse specifies bread and water to imply that it was only *physical* food that Moses did not enjoy. There was, however, a more significant nourishment that Moses *did* absorb: the word of God (*Or HaChaim*).

29. *בִּי קָרַן* — Had become radiant. The radiance resulted from the Divine hand with which God had sheltered Moses (33:22) when He showed him a glimpse of His glory (*Rashi*). According to *Zohar Chadash* (62:2), Moses merited this manifestation of favor because he defended Israel against God’s wrath — so much does God value those who speak well of His people! (*Be’er Moshe*).

30. *וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהֵי* — And they feared to approach him. Come and see how great is the power of sin. Until they extended their hand in sin [by worshipping the *Eigel*], what does [the Torah] say? *The appearance of the glory of HASHEM was like a consuming fire on the mountaintop before the eyes of the Children of Israel* (24:17), but they neither feared nor trembled. But from the time when they made the *Eigel*, they shivered and trembled even before the rays of glory of Moses! (*Rashi* from *Sifri*, *Nasso* 1).

31-32. These verses contain the sequence of Moses’ teaching. First he taught Aaron what God had commanded him. Then Aaron would be seated at his left, and Aaron’s sons would enter. After Moses taught it to them, they would be seated flanking Moses and Aaron, and Moses would teach the elders. Then they would be seated at the sides and the people would come to hear the teaching (*Rashi*).

33. *וַיִּתֵּן עַל-פָּנָיו מַסְכָּה* — And placed a mask on his face. Moses wore the mask to spare the people the embarrassment of seeing how they had so deprived themselves of closeness to God that they could not even look at his prophet (*Be’er Moshe*).

35. When Moses taught the word of God to the people, he did not wear the mask, so that nothing would interpose between God’s teaching and the people of Israel. Then, he would put the mask back on and wear it until God spoke to him again.

קִלְיֵי פְסוּקִים. חֲנֻכָּאֵל סִימָן. — This Masoretic note means: There are 139 verses in the *Sidrah*, numerically corresponding to the mnemonic *חֲנֻכָּאֵל*.

The word *חֲנֻכָּאֵל*, *God was gracious*, alludes to the graciousness He displayed in forgiving Israel for the sin of the Golden Calf (*R’ David Feinstein*).

מפטיר לפרשת פרה

אונקלוס

אומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: בדא גזרת אורייתא די פקיד יי למימר מלל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמוקתא שלמתא די לית בה מומא די לא סליק עלה נירא: ג ונתננון יתה לאלעזר כהנא ויפק יתה למכרא למשריתא ויבוס יתה קדמויה: ד ויסב אלעזר כהנא מדמה באצבעה וידי לקבל אפי משכן זמנא מדמה שבע זמנין: ה ויוקד ית תורתא לעיגוהי ית משכה וית בשרה וית דמה על אכלה יוקד: ו ויסב כהנא אעא דארנא ואזבא וצבע זהורי וירמי לגו יקדת תורתא: ז ויצבע לבושוהי כהנא ויסחי בשרה במיא ובתר כן ייעול למשריתא ויהי מסאב כהנא עד רמשא: ח וידמוקד יתה יצבע לבושוהי במיא ויסחי בשרה במיא ויהי מסאב

יט וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר | אל-בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחוץ למחנה ושחט אתה לפני: ד ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה ישרף: ו ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב: והשרף אתה יכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא

רש"י

אל מחוץ למחנה. חון לשלש מחנות (יומא סח): ושחט אותה לפניו. זר שוחט ואלעזר רואה (ספרי טז): אל נכח פני אהל מועד. עומד במזרחו של ירושלים ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם (טז): אל המחנה. למחנה שכניה, שאין עמא משולח חון לשתי מחנות אלא זכ ובעל קרי ומזרע (פסחים סז): וטמא הכהן עד הערב. כרסו ודרשו, וטמא עד הערב ואחר יבא אל המחנה:

(ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המלוא הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב זה חקה, גזרה היא מלפני חין לך רשות להרהר אחריה (תנחומא ז-ח): ויקחו אליך. לעולם היא נקראת על שם פרה שטעה משה במדבר: אדומה תמימה. שפהא תמימה באדמימות (ספרי קכג) שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה (פרה ז-ה): (ג) אלעזר. מלווה בסגן (ספרי טז):

MAFTIR FOR PARASHAS PARAH

19.

The Red Cow.

The law of the Red Cow is described by the Sages as the quintessential חקת התורה, *decree of the Torah* (v. 2), meaning that it is beyond human understanding. Because Satan and the nations taunt Israel, saying, "What is the purpose of this commandment?" the Torah states that it is a decree of the One Who gave the Torah, and it is not for anyone to question it (*Rashi*). *Ramban* explains that this particular commandment invites the taunts of heretics because it is performed outside the Temple, as if to propitiate the "demons" of the field. *Tosafos* (*Avodah Zarah* 35a) state that one should not try to explain this precept because God gave us His best and most secret commands in the form of a "Divine kiss," as it were, like the intimacy of a lover to his beloved.

It is axiomatic, however, that since all laws of the Torah are the products of God's intelligence, any human inability to comprehend them indicates the limitation of the student, not the Teacher. As the Sages expressed it, there is nothing meaningless or purposeless in the Torah, and if it seems so, it is only a product of our own deficiency (*Rambam*).

The Midrash to this chapter focuses primarily on one paradox in the laws of the Red Cow: Its ashes purify people who had become contaminated; yet those who engage in its preparation become contaminated. It was regarding this

aspect of its laws that King Solomon exclaimed, "I said I would be wise, but it is far from me" (*Ecclesiastes* 7:23). On this theme, the Midrash cites the verse *Who can draw a pure thing out of an impure one? Is it not the One [God]?* (*Job* 14:4). In a similar vein, the Midrash notes a number of such paradoxical cases of righteous people who descended from wicked parents, such as Abraham from Terach, Hezekiah from Ahaz, and Josiah from Ammon. The Talmud adds the paradox that it is forbidden to drink blood, but an infant nurses from its mother, whose blood is transformed into milk to become the source of life (*Niddah* 9a).

The underlying message of all of the above, as well as the many other mysteries of the Torah, is that the Supreme Intelligence has granted man a huge treasury of spiritual and intellectual gifts, but none is more precious than the knowledge that God is infinite, both in existence and in wisdom, while man is as limited in his ability to comprehend as he is in his physical existence. As R' Yochanan told his students regarding our failure to understand the laws of the Red Cow, "It is not the corpse that causes contamination or the ashes of the Cow that cause purity. These laws are decrees of God, and man has no right to question them" (*Midrash*). In other words, an essential component of wisdom is the knowledge that man's failure to understand truth does not make it untrue. [Most of the above is abridged from R' Munk; *The Call of the Torah*; *ArtScroll*].

MAFTIR FOR PARASHAS PARAH

- 19** ¹**H**ASHEM spoke to Moses and to Aaron, saying: ²This is the decree of the Torah, which HASHEM has commanded, saying: Speak to the Children of Israel, and they shall take to you a completely red cow, which is without blemish, and upon which a yoke has not come. ³You shall give it to Elazar the Kohen; he shall take it out to the outside of the camp and someone shall slaughter it in his presence. ⁴Elazar the Kohen shall take some of its blood with his forefinger, and sprinkle some of its blood toward the front of the Tent of Meeting seven times. ⁵Someone shall burn the cow before his eyes — its hide, and its flesh, and its blood, with its dung, shall he burn. ⁶The Kohen shall take cedar wood, hyssop, and crimson thread, and he shall throw [them] into the burning of the cow. ⁷The Kohen shall immerse his clothing and immerse himself in water, and afterward he may enter the camp; and the Kohen shall remain contaminated until the evening. ⁸The one who burns it shall immerse his clothing in water and immerse himself in water; and he shall remain

⚡Chronology.

Contamination and purification, the subjects of this chapter, seem to have no sequential or chronological relationship to the chapters before or after them. As to when the laws of the Red Cow were actually given, there are two traditions. The first is that the laws were initially given to the Jews in Marah, shortly after they left Egypt, but the people were not yet commanded to carry them out [see *Rashi* and *Ramban* to *Exodus* 15:25]. On the first of Nissan, the day the Tabernacle was inaugurated, they were given again in the form of a commandment, and the very next day, on the second of Nissan, Moses oversaw the burning of the first Red Cow (*Gittin* 60b; *Yerushalmi*, *Megillah* 3:5). Accordingly, the placement of the chapter after events that took place long after the second of Nissan would seem to be an example of the principle that the order of chapters in the Torah is not necessarily chronological (*Pesachim* 6b).

Ramban, however, contends that there is a logical connection between the laws of the Red Cow and the previous chapter. The laws of the Tabernacle and Kohanim, which began in *Leviticus*, were concluded in the last chapter with the list of priestly gifts. Thus, the laws of the Red Cow belong here, for knowledge of the way to remove corpse-contamination was necessary for the priestly and Levite responsibility of preventing contaminated people from entering the Tabernacle. (See also notes to 20:1-2.)

1. אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן — *To Moses and to Aaron*. Symbolically, the “Cow” came to atone for the sin of the Golden “Calf,” as if to say let the mother come and clean up the mess left by her child. If so, this explains why the commandment was directed to Aaron, the one who made the Calf.

Many other aspects of the service also allude to the idea noted above, that the Red Cow atoned for the sin of the Golden Calf. Its color is red, which symbolizes sin (see *Isaiah* 1:18); it was not ever to have borne a yoke, to symbolize a sinner, who cast off God’s yoke from himself; and it was burned, just as Aaron had cast gold into a fire to produce the Calf (*Exodus* 32:20). The ritual involves the use of cedar-wood, hyssop, and a thread dyed with the blood of a worm (v. 6), a combination that signifies sin and repentance: a sinner

has been haughty like a lofty cedar tree, and in order to gain atonement he must humble himself like a blade of hyssop grass and a lowly worm (see *Leviticus* 14:4). Just as the sin of the Golden Calf has never been completely forgiven (see *Exodus* 32:34), the ashes of the Red Cow were preserved (*Rashi* to v. 22 citing *R’ Moshe HaDarshan*).

2. אֲדָמָה תְּמִימָה — *Completely red*. Since the verse specifies that the cow must be blemish-free, it is clear that the word תְּמִימָה, *completely*, modifies the redness, rather than its physical health (*Mizrachi*). The cow must be so completely red that even two hairs of another color disqualify it (*Rashi*).

3. אֶל־אֶלְעָזָר — *To Elazar*. The Red Cow had to be burned by the Deputy Kohen Gadol (*Rashi*), to which *Ramban* comments that in view of Aaron’s role in making the Golden Calf, it would have been improper for him to be involved in the service. The Sages differ regarding whether the service of future Red Cows was performed by the Kohen Gadol or not (*Parah* 4:1).

אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה — *To the outside of the camp*. In the Wilderness, the service had to be performed outside the Israelite camp (*Rashi*). In the Land, it was performed outside the walls of Jerusalem, on the Mount of Olives (*Sifre*).

4. After the slaughter, which did not have to be done by Elazar, he would perform the blood service. Standing to the east of the Tabernacle, or Temple, so that he could see the entrance, he received the blood in a vessel and threw it in the direction of the Tabernacle.

7-10. This passage indicates not only that the people who performed the service became contaminated, but that the contamination extends even to their clothing.

7. וַיִּבְשֹׁ... וַיִּטְבַּח — *Shall immerse... and immerse*. Both these terms refer to immersion in a *mikveh*.

הַמַּחֲנֶה — *The camp*. The camp of this verse is that of the *Shechinah*, or the Divine Presence, meaning the Tabernacle Courtyard. It cannot refer to either the Israelite or Levite camp since ordinary contamination does not bar a person from entering those places. The Kohen immerses himself and his garments, and the contamination leaves them with nightfall.

עד רמשא: ט ויכנוש גבר דכי ית קטמא דתורתא ויצנע מברא למשריתא באתר דכי ויהי לכנשתא דבני ישראל למטרא למי אדיותא חטאתא היא: ויצבע דמכניש ית קטמא דתורתא ית לבושהי ויהי מסאב עד רמשא ויהי לבני ישראל ולגיריא דיתגירון ביניהון לקנים עלם: יא דיקרב במתא לכל נפשא דאנשא ויהי מסאב שבעא יומין: יב הוא ידי עלוהי ביומא תליתאה וביומא שביעאה ידפי ואם לא ידי עלוהי ביומא תליתאה וביומא שביעאה לא ידפי: יג כל דיקרב במתא בנפשא דאנשא די ימות ולא ידי עלוהי ית משכנא די סאיב וישמצי אנשא ההוא מישראל ארי מי אדיותא לא אנדריקו עלוהי מסאב יהי עוד סאובתה בה: יד אוריתא אנש ארי ימות במשכנא כל דעלל למשכנא וכל די במשכנא יהי מסאב שבעא יומין: טו וכל מן דחסף פתיח דלית מגופת שיע מקף עלוהי מסאב הוא: טז וכל די יקרב על אפי חקלא בקטל חרבא או במתא או בגרמא דאנשא או בקברא יהי מסאב שבעא יומין: יז ויסבון לדמסאב מעפר יקדת חטאתא ויתן עלוהי מי מבוע למן: יח ויסב אובא ויטבול במינא גבר דכי וידי על משכנא ועל כל מניא ועל נפשא די הו תמן ועל דיקרב בגרמא או בקטלא או במתא או בקברא: יט וידי דכיא על מסאבא ביומא תליתאה וביומא שביעאה וידכנה ביומא שביעאה ויצבע לבושהי ויסחי במינא וידפי ברמשא: כ וגבר די יסתאב ולא ידי עלוהי וישמצי אנשא ההוא מגו קהלא ארי ית מקדשא די סאב מי אדיותא לא אנדריקו עלוהי מסאב הוא:

ט עד הערב: ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: וכבס האסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים: הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: כל הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: זאת התורה אדם ביימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא: וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים: ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי: ולקח אוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם ועל הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: והזה הטהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ויחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את מקדש יהוה טמא מי נדה לא זרק עליו טמא הוא:

רש"י

זו רביעית דם (חולין עב). את משכן ד' טמא. אם נכנס לעזרה אפילו צטבילה בלא הזאת שלישי ושביעי (מדרש אגדה): עוד טומאתו בו. אע"פ שצביל (סס): (יד) כל הבא אל האהל. צטוד שהמת צטוכו: (טו) וכל כלי פתוח. צכלי חרס הכתוב מדרב, שאין מקבל טומאה מנצו אלא מתוכו, לפיכך אם אין מגופת נמידתו פתולה עליו יפה בחבור טמא הוא, הא אם יש נמיד פתיל עליו טהור (ספרי קט): פתיל. לשון מחובר בלשון עברי וס"א ערבי, וכן נפתלי אלהים נפתלת, ובראשית לח) נתחברתי עם אחותי: (טז) על פני השדה. רבותינו דרשו לרצות גולל ודופק. ופשוטו, על פני השדה, שאין שם אהל, מטמא המת שם צנעיה: (יט) ויחטאו ביום השביעי. הוא גמר טהרתו: (כ) ואיש אשר יטמא וגו'. אם נאמר מקדש למה נאמר משכן כ' כדאיחא צצטעות (טז):

(ט) והניח מחוץ למחנה. לשלשה חלקים מחלקה. אחד נתן בזה המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות, ואחד נתן בחיל (ספרי קד; פרה גיאל). זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הגריכין להטהר. וזה שזה המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה. וזה שצחיל נתון למשמרת מגזרת הכתוב, שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת (תוספתא פרה גח): למי נדה. למי הזיה, כמו וידו אבן צי (אליה גנג). לידות את קרנות הגוים (זכריה ז: ד) לשון זריקה: חטאת הוא. לשון חטוי כפשוטו. ולפי הלכותיו, קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים להאכיל בהגלה (ספרי סס; מנחות נא: (יב) הוא יתחטא בו. באפר הפרה וס"א הזה: (יג) במת בנפש. ואיזה מת, של נפש האדם, להוציא נפש צהמה שאין טומאתה לריכה הזאה. דבר אחר, בנפש

9. מחוץ למחנה — *Outside the camp*. The ashes were divided into three parts: (a) One part was stored on the Mount of Olives for future use: either to purify the Kohen performing

the service in the future (*Mizrachi; Bertinoro*), or to mix with the ashes of future Red Cows (*Nachalas Yaakov; Beer Mayim Chaim*); (b) another part was divided among the twenty-four

contaminated until the evening.⁹ A pure man shall gather the ash of the cow and place [it] outside the camp in a pure place. For the assembly of Israel it shall remain as a safekeeping, for water of sprinkling; it is for purification.¹⁰ The one who gathers the ash of the cow shall immerse his clothing and remain contaminated until the evening. It shall be for the Children of Israel and for the proselyte who dwells among them as an eternal decree.

¹¹ Whoever touches the corpse of any human being shall be contaminated for seven days.

¹² He shall purify himself with it on the third day and on the seventh day, then he will become pure; but if he will not purify himself on the third day and on the seventh day, he will not become pure.¹³ Whoever touches the dead body of a human being who will have died, and will not have purified himself — if he shall have contaminated the Tabernacle of HASHEM, that person shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling has not been thrown upon him, he shall remain contaminated; his contamination is still upon him.

¹⁴ This is the teaching regarding a man who would die in a tent: Anything that enters the tent and anything that is in the tent shall be contaminated for seven days.¹⁵ Any open vessel that has no cover fastened to it is contaminated.¹⁶ On the open field: Anyone who touches one slain by the sword, or one that died, or a human bone, or a grave, shall be contaminated for seven days.¹⁷ They shall take for the contaminated person some of the ashes of the burning of the purification [animal], and put upon it spring water in a vessel.¹⁸ A pure man shall take hyssop and dip it in the water, and sprinkle upon the tent, upon all the vessels, upon the people who were there, and upon the one who touched the bone, or the slain one, or the one that died, or the grave.¹⁹ The pure person shall sprinkle upon the contaminated person on the third day and on the seventh day, and shall purify him on the seventh day; then he shall immerse his clothing and immerse himself in water and become purified in the evening.²⁰ But a man who becomes contaminated and does not purify himself, that person shall be cut off from the midst of the congregation, if he shall have contaminated the Sanctuary of HASHEM; because the water of sprinkling has not been thrown upon him, he is contaminated.

divisions of Kohanim, for use in purifying people; and (c) the third part was kept in the *Chail*, an area next to the wall of the Courtyard, for safekeeping, as required by this verse (*Rashi*).

חֲטָאת הָיָא — *It is for purification.* The Torah uses the word *chatas*, which usually refers to a sin-offering, to indicate that it is forbidden to use the ashes for personal benefit, as if they were an offering (*Rashi*), and if one does, he must bring an offering and make restitution, as in *Leviticus* 5:14-16 (*Sifre*).

12. בִּי — *With it*, i.e., the purification is carried out with the ashes of the Red Cow, according to the procedure outlined in the following verses.

13. If someone became contaminated through a dead human and neglected to purify himself with the ashes of the Red Cow — even though he immersed himself in a *mikveh* — he remains in his state of contamination. Consequently, if he intentionally enters the Sanctuary or Courtyard, he is subject to the Heavenly punishment of *karet*, meaning that his soul is cut off from the Jewish people (*Rashi*; *Ramban*).

14. בְּאֶהֱלִי — *In a tent.* This verse teaches the law of contamination under a “tent,” or any other sort of cover. The roof over the corpse has the effect of spreading the contamination under the entire air space that it covers. Thus, if a dead body is in one room of a house or under part of a tree, any person

or vessel that is anywhere in the house or under another part of the tree’s shelter becomes contaminated.

15. The subject of this verse is an earthenware vessel, regarding which the Torah has taught that it can become contaminated only if a contaminated substance comes into its interior (see *Leviticus* 11:33). The same principle would apply if the vessel were under a roof, for in that case the contaminated air space is in the interior of the vessel. But if the vessel has a cover sealed onto it, thus insulating its interior from contact with the contaminated air, it cannot become contaminated. However, wood or metal vessels would become contaminated whether or not they were covered, because they can be contaminated from the outside (*Rashi*; *Sifre*).

16. עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה — *On the open field.* In an open field where there is no roof over the body, contamination is conveyed only by actual touching.

17-20. The Torah gives the process of purification. First fresh water from a spring or river is put into a vessel. Ashes are poured onto it and they are mixed together (*Sotah* 16b). If the tent is made of materials that can become defiled, it must be purified. [Buildings that are anchored to the ground do not become contaminated, however.] A pure person throws

כא וְהִיתָה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵס בְּגָדָיו
 כב וְהִנָּלַע בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל אֲשֶׁר־יִגְעֹבוּ
 הַטְּמָא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

רש"י
 (כא) ומזה מי הנדה. רבותינו אמרו שהמזה טהור, וזה בא ללמד שהטמא מי חטאת טמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, מה שאין כן בנוגע, וזה שהוליו בלשון מזה לומר לך שאין מטמאין עד שיהא בהן שיעור הזאה (גדה ט.) והנוגע וגו' יטמא. ואין טעון כזבס בגדים: (כב) וכל אשר יגע בו הטמא. הזה שנטמא במת, יטמא: והנפש הנוגעת. זו בטמא מת: טמא עד הערב. כאן למדנו שהמת אבי אבות הטומאה והנוגע זו אב הטומאה ומטמא אדם (ספרי קל) כלים אה: ז"ק ב. זה פירושה לפי משמעה והלכותיה. ומדרש אגדה העתקתי מוסדו של רבי משה הדרשן, וזהו. ויקחו אליך. משלם. כשם שהם פקדו נזמי הזהב לעגל משלם כך יצאו זו לכפרה משלם: פרה אדומה. משל לכן שפחה שטיף פלטין של מלך אמרו תבא אמו ותקנה הוואה כך תבא פרה ותכפר על העגל (תנחומא ח): אדומה. על שם אס יאדימו כחולע (שטיה ח:ח) שהטמא קרוי אדום: תמימה.

some ash-water upon the contaminated person or vessels on the third and seventh days, after which the person and vessels are immersed in a *mikveh* to conclude the purification process. Verse 20 repeats the law of verse 13 that one who enters the Sanctuary while contaminated is liable to *kares*. *Rashi* comments that the first verse refers to the Tabernacle, the second one to the Temple.

21. **וּמִזֶּה** — *And the one who sprinkles*. This cannot refer to one who throws the water to purify a contaminated person, because verse 18 implies that even after sprinkling the water on the tent, the person goes on to sprinkle it on the vessels and people; clearly, if he were to have become contaminated he would be disqualified from further sprinkling (*Ralbag*; *Malbim*). Rather, the Sages explain, this verse refers to one

who merely *carries* the water for any purpose other than purification. The Torah describes this as “sprinkling” to imply that he does not become contaminated unless he carries at least a quantity of water sufficient for sprinkling. There is an unusual law in this verse. One who *carries* contaminates even his garments, but one who merely *touches* becomes contaminated himself, but his garments do not (*Rashi*).

22. **הַטְּמָא** — *The contaminated one*. This verse refers back to a person who touched a corpse, and it reveals that his degree of contamination is so severe that he can pass on contamination to another human being. The second person, however, does not require the seven-day process described above. He need merely immerse himself in a *mikveh*, and then remains contaminated only until evening (*Rashi*).

הפטרת פרשת פרה / HAFTARAS PARASHAS PARAH

יחזקאל לו:טז-לח / Ezekiel 36:16-38

36 ¹⁶ **T**he word of *HASHEM* came to me, saying: ¹⁷ Ben Adam, the House of Israel dwell on their land and contaminate it, by their way and by their doings. Like the contamination of a menstruous woman was their way before Me. ¹⁸ So I poured My anger upon them because of the blood that they poured upon the earth — and they defiled it with their idols — ¹⁹ so I scattered them among the nations and they were dispersed among the lands. According to their ways and their doings did I judge them; ²⁰ and they came to the nations to which they came, and they desecrated My holy Name when it was said of them, “These are *HASHEM*’s people, but they departed His land”; ²¹ but I pitied My holy Name that the House of Israel desecrated among the nations to which they came.

²² Therefore say to the House of Israel: “Thus says my Lord *HASHEM/ELOHIM*: Not for your sake do I act, O House of Israel, but for My holy Name that you have desecrated among the nations to which you came. ²³ And I will sanctify My great Name that was desecrated among the nations, that you desecrated among them. Then the nations shall know that I am *HASHEM* — the words of my Lord

לו טז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם בְּטִמְאֵת הַנִּדָּה הָיְתָה דְרָכָם לִפְנֵי: יח וַאֲשַׁפֵּן חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ: יט וַאֲפִיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיָּזְרוּ בְּאַרְצוֹת בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטִיתִים: כ וַיִּבְזּוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֹמַר לָהֶם עַם־יְהוָה אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יָצְאוּ: כא וַאֲחֲמַל עַל־שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: כב לָכֵן אֶמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם: כג וְקִדְשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחֻלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נֹאֵם אֲדֹנָי

²¹ This shall be for them an eternal decree. And the one who sprinkles the water of sprinkling shall immerse his clothing, and one who touches water of sprinkling shall be contaminated until the evening. ²² Anything that the contaminated one may touch shall become contaminated, and the person who touches him shall become contaminated until the evening.

HASHEM/ELOHIM — when I become sanctified through you in their sight;²⁴ and I shall take you from the nations and gather you in from all the countries, and I shall bring you to your Land;²⁵ and I shall sprinkle pure water upon you, that you be cleansed. From all your contamination and from all your filth I will cleanse you;²⁶ and I shall give you a new heart, and a new spirit shall I put within you; I shall remove the heart of stone from your flesh and give you a heart of flesh;²⁷ and My spirit shall I put within you, and I shall cause you to go by My decrees and guard My laws and perform them;²⁸ and you shall dwell in the land that I gave your fathers; and you shall be to Me a people and I shall be your God;²⁹ and I shall save you from all your contaminations, and I shall summon the grain and increase it, and I shall not place famine upon you;³⁰ and I shall increase the fruit of the tree and the produce of the field so that you no longer accept the shame of hunger among the nations.³¹ Then you will remember your evil ways and your doings that were not good, and you shall loathe yourselves in your own sight because of your sins and your abominations.³² Not for your sake do I act — the words of my Lord HASHEM/ELOHIM — let it be known to you. Be ashamed and humiliated because of your ways, O House of Israel.

³³ Thus says my Lord HASHEM/ELOHIM: On the day when I cleanse you from all your sins, and cause the cities to be inhabited and the ruins to be built,³⁴ and the desolated land to be tilled instead of being desolate in the eyes of every passerby;³⁵ then they shall say, “This very land that was desolate has become a Garden of Eden; and the cities that were destroyed and were desolate and ruined shall be fortified — inhabited!”³⁶ And the nations that will remain around you will know that I am HASHEM. I will have rebuilt the ruins, replanted the wasteland. I, HASHEM, have spoken and acted.

Sephardim and Chabad Chassidim conclude the Haftarah here. Ashkenazim continue on next page.

Parashas Parah

On the Sabbath after Purim (the second Sabbath, when Purim falls on Thursday or Friday), two Torah Scrolls are removed from the Ark. The *Sidrah* of the week is read from the first, and from the second, the chapter of *Parah Adumah*, the Red Cow, is read. It gives the procedure through which people can purify themselves from the contamination caused by a human corpse. The reading of this chapter was instituted for this time of the year because Jews were required to purify themselves before coming to Jerusalem for the pilgrimage festival of Passover.

The Haftarah read on the Sabbath of Parashas Parah contains the verse, *And I shall sprinkle pure water upon you, that you be cleansed. From all your contamination and from all your filth I will cleanse you* (Ezekiel 36:25). There are other parallels in the

יהוה בהקדשי בכם לעיניהם: כד ולקחתי אתכם מן-הגוים וקבצתי אתכם מכל-הארצות והבאתי אתכם אל-אדמתכם: כה וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל-גלוליכם אטהר אתכם: כו ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את-לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: כז ואת-רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר-בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: כח וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: כט והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל-הדגן והרביתי אתו ולא-אתן עליכם רעב: לו והרביתי את-פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא-תקחו עוד חרפת רעב בגוים: לא וזכרתם את-דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא-טובים ונקטתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם: לב לא למענכם אני-עשה נאם אדני יהוה יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל: לג כה אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את-הערים ונבנו החרבות: לד והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל-עובר: לה ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן-עדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישובו: לו וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני יהוה בנתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

Haftarah between the concepts of sin represented by *contamination*, and atonement represented by *purity*. This idea is discussed in the commentary to the *ArtScroll Ezekiel* (pp.534-5), as follows:

Freedom of will in moral matters is the first and irreplaceable condition for living one's life on the higher plane demanded by the Torah. Belief in man's freedom of action, however, is endangered by the fact that man cannot avoid death and that he is subject to the superficial limitations imposed by the forces of nature. This belief is particularly shaken by the sight of a dead human being. If the whole human being has succumbed to death, been overpowered by physical forces — if man, like all other organic beings, cannot escape the spell of an overpowering force — then there is no room for the moral “you shall” next to the

³⁷ Thus says my Lord HASHEM/ELOHIM: Furthermore I will make Myself accessible to the House of Israel to act for them. I shall increase them — the men — like sheep. ³⁸ Like the sheep for Divine service, like the sheep of Jerusalem on her festivals, so shall the destroyed cities be filled by sheep-men — and they shall know that I am HASHEM.

לֹא כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ לְבֵית יִשְׂרָאֵל
לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבֶה אֹתָם כְּצֹאן אָדָם: לֹא כְצֹאן
קֹדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ בֵּן תִּהְיֶינָה
הָעָרִים הַחֲרוּבוֹת מִלְּאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה:

physical “you must.” Moral freedom of will would then be an illusion, and the Divine law of morality with its demand for total free-willed devotion to the illuminating, purifying fire of its sanctuary would be incomprehensible (*R’ Hirsch, Numbers 19:22*).

Thus, sin is related not only to death, but also to contamination, which is closely associated with death. Because the sinner is shackled by his desires, he loses spiritual control of his actions. He is swept along by the physical lusts that have overpow-

ered his spiritual self. Thus, the most meaningful part of his life, the spiritual, has been killed. For this reason, when God forgives man’s sin and grants him a new heart and a new spirit, He is imbuing him with *purity*, the state of mind in which man is the sole master of his actions. A living (and therefore a pure) person uses his body as he wills; it is his tool to use as he sees fit. The regenerate sinner, upon returning to the state of purity, joins once more the state of the living — and the free (*Chazon HaMikra*).